

بیان

بنچینه کانی و حمد قیقهت و هؤکاری هه لوه شانه و هدی

نووسینی

د. محمد نعیم یاسین

وہ رکیرانی

م. حسین قادر پینجوینی

چاپی سیہدم

ئىمان

پنچينه كانى و حەقىقەت و ھۆكاري ھەلۋەشانەوەى

نوسىنى:

د. محمد نعيم ياسين

وەرگىپرانى:

م. حسين قادر پىنجويىنى

ناسنامه‌ی کتیب

ناوی پهروک: ئیمان، بىچىنەكانى و حەقىقەت و
ھۆكانى ھەلۋەشانەوەي
نوسىنى: د. محمد نعيم ياسىن
وھرگىرانى: م. حسين قادر پىنجىوينى
بەرگ و دىزانىن: كۆمپىيوتهرى سارا
نوبەتى چاپ: دوووهم، ۲۰۱۵
زمارەتى سپاردن: ۱۴۱ (۱)

ماقى لە چاپدانى پارىزداوە

پیشکەشە بە:

- ✓ پىغەمبەرى ئازىزۇ خۆشەویست محمد ﷺ.
- ✓ باۋك و دايكم و (محبوبە خانى) ھاوسەرم و جىڭەر گۆشەكانم.
- ✓ مامۆستا مەلا عارفى پىنجويىنى كە لە گەل يەكەم وانەي قورئان بە ووشەي (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) گۆشى كردىم.
- ✓ شەيداياني حەق و راستى.

سوپاس و پیزانین

❖ سوپاس و دهست خوشی و پیزانین
ئاراسته‌ی برايانم له پرۆژه‌ی هیوا بو چاپ و
بلاوکردن‌وه دەكەم كە هەستان به چاپ گەياندنی ئەم
كتىبە، به تاييەت مامۆستا مەلا(ناصح محمد
شاريازىرى) كە سەرپەرشتى چاپ كردى كرد.

❖ هەروهە مامۆستا بەريز مامۆستا مەلا
(ئەبوىھە كە پىنچۈنى) كە پىداچونه‌وهو هەلە گىرى
كتىبەكەى كردو پىشەكى بو نوسى، خواى گەورە
پاداشتىان بىداتەوهو نۇمنەيان زۇر بىت.

وەرگىز

پیشەگی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چەمکى ئىمان و باپەتە ئىماتىيەكان مىزۇيەكى قولو لە دىپ زەمانىيان ھېيە،
ھەروەك لە ناو زانستەكانىشدا بە (أشرف العلوم) باسکراوه، جىڭەوتەي
ئەمەش دىارو ئاشكرايە، چونكە لەسەر دنیاي روح و دىويى ناوهەوە مىۋە
كاردەكات و خوازىيارى ئەوهە مىۋە مىۋە عرج بەرەو ئاسمانىكان بىكەت و
خەشىھەت و رەجا بىكانه كالايى بالاي خۆى و، تەنها دايىنەمۇ بىزۇينەرى
مۇرۇقەكان بىت لە جولە و بىزاوەتى كارو رۆژانەي تەمەنىاندا.
لە دەستەوازەي ئىماندا دنیايەك بەختە وەرى و ھەستىرىن بە ئارامى دلۇ
ئاسودەيى خۆى ئەپەن دەكەت و پىيمان دەلىت : ئىمان و ئىنسان دوانەيەكى
لىكداňا بىراون و لەگەل يەكەم ھەناسەي ئىنسانىكاندا بە يەكترى ئاشنا بۇن و
ئىدى بۇ ھەمىشە لىكداپارانىان مەحال و نامومكىنە، ئاخىر ئەوهەتە ئىمان لە
ئەمنەوە هاتووە، بە ماناي ئاسايش و ئارامى واتە : كەسى ئىماندار دل ئارامە و
دۇورە لە ھەر دلەپاوكە و مەترىسى و ئارامىيەك، لە ئىستاشدا زانستى نۇى
ئەمەي سەلماندۇوە شاهىدى لەسەر ئەوهە دەدات، كە مۇرۇقى باوەرپار
كەسىكى بەختە وەرۇ ئاسودەيەو لەھەر كەسىكى تى دۇور ترە لە مەترىسى
توشبۇن بە كردەوە خۆكۈزى و نەخۆشىيە دەروننىيەكان، بەگشتى زانستى
نۇى پىچەوانە لەگەل رابىدوى خۆى مامەلە دەكەت و لە ئەمۇردا بۇوهتە
سەلمىنەرى بىنەماكانى ئىمان، ئىلحادو خودا نەناسى رەتىدەكاتەوە.

، ئاخر ئەوهەتە مەولانا خالىد دەلىت : (ئەگەر بە خۆم بلىّم ئىمامەت ھەي
دەترىسم راستىگۇ نەبم لە قىسەكەمدا) دواجار پىيوىستمان بەوه ھەيە تا دەكىيت
لە كايەكانى ئىماماندا مروققىكى ھەستوتكىن و زىاتر لە چاودىرى كىرىنى گۈپانى
بارى كەش و ھەوا ئاگامان لە زىادو كەمى ئىمان و بەرزۇزمى حالتە
ئىمامانىكە خۆمان بىت، لە گىنگتىرينى تەسىمە ئىمامانەكان پاش ئارامى دل و
ئاسۇدەبىي ئەوهەي دەمان كاتە مروققىكى رازى و دوور لە دوودلى و وېكگەتن لە
خۆمان و دەوروبەرمان.

پاشان خويىنەرى ئازىز ئەم كتىبەي بەردەستت (ئىمان... بىنچىنە و
حەقىقتە و ھۆكانى ھەلوەشانەوەي) لە وەركىپانى مامۆستاي پىزدارو
خۆشەويىستم مامۆستا (حسىن مەلا قادر پىنجوينى) يە، ئەوهەندەي من بىزانم لە
نیوان دىپەكانى ئەم كتىبەدا دىنیايك دىلسۆزى و بۆ خودابىون و ئىستىقامەت
بەدىدەكىيت، مامۆستاي گەورەم لە سەرەتايىتىrin رۆزەكانى خويىندىنى
سەرەتايى ئىمەدا بەرھو ئىمان و مزگەوت و ئەخلاق بەجوانى دەگۈتىن و
ھەلى دەتايىن، ئىستا لە گەورەيدا دەزانم ئەو چ ئاسۆيەكى لىۋە دىاربىو،
ئىمەيشى بەرھو چ كازىوھىي دەبرد، بۆيە ئەويش و ئىمەيش ھەر بەرىۋەين و
ھەنگاو بەرھو مەنزىل دەننېين، مەنزىل ئىمامانىش هيىنە دوور نىھ لەگەل دواين
ھەنگاولو كوتا ھەناسەدا پىنى دەگەين و ھەر دەميش لەگەل ماندابا .

مامۆستا دەستى خۆش و قەلەمى بە بېشىرىتىت، تۆى خويىنەرى ھىزاش
ئىمامانت سەلامەت و دىلت ئاسۇدە بىت، كارى ھەموو لايەكمان قبولى لاي خودا
أبوىكەر پىنجوينى
بىت ..

دەستپىّك //

بەناوى خواي رۆزى يەدرى مىھرەدان

سوپاس و ستايىش تەنها شايىستەي خودى (الله) يە، ئىمەش سوپاس و ستايىشى دەكەين، داواي لېبوردى لى دەكەين دەريارەت تاوان و ئاكارە خراپەكانمان، جا هەركەس شوين رىنمایي خواي گەورە بکەۋىت ئەوا سەرلىشىواو و گومرا نايىت، خۇ خوا نەخواستە هەركەسيش لە رىنمایي ئە و لابدات ئەوه بى سەرپەرشتىيار و بى رىنمایي كار دەمىننىتەوە لە زياندا و سەرلىشىواو و گومرا دەبىت، شايىتى دەدەين كە جىڭ لە زاتى (الله) هىچ خوايەكى تەنەيە و محمدىش بەندەو رەوانەكراوى ئە و خوايەيە، لە پاش ئە و سوپاس و ستايىش و گەواھىيە دەلىيىن :

مرۆڤ دروست كراويىكە لە دروست كراوهەكانى ئە و خوايە، جا خۆشى و بەختە وەرى مرۆڤ لە زياندا وابەستە بە ناسىنى ئە و خوايە و شوين كە وتنى رىنمایيەكانى، وە هوئى تىكچۈن و شىپزەبۈون و سەرگەردىنى لە زياندا بە هوئى بى ئاگايى و نەناسىنى ئە و خوايە يە و شوين نەكە وتنى رىنمایي و بەرنامهكەيەتى.

كەواتە مادام راستى تەنها بەرنامهى خوايە و فەرمان و رىكخستنى ئە و راستى يە لە زيانى مرۆقايەتىدا وابەستە بە بىوابوونى بە خودى (الله) و خۆبەستنەوە بە پەيرەو كردىنى بەرنامهكەي، بى بىوابى بە (الله) بەرنامهكەي هۆكارى هەموو خراپە و شىپزە بۇونىكە لە زيانى مرۆقايەتىدا .

خوای گه وره ده فه رمویت : ﴿فَمَنِ اتَّبَعَ هُدًى اَفَلَا يَضْلُلُ وَلَا يَشْقَى﴾
وَمَنِ اغْرَصَ عَنِ الْذِكْرِ فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَيْنَكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى

طه . واته : هه رکه سی شوین رینمایی من بکه وئ نهوا سه رلیشیو او
گومپا و دل رهق نایت . و هه رکه س پشت له یاد و به رنامه می من بکات نهوا له
ژیاندا سه رگه ردان و سه ر لی شیو او ده بیت و له روژی دوايشدا به کویری
حه شر ده کریت .

به راستی مرؤف له دونیادا به دوو شت تاقی ده کریته وه ، ریگه هی سیه هم نی
یه بو تاقیکردن وهی ، ئه و دوانه ش ئه مانه ن :

أ - ژیکر و یادی خودا و شوین که وتنی به رنامه که هی .

ب - له بیر چونه وهی خودا و نه ناسیینی و پشت کردن به رنامه که هی .

جا له به رئ وهی پیر ژترین شتیک که مرؤف پیویسته فیری بیت و خه لکانی
تریش فیریکات ، بنه ماکانی باوه ر و ئاینه که هی تی ، وه شتیک که خوی لی
بپاریت بی باوه ری یه تی و هوکانیه تی ، جا واله چهند وانه یه دا ئه م دوو
مه به سته مان روون کرد وه وه :

به شی یه که م / بنه ماکانی باوه ری راستی له خو گرت ووه

به شی دووه م / هوکانی بی باوه ری له خو گرت ووه .

له خوای گه وره ده خوازین کاره که هی لی وه رگرت بیتین و یارمه تی به رده وام و
رینمايش هه ر له وه وه یه .

بهشی بـهـکـهـمـ:

بنـچـینـهـکـانـیـ باـوـهـرـ:

بـهـکـهـمـ: باـوـهـرـ بهـخـودـاـ

دوـوـهـمـ: باـوـهـرـ بهـ فـرـیـشـتـهـکـانـیـ خـودـاـ

سـیـیـهـمـ: باـوـهـرـ بهـ پـهـراـوـهـکـانـیـ خـودـاـ

چـوـارـهـمـ: باـوـهـرـ بهـ پـیـغـهـمـبـهـرـانـیـ خـودـاـ

پـیـنـجـهـمـ: باـوـهـرـ بهـ رـوـزـیـ دـوـایـیـ

شـهـشـهـمـ: باـوـهـرـ بهـ قـهـزاـ وـ قـهـدـهـرـ

بنچینه کانی باوهر

باوهر له زمانه وانیدا : سه لماندن و به راست زانین و دان پیانان له گهه ل مل
که ج کردن بۆ خەبەر(گوزارش) .

باوهر له شەرع دا : به دل به راست زانین و دان پیانانه به ھەموو
ئەوهى کە پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) هىنناویه تى له لايەن زاتى خوداي مەزنه وە ..
ھەروهە با پىياردان به زمان و جى به جى كىرىنى كىدارى به ئەندامەكانى دىكەش
، ئەمە تەواوتىن بپوايە كە خاوهەنەكەى دەگەيەننېنە به ختىارى كە به راست
زانىنە به دل و پىياردانه به زمان و كىدارە به ئەندامەكان، خواى گەورە
دەفەرمۇيىت :

﴿إِنَّمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِ مِنْ رِّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّهُمْ أَمَنَ بِاللَّهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا عَفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ البقرة.

واتە: پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) بپوايە هىننا به وەى کە هاتقۇتە خوارەوە لە
پەروەردگارىيە وە ، بپواداران ھەريەكەيان بپوايان هىننا به زاتى (الله) و
فرىشته کانى و پەراوه کانى و پەيامبەران و جىياوازى ناخەينە نىتوان ھىچ كام لە
پەيامبەرانى . ھەروهە پەروەردگار فەرمۇيەتى :

﴿لَيْسَ اللَّهُ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبَرَّ مَنْ
ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكَتَبِ وَالنَّبِيِّنَ ...﴾ القدار.

واته : چاکه ئوه نيه که رwoo بکنه رۆژهەلات يان رۆژئاوا ، بەلكو چاکهى
ھەركەسىك ئەوهىيە بپرواي ھەبى بە خوا و رۆژى دوايى و فريشته كان و
پەراوهكان و بە پىغەمبەران .

لە فەرمۇدەي فريشتهى نىگاچبريل (عليه السلام) دا كاتىك كە هاتۆتە
خزمەت پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) لە شىۋەي عەرەبىكى دەشتەكىدا هاتوو پرسىيارى
لىكىرد لە بارەيى :

(أ) ئىسلام . (ب) ئىمان . (ج) چاکه (إحسان) .

پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دەبارەي بپروا فەرمۇوى : ﴿ أَن تَؤْمِنَ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ
وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ تَؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرٌ وَ شَرٌّ ﴾
واته : بپروا ئەوهىيە کە بپروات ھەبىت بە خوا و فريشته كانى و پەراوهكانى و
پەيامبەرەكانى و رۆژى دوايى و ھەروھا بپروات ھەبىت بە بېپارى تايىەتمەندى
چاکو خراب .

بەپاستى بنچىنەكانى بپروا ، ئەوشەش بنچىنەيەيە کە پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ)
پۈونى كردۇتەوە ، جا بپرواي هيچ كەسىك دانامەززىت و تەواو نابىت مادام
بپرواي بە ھەموويان نەبىت ، ھەروھك لە قورئان و سوننەتدا هاتووە ، وە
ھەركەس ئىنكارى ھەرامىتىكىيان بكت لە بازنەي بپروا دەچىتە دەرەھو و
دەچىتە رىزى كافرانە وە .

یه‌که‌م: باوهر به خوای گه‌وره

باوهر به خوا و اته بپوای پته و بهوهی که خودا (الله) په روهر دگاری هه موو
شتیکه و خاوه‌نیهت و به دیهینه ریه‌تی و ته‌نها ئه‌وه که شایه‌نی ئه‌وه‌یه به
ته‌نها بپه‌رس‌تیت، وه هه‌ر ئه‌وه که خاوه‌نی سیفه‌ته ته‌واوه‌کانه، خاوینه له
هه موو ناته‌واویه‌ک، بپوا به زاتی خوا یه‌کتایی ئه‌وله خو ده‌گریت له سی
په‌رووه‌وه^۱ :

۱. له په روهر دگاریتیدا . (خاوه‌نداریتی) .
۲. له خواه‌تیدا . (په‌رسن) .
۳. له سیفات و ناوه جوانه‌کانیدا .

یه‌که‌م: یه‌کتایی په روهر دگاریه‌تی:

واته گشتی یه‌که‌ی : بپوا ته‌واو بهوهی که (الله) په روهر دگاری هه موو
شتیکه و جگه له و په روهر دگاری تر نیه .

(۱) له شه‌رحی عه‌قیده‌ی ته‌حاوی وه‌رگیر اووه .

مهبهست له په رووه ردگاریه‌تی زاتی (الله) له سهه دروست کراوه‌کانی یانی
یه‌کتانا‌سینی و زانینی له دروست کردنیان و خاوه‌منداریتی کردنیان و راپه‌پاندنی
کاروباریاندا ، که واته به یه‌کتانا‌سینی (الله) له په رووه ردگاریه‌تیدا دان نانه
به‌وهی که به تهنا دروست کاری دروست کراوه‌کانه و خاوه‌نیانه و
به‌دیهینه‌ریانه، مرینه‌ریانه و سود پیکه‌نه‌ریانه و زیان پیکه‌نه‌ریانه و،
به‌ده‌سه‌لاته به‌سه‌ریانداو به‌خشنده‌یه بوقیان، و هه‌موو کاروباریکیان
ده‌گه‌پیته‌وه بولای ئه و :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِلَّا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾
الاعراف / ٥٤ .

به‌لئی به‌دیهینان و کاروبار هه‌مووی بوقیه و ده‌گه‌پیته‌وه، پیروزی هه‌ر بوقی
زانی (الله) یه که په رووه ردگاری جیهانیانه. هه‌رووه‌ها ئه‌بی ئه‌وهش بزانین که
له م یه‌کتانا‌سینه‌دا برپامان هه‌بی به بپیاره تاییه‌تمه‌نده‌کانی زاتی (الله).
واته: دان نان به‌وهدا که (الله) فه‌رمانه‌هوای ته‌واوه له بونه‌وهدا به‌وهی
که هه‌ر ئه‌وه به‌دیهینان و راپه‌پاندن و مردن وه که‌س له‌وانه‌دا هاویه‌شی نی
یه .

قورئانی پیروز ئه‌م جوړه یه‌کتانا‌سینه‌ی زاتی خواي به ته‌واوي ئاشکرا
کردووه، ئه‌توانین بلیین سوره‌تیک نیه که تیایدا باسی نه‌کرابیت، یان ئاماژه‌ی
بوقه‌کردبیت ، ئه‌م جوړه یه‌کتانا‌سینه‌ی زاتی (الله) وهک به‌ردی بناغه وايه بوقی
جوړه‌کانی تری یه‌کتانا‌سینی زاتی (الله). که واته ته‌نها که‌سیک که شایانی
ئه‌وه بیت رووی تی بکریت بوقی خوا په‌رسنی و مل که‌چ بونون و سوپاس و
ستایشی بکریت و یادی بکریت بوقی خوا په‌رسنی و بپه‌رسنیت ته‌نها زاتی (الله)
یه که به‌دیهینان و کاروبار هه‌مووی بوقیه و ده‌گه‌پیته‌وه .

هه رووه‌ها که سیک که به دیهینه و خاوه‌ن و رایه‌رینه بیت ته‌ها ئه‌وه که شایسته‌ی سیفه‌تی به رزایه‌تی و جوانی و ته‌واویه ، که ئه م سیفه‌تانه ته‌نها شایسته‌ی په رووه‌ردگاری جیهانیانه . وه ئه‌وه شتیکی نه‌گونجاوه که په رووه‌ردگاریه‌تی و خاوه‌نیه‌تی بدریتت پاں شتیک که زیندوو نه‌بیت و بیسه‌رو بیناو به دهسته‌لات و بکه ره‌کاریک که بیه‌ویت . له به ره‌وه ئیممه ده‌بینین که قورئانی پیروز ئه م جوره یه‌کتانا‌سینه له ئاستی سوپاس‌گوزاری و خوا په‌رسنی خوادا ده‌بریووه ..

هه رووه‌ها له ئاستی روونکردن‌وه‌ی سیفه‌ته به رزه‌کانیدا ، جا ئه‌وه‌ته موسولمان له هه موو کاتیکی نویژدا ئه م ئایه‌ته پیروزه ده‌خوینیت : ﴿الحمد لله رب العالمين﴾ واته سوپاس و ستایش بو په رووه‌ردگاری هه موو جیهانیان . وهک له ئاستی رووکردنه خوا دلسوزی له روو تیکردندا ئه م ئایه‌ته پیروزه ده‌فه‌رمویت : ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ الأنعام . واته : (ئهی محمد ﷺ ئهی برودار) بلی به‌راستی نویژو قوربانی و خوا په‌رسنی و زیانم و مردمن بو په رووه‌ردگاری جیهانیانه .

وه له ئاستی سه‌رپه‌رشتی کاری خوادا ده‌فه‌رمویت : ﴿قُلْ أَعَيْرَ اللَّهَ أَخْذَ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشَرِّكِينَ﴾ الأنعام . واته : (ئهی محمد ﷺ ئهی موسولمان) بلی : " ئایا جگه له خوا که سیکی تر بکه م به سه‌رپه‌رشتیار ، که به دیهینه‌ری ئاسما‌نکان و زه‌وی یه وه بلی من فه‌رمان

پی دراوم که یه کم کس بم که ملکه چی فه رمانی خودا بم وه ئیوهش له
کومه‌لی هاوبهش په یداکه ران مه بن " ۱

ووه له ناستی خوا په رسنیدا بوق زاتی (الله) ده فه رمویت : **وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ**
الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۲ یس. واته : چیم ههیه که وام لی ئه کات

ئه ووهی که دروستی کردوم و بولای ئه ویش ده گهه ریمه وه نه په رسم ؟ !
که واته تنهها به دیهینه ری ئاسما نه کان و زهوي يه که شایستهی ئه وهیه
په رسنیدت و بکریت سه رپه رشتیار .

له لایه کی تره وه ئه گهه ره رنج بدھین ده بینین که قورئانی پیروز کوکاریکی
کردوه له نیوان ناوه جوانه کان و سیفته به رزه کانیدا ئه مهش به روونی
ده رد هکه ویت ئه گهه به وردی سه رنجی ئه م ئایه ته پیروزه بدھین :

إِنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَقُّ الْقَيُومُ لَا تَأْخُذُهُ سَنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَمَّا مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ لَا يَأْذِنُهُ يَعْلَمُ مَا
بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا حَلَفُهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ لَا يَمْشَأُ وَسَعَ
كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَعُودُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۳
البقره .

واته : خودی (الله) یه هیچ خوا یهک نیه جگه لهو ، که هه میشه زیندوه و
بئاگایه ، وه نوز و خه و تایباته وه و ، هه رچی له ئاسما نه کان و زهوي دا ههیه
هی ئه وه و له زیر ده سه لاتی ئه ودایه ، کس ناتوانیت داواکاری لبیوردن یان
پاداشت دانه وه بیت بوق هیچ که سیک مه گهه به موله تی خودی خوی ، ئاگاداره

به سه ره هه مهو رو داوه کانی پیش و پاشیاندا و له هه مهو کاروباریکی دین و دنیا، وه هیچ که سیک هیچ زانیاری یه ک نازانیت له زانیاریه کانی خوای مه زن مه گه ر به ویستی زاتی خوی نه بیت ، عه رشی خوای مه زن هه مهو ئاسمانه کان و زه وی ده گریته وه و پاراستن و به پیوه بر دنیان هیچ ته نگره یه کی تیانی یه به لای زاتی ئه وه وه و که زاتی به رز و بلنده و به تو انا یه به سه ره هه مهو شتیکدا .

لیره دا به ته واوی روون ده بیته وه که ئه و که سه ی که به دیهینه ره ئاسمانه کان و زه وی یه ته نه اه وه که هه یشه زیندوه و نامه یت و به ئاگا و زانیاه به سه ره هه مهو شتیکدا، هه مهو شتیک لای ئه و پاریزراوه بفه رممو ئه م فه رموده هی قورئانی پیروز: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ حَلَقَ وَهُوَ الْلَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ الـالـكـ. واته: چون ده بیت به ئاگا و زانا نه بیت به سه ره هه مهو شتیکدا ئه و که سه ی که به دیهینه ره وه ئه و زانیاه به سه ره هه مهو دیار و نادیاریکدا له ناو دروست کراوه کانیدا . لیره دا ئه وه مان بـو ده رده که ویت ، که هیچ مشت و مریک نامه یت له وه دا که ئه و که سه ی به دیهینه ری به دیهینراوه کانه هر ئه ویش چاودیریانه و به ئاگا و زانیاه به سه ریانه وه .

جا ئوانه هی که بـپـیـارـی ئـهـوـهـ دـهـدـهـنـ ، کـهـ زـاتـیـ (اللهـ)ـ پـهـ روـهـ دـگـارـ و به دیهینه ری هه مهو شتیکه به لـامـ به یـهـ کـتـایـ نـازـانـنـ لـهـ نـاوـ سـیـفـهـ تـهـ کـانـیدـاـ و ئـهـ یـتوـیـنـنـ بـهـ سـیـفـهـ تـیـ بـهـ دـیـهـینـراـوـهـ کـانـ ، بـهـ رـاستـیـ ئـهـ مـ جـوـرـهـ یـهـ کـتـانـاسـینـهـ لـهـ باـزـنـهـیـ کـوـفـرـ بـهـ دـهـرـیـانـ نـاهـیـنـیـ وـ ئـاوـیـزـانـیـ باـزـنـهـیـ بـرـوـایـانـ نـاـکـاتـ ، سـهـ رـجـیـکـیـ ئـهـ مـ ئـایـهـ تـهـ پـیـرـوـزـهـ بـدـهـ : ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾

یوسف.

و اته : زوریه‌ی خه‌لکی بپوایان به خودی (الله) هه‌یه ، به‌لام هاویه‌شی بو دائنه‌نین له په‌رسندا . موجاهید دهرباره‌ی ئه و ئایه‌ته ده‌فه‌رمویت : " بپوای ئه‌وانه به‌خوا ، دان نانیان به‌وهی که ده‌لین خوا به‌دیهیناون و رقزیمان ده‌دات و ده‌مان مرینیت و ئه‌مه بپوایه که وایه‌سته به عیباده‌ت کردنی غه‌یری خواوه "

هه‌روه‌ها کزمه‌لیک له (سلف الصالح) ده‌فه‌رموون : " له‌وانه پرسیار ده‌کریت کي ئاسما‌نەکان و زه‌وی دروست کردوه ، ده‌لین خوا ، له‌گەل ئەمە‌شدا کە‌ساني تر یان شتى تر ده‌په‌رسن ، جا لىرەدا ئە‌وه‌مان بۆ ده‌ردەکه‌ویت ، که زوریه‌ی به‌ندەکان نکولى به‌دیهینه‌ریه‌تى و په‌روه‌ردگاریه‌تى خودی (الله) ناکەن به‌لام (کفر) بى‌باوه‌ریه‌کە‌یان له‌وه‌دایه که جگه له‌خوا کە‌سى تر ده‌په‌رسن .

دوودهم: يەكتا ناسيينى خودى ﴿الله﴾ له خوايەتى دا(په‌رسن):

و اته به گشتى بريتى يه له بپوایه‌کى گشتگىر به‌وهی که (الله) خواي راسته‌قىنه‌يە و، هېچ خوايە‌کى تر نى يه و تە‌نها ئە‌وه شايىسته‌ي په‌رسن بىت . و و مە‌بەست له خوا ئە‌وه‌يە که په‌رسنراو بىت ، و و مە‌بەستىش له په‌رسن گوئى رايە‌لی و مل كەچ بۇون و خۆبەكەم زانىنە به‌رامبەر به په‌رسنراو (خوا) هه‌روهك هه‌ندىك له زانىيانىش ده‌فه‌رموون "په‌رسن ماناي " خۆشە‌ويسلى تە‌واو له‌گەل مل كەچى تە‌واودا " .

که وا بیت يه کتابناسینی خودی (الله) له خوایه تیدا دائمه زیست له سه
دلسوزی له په رستنی ذاتی (الله) دا له نهیئنی و ئاشکرada . که واته بپوادر تهها
(الله) ده په رستیت و دلسوزی له په رستنیدا ده نویزیت ، وه خوشویستی و
ترس و تکاو دا او پشت به ستنی تهها رووبه رووی ئه و ده کاته وه ، له گه ل
هموو جوره خوا په رستیه کدا .

به لئی ئه م جوره يه کتابناسینه هه موو يه کتابناسینه کانی تر له ئامیز ده گریت ،
وهک يه کتابناسینی خودی (الله) له په روهردگاری و ناوه جوانه کانیدا ، جا ئه و
بهنده يهی ، که خودی (الله) به يه کتا ئه ناسنی له خوایه تیدا ، دان به وه دا
ئه نیت که تهها ئه و شایسته په رستنے ، وه جگه له و هیچ که سیک و هیچ
شیکی دی شایسته هیچ جوره په رستنیک نی يه ، وه دان به وه دا ده نیت که
تهها خودی (الله) په روهردگاری جیهانیانه و خاوه نی ناوه جوانه کان و
سیفه ته ته واوه کانه و له هه موو ناته واویه ک به دوره . ئالیره دا ئه وه مان بـ
ده رد که ویت که شه هاده (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) هه موو چه شنه کانی يه کتابناسینی
خودی (الله) له حق ده گریت .

که وا بوو ئه م جوره يه کتابناسینه خودی (الله) سهره تاو کوتایی و دیارو
نادیاری ئاینه ، وه تهها له بر ئه م جوره يه کتابناسینه دروست کراوه کان خوا
دروستی کردون وه کو خواي گه وره ده فه رمویت : ﴿وَمَا حَلَقْتُ آَجْنَنَ وَآلَّانَسَ﴾
إِلَّا لِيَعْبُدُونَ ﴿٢٣﴾ الذاريات .

حه ز ده که م لیره دا ئاماژه بـ فه رمووده يه کی (ابن تیمیه) بکه م له باره
ئه م جوره يه کتابناسینه وه : (ئه م جوره يه کتابناسینه جیا که ره وه يه له نیوان

یهكتاپه‌رستان و هاویه‌شی دانه‌راندا پاداشت و سزا دهکه‌ویته سهر ئه‌م
یهكتاناسینه و هرگه‌س له‌سهر ئه‌م یهكتاناسینه نه‌بیت له کومه‌لی هاویه‌شی
په‌یداکه‌راندایه) هر له‌به‌ر ئه‌م یهكتاناسینه‌یه، که پیغامبهران رهوانه کراون
و په‌پاوه بـهـنـامـهـکـانـیـشـ دـاـبـهـزـیـنـراـونـ ، وـهـکـوـ خـوـایـ مـهـنـ لـهـ قـوـرـئـانـداـ
دهـفـهـرـمـوـیـتـ : ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الظُّنُودَ ...﴾ النحل. وـاتـهـ: بـوـ هـمـوـ ئـوـمـهـتـیـکـ پـهـیـامـبـهـرـیـکـمانـ رـهـوانـهـ
کـرـدوـوهـ، کـهـ تـهـنـهاـ زـاتـیـ (اللهـ) بـپـهـرـستـنـ وـدورـ بـکـهـونـهـوـ لـهـ مـلـ هوـرـانـ ..

هـرـوـهـاـ دـهـفـهـرـمـوـیـتـ : ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ
أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ الأنبياء. وـاتـهـ: ئـهـیـ مـحـمـدـ (صـلـاـلـهـ عـلـیـهـ وـبـیـتـهـ) هـیـجـ
پـهـیـامـبـهـرـیـکـمانـ پـیـشـ توـ رـهـوانـهـ نـهـکـرـدوـوهـ ، بـهـ دـلـنـیـاـیـ نـیـگـامـانـ بـوـ نـارـدوـوهـ ،
کـهـ هـیـجـ خـوـایـکـیـ تـرـ جـگـهـ لـهـ منـ نـیـ یـهـ ، کـهـ وـابـوـ بـپـهـرـستـنـ .
کـهـ وـابـوـ ئـهـمـ یـهـکـتـانـاسـینـهـ خـودـیـ (اللهـ) یـهـ کـهـ بـنـچـینـهـ وـ بـنـهـمـایـ ئـایـنـیـ
ئـیـسـلاـمـهـ وـ دـوـوـ شـهـهـادـتـهـکـهـ ، یـهـکـمـ بـنـچـینـهـ ئـیـسـلاـمـنـ . وـهـکـ پـیـغـامـبـهـرـ (عـلـیـهـ وـبـیـتـهـ)
دهـفـهـرـمـوـیـتـ : ﴿بُتْيَ الْاسْلَامُ عَلَى حَمْسٍ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ
أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الرِّكَابِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَ
حَجَّ الْبَيْتِ﴾ رـوـاهـ (بـحـارـیـ وـ مـسـلـمـ) ..

بـهـ یـهـکـتـانـاسـینـیـ خـودـیـ (اللهـ) لـهـ خـوـایـتـیدـاـ ئـهـوـهـ لـهـسـهـرـ بـرـوـادـارـ پـیـوـیـسـتـ
دهـکـاتـ ، کـهـ لـهـ هـمـوـ خـوـایـهـ رـسـتـیـهـ کـدـاـ تـهـنـهاـ روـوـ لـهـ بـکـاتـ ، وـهـ ئـهـمـ چـهـشـنـهـ
خـوـایـهـ رـسـتـیـهـ کـوـمـهـلـیـکـ پـیـوـیـسـتـیـ لـهـ خـوـدـهـگـرـیـتـ :

۱. خوشه‌ویستی و دلسرزی بخوای گهوره به شیوه‌یه که بهنده هاویه‌شی بق دانه‌نیت له خوشه‌ویستیدا و ، کهس پیش ئه و نهات له خوشه‌ویستی دا ، هروهک هاویه‌ش پهیداکه ران دهیکن ، خوای مهزن دهه‌رمویت : ﴿وَمَنْ أَنَّاسٍ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنَّدَادًا تُحْبِبُهُمْ كُحْبَرَ اللَّهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُ حُبًّا لِلَّهِ...﴾ البقره. واته : هندی له خهلك هن که هاویه‌ش دائئنین بق خودی (الله) و خوشیان ئه وین و هک خوشه‌ویستی خوا ، بهلام بپوادران - واته ئه وانه‌ی بپوایان هیناوه - زاتی (الله) یان له همو کهس و شتیک خوشتر دهويت ، گومان لهودا نیه ئه‌گهرا بهنده جگه له (الله) هاویه‌شیک دابنیت و خوشی بويت ، ئه وه به‌هاویه‌شی گهوره دا دهتریت و ، هرگیز زاتی (الله) لی نایوریت .

جا پیویسته له سه ربه‌نده ، که خوشه‌ویستی خودی (الله) برات به سه ر هه‌مو خوشه‌ویستیه کدا و هه‌رچی یه‌کی خوش ویست ته‌نها له بر ئه و خوشی بويت .

۲. پیویسته بهنده داواو پشت به‌ستن و تکای ته‌نها رووبه‌رووی خودی (الله) بکاته‌وه و دلنيا بیت که ته‌نها ئه و به‌دهسته‌لاته بق جئ به‌جي کردنیان . خوای گهوره دهه‌رمویت : ﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ یونس. واته جگه خودی (الله) داوا له‌کهس مهکه ، جا ئه‌گهرا جگه له داواو هانات بق که‌سیکی تر برد ئه‌چیته ریزی ست‌مکارانه وه .

۳. پیویسته بهنده تنهای له زاتی (الله) بترسیت ، هر که سیک بروای وابیت که هندیک له دروست کراوه کان توانای زیان پیگه یاندیان ههیه و لیتی بترسیت ئه وه هاویه شی بق خوا داناوه وهک (الله) خوی ده فه رمویت : ﴿فَإِنَّمَا
فَارَّهُبُونَ﴾ النحل . واته تنهای له من بترسن .

۴. پیویسته بهنده هه موو خوا په رسنیه کانی چ وته بیت یان کردار وهک رفشو و نویز و فه رزه کانی تر تنهای بق خودی (الله) بیت ، خوای گهوره ده فه رمویت : ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
الأنعام . واته : ئهی بهندهی خوا ، بلی : که خوا په رسن و نویز و دعوا و سه بیرپن و
ژیان و مردم تنهای بق په روهدگاری جیهانیانه ، که هاویه شی نی یه و کرداریش
تنهای به فه رمانی ئه و ده که م .

سییه‌م: یه‌کتانا‌سینی خودی ﴿الله﴾ له ناوو سیفه‌ته کانیدا:

مه‌به‌ست له واته و مه‌به‌ستی ئەم یه‌کتانا‌سینه بپوای گشتگیره به‌وهی
که خودی ﴿الله﴾ خاوه‌نی هەموو سیفه‌ته تەواوه‌کانه و خاوینه له هەموو
ناته‌واویه‌ک، وە ئەم جۆره یه‌کتانا‌سینه لەسەر سى بىنە ما دائەمەزى
ھەركەس لیپیان لابدات ئەوھ یه‌کتانا‌سی پەروھ دگارەکەی نى يە له ناو و
سیفه‌ته کانیدا، خوا پەنامان بدت :

یه‌کەم : خاوین راگرتنى زاتى ﴿الله﴾ له چواندنى بە دروست كراوه‌کان،
وە له هەموو ناته‌واوی يەك، وەك خواي مەزن دەفه‌رمويت: **لَيْسَ كُمِثِلَهُ**
شَعْرٌ إِلَّا مِنْ أَنْجَانَ الشَّوَّرِ.

ئیمامی (تەبەرى) له لیکدانه‌وەکەيدا دەفه‌رمويت ، كە (واسیتى)
دەفه‌رمويت: (هېچ زاتىك و هېچ ناوىك و هېچ ئاكارىك و هېچ سیفه‌تىك، بەۋىنەي
زات و ناوو سیفەت و ئاكارى ئەو نى يە تەنها ناویان وەك يەك، وە ئەمە رېڭى
کومەلى حەق و سوننەت‌وجە‌ماعەتە). هەروەها (سەيد قوتب) دەفه‌رمويت: (فىتەت
بپوای بەو راستى يە ھەيە كە بەدېيىنر هېچ شتىك له
بەدېيىنراوه‌کانى بە وىنەي ئەو نى يە " وە ئەم بىنەمايە ئەوھ لەخۇ دەگرىت ،
كە خودى ﴿الله﴾ خاوینه له و سیفەتانەي كە پېچەوانەي ئەم سیفەتانەي كە
خۆى وەسفى خۆى پى كردووه، پېغەمبەرەكەي (﴿عَلِيٌّ﴾) وەسفى كردووه،
كەوابوو ئەمە وا پىيۆيسىت ئەكەت كە خودى ﴿الله﴾ بە خاوین راپگىرئى له

هاویهش بودانان و متدال بعون و ثن و میردایه‌تی و له بیرچونو هیلاکی و
بیتاقه‌تی و هرشتیکی تریش له سیفه‌ته ناته واوه کان .

دوروه: بروابون بهو سیفه‌تنه‌ی که به قورئان و سوننه سه‌لمینراوه و
لانه‌دان له‌وانه به هیچ جوئیک نه به‌که‌مکردن نه به‌زیادکردن .
له م بنه‌مایه‌دا ئه‌وه پیویست ده‌بیت له‌سهر بروادران ، که ته‌نها ئه‌وه ناوه
سیفه‌تنه‌ی له به‌رجاو بگیری ، که له قورئاندا هاتووه یان به شیوه‌ی بیستن له
پیغه‌مبه‌ره‌وه (عَلَيْهِ السَّلَامُ) بیستراوه چونکه خوای گه‌وره خوی زانتره له هه‌موو
که‌سیکی تر وه ده‌فرمومیت : ﴿إِنَّكُمْ أَعْلَمُ أَمَّا اللَّهُ﴾ البقره . واته : ئیوه
زانترن یان زاتی (اللہ) . که‌وابیت مادام خودی (اللہ) خوی به‌خوی له هه‌موو
که‌س زانتره و پیغه‌مبه‌رانیش (عليهم السلام) راستگون و هیچ گوزارشیک
نادهن مه‌گه‌ر له ریکه‌ی نیگاوه ، که‌وابوو پیویسته له م روانگه‌وه گرانه‌وه
ته‌نها بق‌ئه‌وه دوو سه‌رجاوه بیت ، و‌هکو ئیمامی (أحمد) ده‌فرمومیت : (زاتی
(اللہ) به هیچ سیفه‌تیک و‌هسف ناکریت جگه له و سیفه‌تنه‌ی خوی خوی پی
وهسف کردوده یان پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی وهسفی کردوده ، و به هیچ جوئیک لادان
له قورئان و سوننه له م بواره‌دا نابیت) .

سییه: بنپکردنی زیاده‌ره‌وهی ، بق زانینی چونیه‌تی سیفه‌ته‌کانی خودی
له‌سهر ئه م بنه‌مایه پیویسته که به‌نده‌ی بروادر ، که بروای بهو ناوه

سیفه‌تنه‌ی که له قورئان و سوننه‌تدا سه‌لمینراوه هه‌بیت به‌ئه‌وهی پرسیار

بکات له چۆنیه‌تى ئەو سيفه‌تانه و گەران بە شويىپا. چونكە ناسينى چۆنیه‌تى سيفه‌ت ئەكە ويئە سەر ناسينى چۆنیه‌تى وەسف كراوه‌كە. (سلف الصالح) دەفه‌رمۇن : (راوه‌ستانى خودى (الله) لە ئاسمانى زھۇي دا دىيارە و چۆنیه‌تى دابەزىنى بۇ ئاسمانى زھۇي و راوه‌ستانى نادىيارە و بپواش بەوه پېۋىستە و پرسىار كردن له چۆنیه‌تى يەكەمى (بدەعە) داهىنراوه .. شەوكانى له (تحفە) دا هيئاۋىيەتى .

جا ئەگەر كەسىك پىمام بلىت : چۆن پەروەردگارمان دائىبەزىت بۇ ئاسمانى دنيا؟ پىي ئەوتىت ئەو چۆنە ؟ جا ئەگەر وتى من چۆنیه‌تى ئەو نازانم ، ئىنجا پىي دەوتىت ئىمەش چۆنیه‌تى دابەزىنەكەمى نازانىن ، چونكە شارەزابۇن بە چۆنیه‌تى وەسف كراوه‌كە نىيە .. ئىتەر چۆن داواي چۆنیه‌تى بىستن و بىنىن و هاتن و راوه‌ستانى پەروەردگارمان لى دەكەيت ، لەگەل ئەوەدا تو چۆنیه‌تى زاتى (الله) شارەزا بىت، شەوكانى دەفه‌رمۇيت: " بەرتامە و پىرقۇرامى (سلف الصالح) لە هاۋپىيانى پىغەمبەر (ﷺ) و بە شويىنا هاتۇرى ئەوان دەربارەسى سيفەتكانى خودى (الله) ئەوەبۇو كە بەلگەمى سيفەتكانىان هيئاوه‌تەوە بەبى هېچ گورانكارى و دەستكارى كردىك و ئەملاو لا پىكىرىنىك وەك نوائىنى لەكار خىستنى ... ھەت .

جا ئەگەر پرسىار كەرىك پرسىاري شتىكى كردىكى لە سيفەتكانى خودى (الله) بەلگەيان بۇ خويىندۇتەوە، جا ئەگەر پرسىاركەرەكە ويستېتى زىادەپەوى بکات جىڭ لەوەكى كە لە بەلگەكەدا دەركەوتۇوە ، سەرزەنشتىيان دەكرىت لەوەكە كە خۆى لە شتىكە لېقورتىنېت كە پەيوەندى بەوەوە نى يە، وە هەميشە بەوەوە خۆيان خەرەك كردوە كە خواي گەورە لىتى بەرپرسىار

کردووین و هك جي بهجي کردنی فه رزه کان و هك برووا به زاتی (الله) و کردنی نويژه کان و روزوگرتون و زه کات دان و فه رمان کردن به چاکه و واژ پیهینان له خراپه و لیدانی دهستی سته مکاران .^۲

چهشنه کانی سیفات:

ئه و سیفاتانه که له قورئان و سونته تدا هاتوون دوو چهشتن :

(أ) سیفاتی خوبی .
 (ب) سیفاتی کردار .

سیفاته خوبیه کان : ئه وانه که له زاتی (الله) جیا نابه وه و هك: نه فس و زانستی و زیان و گه وره بی و زیندویه تی و .. هتد . که ئه مانه هه میشه بین و هه رگیز له خودی (الله) جیانابنه وه . به لام سیفاته کرداریه کان ئه و سیفه تانه که به سترافون به ویست و توانای زاتی (الله) وه ، و هك راوه ستان و دابه زین و سه رسه پمان و زهرده خه نه و ...

ناوه جوانه کانی خودی (الله) : ناوه کانی خودی (الله) ئه و ناوane که خودی (الله) خوی له قورئانه پیروزه کهی دا ، ئاگاداری کردووین لیيان ، یان پیغه مبه (عَلِيٰ) له سونته تدا ئاگاداری کردووین لیيان ، جا هه ر ناویک له ناوه کانی به لگه بیه له سه ر سیفه تیک یان چهند سیفه تیکی ، ئه و ناوه بی که کوکه ره وهی هه موو ناوو سیفاته کانیه تی و شهی (الله) بیه ، ناوه کانی بؤیه

(۱) التحف من مذاهب السلف - للشوکانی

ناویراون به ناوه جوانه کان ، چونکه به لگه ن له سه ر جوانترین ناولیتراوو به بیز و گهوره یی .

به یه کتابت اسینی خودی (الله) له ناوه جوانه کانیدا ئه وه مان له سه ر پیویست ده کات که بروامان هه بیت به هه موو ناویک که خوی خوی پی ناو ناوه بونمونه له قورئاندا ناوی (الرحیم) هاتووه جا پیویسته بروامان هه بیت که ئه م ناوه به لگه یه له سه ر ئه وه ی که خودی (الله) خاوه نتی به زهیی یه و ، بیه ویت به زهیی به هه ر که سیکدا بیته و به زهیی پیا دیته و .

ژماره‌ی ناوه کانی خوای گهوره که دهقی له سه ر هاتووه (۹۹) نه وه دو تو ناوه، وه ک هاتووه له هه دوو صه حیی بخاری و مسلم دا. که له ئه بی هوره یه رهه گیپ دراوه ته و که پیغه مبهر (علیه السلام) فه رمویه تی : ﴿ اللَّهُ تَسْعَ وَ تَسْعُونَ إِسْمًا مَائَةً إِلَّا وَاحِدَةٌ، مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴾ وه له فه رموده یه کی تردا هاتووه : ﴿ إِنَّهُ وَتَرِيْحُ الْوَتَرِ ﴾ واته: خودی (الله) نه وه دو تو ناوی هه یه هه رکه س بیز میریت ده چیته به هه شته وه، وه له فه رموده که تردا ده فه رمویت: راتی (الله) تاکه و تاکی خوش ده ویت.

جا زانیان هه موویان بروایان له سه ر ئه وه یه که ئه م فه رموده یه ئه وه ناگه یه نیت که ناوه کانی خودی (الله) تنهها ئه و نه وه دو توییه، به لکو خودی (الله) ناوی دیکه شی هه یه وه ک له م فه رموده یه پیغه مبهر (علیه السلام) دا هاتووه که (أحمد و أبو عدانه) گیپ او یانه ته و : ﴿ مَا أَصَابَ مُسِلِّمًا قَطُّ هُمْ وَ لَا حَرَثُنَّ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدِكَ وَ ابْنُ أَمْتَكَ ناصِيَتِي بِيَدِكَ ماضٍ فِي حُكْمِكَ عَدْلٌ فِي قَضَاؤُكَ ، اسأَلُكَ بِكُلِّ إِسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِّيَتْ بِهِ نَفْسِكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمٍ

الْغَيْبِ عِنْدَكَ .. واته: هیچ موسوّل‌مانیک نی يه ، که توشی خه مو
خه‌فه‌تیک بیت رزگار نه‌بیت که بلی خواهه من به‌نده‌ی توم و نه‌وهی به‌نده‌ی
توم گه‌ردنم به‌دهست تویه و وام له‌ژیر فه‌رمانپه‌واهی تودا و کاره
تاپیتمه‌ندیه‌کانت له گه‌لمندا مایه‌ی دادوه‌ریته، داوات لی‌ده‌کم به هه‌مو ناویک
که خوت پی ناوناوه یان له قورئانه‌که‌تدا تومارت کردوه، یان یه‌کیک له
به‌نده‌کانت ئاگادار کردوه لیتیان یان به‌خوت ره‌وا بینیوه له زانیاری نادیاردا
(فی علم الغیب).

به‌یه‌قی له (الأسماء والصفات) دا ده‌لیت: ئه م فه‌رموده‌یه به‌لگه‌یه له‌سهر
ئه‌وهی که زاتی ﷺ چه‌ند ناویکی ترى هه‌یه ، که ته‌نها زانینیان له
نادیاردا ته‌نها به‌خوی ره‌وا بینیوه، به‌لام مه‌بهست له ژماردنی ئه و (۹۹)
نه‌وه‌دوتو ناوه که له فه‌رموده‌یه پیشودا هاتبوو ئه‌وهیه که هه‌رکه‌سیک
بیان‌ژمیری مه‌به‌سته کانیان بزانی و له‌بریان بکات و بپروای پییان هه‌بیت و
پاریزگاریان بکات و سنورپاریزیان بکات له هه‌لسوکه و تیدا له‌گه‌ل خودی (الله) دا
و به‌نواهه داواه لی بکات و به پی‌ئی ئه و نواهه کار بکات ، به پیروزیان
سه‌یر بکات ئه‌چیته به‌هه‌شته وه.

به‌لگه‌ی ناوه‌کان و سیفه‌تەکان:

به‌لگه‌ی ناو و سیفه‌تەکان زور زوره ئه‌توانین بلیین لاپه‌ریه ک نی يه له
لاپه‌ریه کانی قورئان، که ناو و سیفه‌تەکانی خودی (الله) ئی تیا نه‌هاتبی ، به‌لام
ئیمه سوره‌تیک هه‌لدد بیزیرین که پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ)
له باره‌یه وه ده‌فرمودیت که
یه ک له‌سهرسی قورئانه له به‌ر ئه‌وهی زوریه‌ی واته کانی یه‌کتا په‌رسنی

تىدابىه خوا دەفه رمۇيت : ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَكُنْ لَّهُ شَرِيكٌ وَلَمْ يُلْدُ وَلَمْ يُكَنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ﴾ سوره الاحلاص .

ئەم سورەتە گەورە يە سىفەتە تەواوھ كانى خودى (الله) دەسەلمىنلىرى و لە خۆياني دەگىرىت وەمۇ ناتەواویيە كى لى دادەماللىت .

واتەي (الأحد) يانى ئەو كەسى وىئىنە و نەمونەي نى يە ئەم ناوه ئەو دەگەيەنىت كە هيچ شىئىك بە وىئىنە خودى (الله) نى يە .

واتەي (الصَّمَدُ) يانى ئەو گەورە و بەدەستە لاتە، كە لە ھەمۇ كاروبارو نەبۈونى و پىويىستى يەكدا پەناى پى دەبرىت، ھەرورەك چۆن ناوى (الأحد) ھەمۇ ناتەواوى يەك لە خودى (الله) وەلا دەخات ، ناوى (الصَّمَدُ) يىش ھەمۇ سىفەتى تەواو بۆ خودى (الله) دەسەلمىنلىت . وە لە ئايەتى (لَمْ يَكُنْ لَّهُ شَرِيكٌ وَلَمْ يُلْدُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ) دا زاۋىزى كردىن و لى چۈون لە زاتى (الله) وەلا دەخات .

دووهم: باودر به فریشته‌کان

یه کیکی تر له بنچینه کانی باوه، بروابونه به فریشته کان. مه به سمت
برپایه کی چپوپرہ به وہی که خودی (اللہ) کومه لیک فریشته هه یه که دروست
کراون له روناکی، وه ئمانه هه رگیز یاخی نابن لیسی بو را په راندنه
فه رمانه کانی هه روہک له قورئان و سوننه تدا هاتووه، خواه گه وره ده فه رمویت:

﴿إِنَّمَا أَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّهُمْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَمَنْ لِكَيْهِ وَكُشِّيهِ وَرَسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ البقرة
 واته: پیغه مبه (علیه السلام) برخواهی هینا به و هی له لایه ن په روهردگاری و هی بوی
 هاتووه، هه روادارانیش هه ریه که یان برخواهی هیناوه به خودی (الله) و
 فریشتہ کانی و پیغه مبه رانی.

له سوننہ تیشدا برووا به فریشتہ لهو فه رموده به ناویانگہ دا هاتووه، کے عومنه ری کورپی خه گاب گیارا ویه تی یه وہ له پیغہ مبہر وہ (عیسیٰ) کاتیک کے پرسیاری لیکرا دھریبارہ یا وہر فرمومی: ﴿إِيمَانُ أَنْ تَؤْمِنَ بِاللَّهِ وَ مُلَائِكَتِهِ﴾

و كُتْبَهِ و رُسُلِهِ و الْيَوْمِ الْآخِرِ ثُؤْمَنَ بِالْقَدَرِ خَيْرٍ و شَرٍّ ﴿٤﴾ "بخاری و مسلم" گیپاراویانه‌وه . واته : باوه‌نهوهیه که بپروات هه‌بیت به خواو فریشته‌کانی و په‌راوه‌کانی و پیغامبه‌رانی و روزی دوایی و بپیاره تاییه‌تمه‌ندی یه خیرو شه‌ره‌کانی .

که‌وابوو بیووتی فریشته سه‌لمینراوه به به‌لکه‌ی حیگیر و براوه و هیج گومانیکی تیدا نی یه . جا باوه‌نه‌بوون پیان کافربیونه به پیی رای هه‌موو زانایانی ئیسلام . به‌لکو دهق له‌سهر نه‌و کافربیونه له قورئانی پیروزدا هاتووه، وهک : ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتْبَهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّسَاءُ﴾ النساء . واته : هه‌ركه‌سیک بپروای به زاتی(الله) و فریشته‌کانی و په‌راوه‌کانی و پیغامبه‌رانی و روزی دوایی نه‌بیت، نه‌وه سه‌ری لی شیواوه به سه‌ر لیشیواوه یه‌کی بی‌سنور .

لیزه‌دا نه‌وه که به رونوی و به زوری له نیشانه قورئانی و فه‌رموده‌کانی پیغامبه‌ره‌وه (عليه السلام) ده‌ردده‌که‌ویت، چونیتی په‌یوه‌ندی فریشته‌کانه به به‌دیهینه‌رو بونه‌وه‌رو مرؤشه‌وه، به‌لام چونیتی دروست بونو و نه‌وسافو نه‌حوالیان ، خوای گه‌وره نه‌وه زانینانه‌ی تاییه‌ت کردوه به خویه‌وه، که نه‌مه‌ش تاییه‌تمه‌ندی یه‌کی گشتی یه له تاییه‌تمه‌ندی بی‌رواوه‌ری ئیسلامی . بپروادار ده‌بیت ته‌نها به‌دوای نه‌وه راسته‌قینه‌یی و چونیتی یانه‌دا بگه‌پیت، که په‌یوه‌ندی به بونه‌وه‌رو ده‌ورو به‌ری خویه‌وه هه‌یه و مرؤژ پیویستی پییه‌تی، که‌وابیت بپرواداری راسته‌قینه دان به هه‌موو نه‌وه شستانه‌دا ده‌نیت ، که به‌دیهینه‌ر پی‌ی راگه‌یاندووه، نه لیزی زیاد ده‌کاتو نه لییان که‌م ده‌کات، وه به‌ری‌سیار

نېه لهوهی که بگهربت به شوین ئەو شتانهدا که داواي لى نەکراوه، ئىتر خۆي
بەو شتانه وە خەریک ناکات .

چۆنیه‌تى دروست بۇونيان:

خودى (الله) كەمەك نەبىت لە بارەي چۆنیه‌تى دروست بۇنيانه وە،
ئاڭادارى نەكىدوين، جا له و ئاڭادارى كەمە، ئەوهىيە كە خواي گەورە ئاڭادارى
كىدوين كە فريشته له پىش ئادەم دا دروست كراون، وەك ئەفەرمۇيىت : ﴿وَإِذْ
قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ..﴾ البقرە. واتە :
پەروەردگارت بە فريشته كانى فەرمۇو، من لەسەر زەويىدا جى نشىنىڭم داناۋە
- كە ئادەم و نەوهكانىيەتى - ئەمە ئەوه دەگەيەنلىك كەپىش دروست بۇونى
حەزرتى ئادەم (عليه السلام) دا بۇون وە فريشته كان لە روناڭى دروست
كراون ، ھەروەك (مسلم و امام احمد) لە عائىشەوە دەگىرىنەوە، كە
پىغەمبەر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فەرمۇيەتى :
﴿خَلَقْتِ الْمَلَائِكَةَ مِنْ نُورٍ وَخَلَقْتِ الْجَاهَنَّمَ مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَ آدَمَ مِمَا
وَصَفَ لَكُمْ﴾ . واتە : فريشته كان دروست كراون لە روناڭى، (جن)
پەريەكانىش له پىشكۈرى ئاڭر ، ئادەميش لهوهى كە بۇتان باس كراوه ، كە
گلە .

لە دەقانەوە دەردىكەۋىت كە فريشته كان دروست كراويىكى روناڭىن، هىچ
تەنېكى مادىيان نى يە ، كە بە ھەستەكانى مرۆغ ھەستىيان پى بىرىت ، وە
ئەمانە وەك مرۆغ نىن ، نە ئەخۇن دە ئەخۇنەوە نەزىن و مىردايەتى دەكەن ،

خاوینن له هه موو ئاره زوویه کى ئازهلى و خاوینن له گوناھ. بەلام لە تواناياندا
ھەيە كە خۆيان لە شىّوهى مرۆڤدا بىنۇين، ھەروهك چۆن جبريل بە شىّوهى
عەرەبىّكى دەشته کى هاتھ ناۋ مزگەوتى پىغەمبەر (عليه السلام) و پرسىارى لە^{عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ}
پىغەمبەر (عليه السلام) كرد، دەريارەدى ئىسلام و ئىمان و ئىحسان، ھەروهك چۆن
چووه سەردانى حەززەتى مەرىيەم (عليها السلام).

ھەروهە لە چۆنیەتى دروست بونيان ئەمانە خاوهنى بالان، لە ژمارەى
بالەكانىشىياندا جىاوازىيان ھەيە، وەك خواى گەورە دەفەرمۇيت : ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ
فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلاً أُولَئِنَّ أَحْيَحَهُ مَقْبَثَى وَثُلَثَتْ
وَرْبَعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ فاطر .
واتە : سوپاس و ستايىش بۆ خواى گەورە كە بەديھىنەرى ئاسمانى كان و
زەھى يە و فريشته كانى كردووه بە فرستادە ، كە خاوهنى بالان دوان و سيان و
چوار ھەرچۆن بىھە ويىت دروست كراوهكان زىاد دەكات و بەسەر ھەموو شتىكدا
بە دەستە لاتە .

په یوهدنیان فریشته کان به خودی (الله) و په یوهدنیان به خودی (الله) و په یوهدنی یه کی په رستشی دلسوزانه و گوئی رایلی و مل که چی ته اووه بق فهرمانه کانی . ئهم فریشتانه ، نه خوان ، نه نهودی خوان ، نه کچی خوان ، هروه کو هاویه شی په یداکه ران ئه یلین .. خواهی گوره ش دده رمویت :

بَلْ عِبَادُ مُكَرَّمُونَ لَا يَسْقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفُهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ حَشْيَتِهِ مُشْفَقُونَ
به ریزن ، له گوفتاردا پیش خودی (الله) ناکهون ، کار به فهرمانی ئه و ده که ن ، خواهی گهوره ئاگاداره یه سه ره موو حاليکياندا وه تکا بق که س ناکه ن مه گه ر (الله) خوی موله تیان برات ، وه همه میشه ترس و بیمی زاتی (الله) یان هه یه .

په یوهدنیان به بونه و دره و :

وهک باس کرا مادام په یوهدنیان له گه ل خودی (الله) دا ، په رستنی ته اووه ، که واپیت په یوهدنیان له گه ل بونه و هردا به شیکه له و په رستش .. به شیوه یه ک له جی به جی کردنی فهرمانه کانی ده گریته خوی ، له ریکختنی کاروباري بونه و هردو چاودیری کردنی هه موو ئه و دروستکراوانه ، وه ئه و هی که تیایدایه له گیاندارو بیگیانه کان و هه موو یاساو قانونه کانی ، هه روہ ها جی به جی کردنی بپیاره تاییه تمه ندی یه کانی له دروست کراوه کانیدا ، جا قورئان و سوننه ت به لگه یان زوره له سه رجوره کانی فریشته ، هه ریه که له و فریشتانه جی به جی

کردنی ئەركىكى خراوه‌تە ئەستۆلە راپه‌راندنى کاروبه‌شەكانى بونه‌وردا، وەك
ئەوهى خودى (الله) راپه‌راندنى کاروبارى مانگو رۆزى خستۆتە ئەستۆى
فرىشتەيەك، هەروه‌ها هەسارەكان و چياو هەورەكان دراونەتەدەست
فرىشتەيەكى تايىبەتى بەوانەوه، وە بۇ ھەموو رواداوه‌كانى بونه‌ور فريشتەى
تايىبەتى دەست نىشان كراوه، وە ئەمەش پىچەوانەي ئەوه نىيە كە تىبىنى
دەكەين، كە لە بونه‌وردا كۆمەللىك ياساو ھۆكارانە دەست كراويىكىن لە دروست
ھەندىكىيانەوه، چونكە ئەو ياساو ھۆكارانە دەست نىشان كردۇن بۇ
كراوه‌كانى خودى (الله) و خۆى فريشتەى بۇ دەست نىشان كردۇن بۇ
راپه‌راندىيان.

پەيودندى فريشتە بە مرۆڤەود:

دەست پىكىرىدىنى پەيودندىيان لەگەل مرۆڤدا ھەر لە سەرەتاي كۆرپەلەيى
يەوهىيە، ئەويش بەو چاودىرىي يەيان كە خواى گەورە خستويەتىيە ئەستۆيان،
جىڭە لەم چاودىرىي يە سەرەتاي يەيان بۇ مرۆڤ، كۆمەللىك كارى ترييان ھەيە
لە زيانى مرۆڤدا . وەك خواى گەورە بۇي ديارى كردۇن بە شىوهى رىنمايى
كردىيان و بەره و بەختىارى و يارمەتى دانىيان لەسەر خواپەرسىتى و .. هەروه‌ها
لىيى ھەلۋاردوون بۇ ئەوهى پەيامى خۆيىان پىا رەوانە بىكات بۇ پىغەمبەران
تا ئەوانىش راي بگەيەن بە مرۆڤ. جا لەوانەي كە ئەم كارەي پى سپاردوووه (جبريل)
ھەوارىيەن بە مرۆڤ دەفه رموىت :

﴿وَإِنَّهُ دَلِيلُ تَنزِيلِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ نَزَّلَ بِهِ الرُّوحُ آلَّا مِنْ ﴿﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴾﴾ الشعراة . واته: ئه و قورئانه له لايمن په روهدگاري جيهايانه وه دابه زيوه و جبريل (عليه السلام) داي به زاندويته سه ر دلی توئه هى محمد، بوئه و هى توش خه لکى پي ئاگادار بکه يته وه . فريشته كان به به رده وامي له گه مروقدان ، به دريزي ژيانيان ، وه له هه موو هاوري يه تياندا له گه لياندان ، رينمايي كردن و به ره و به اختياري بردنيان . پيغه مبهر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ده فه رمويت : ﴿ إِنَّ اللَّشِيفَاطَ لَمَّا بَيْنَ أَدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّا ، فَأَمَا لَمَّا الشَّيْفَاطَ إِيَاعًا بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالْحَقِّ وَأَمَا لَمَّا الْمَلَكَ فَإِيَاعًا بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالْحَقِّ ﴾ (ترمذى) ريوایه تى کردووه .

واته : شهيتان دله راوكى ده خاته دلی مرقه وه ، هه رودها فريشته ش ، جا ئه و هيه که دله راوكى شهيتان هاندانی مرقه به خراپه و به درق خستنه و هى حهق ، به لام دله راوكى فريشته مرقه هانده دان بوچاكه و به راست زانين و دان پياناني حهق و راستي .

ديسان پيغه مبهر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ده فه رمويت : ﴿ مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَتَرَلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا ، اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْتَفِقاً خَلَافَاً وَيَقُولُ الْآخَرُ اللَّهُمَّ اعْطِ مُمْسِكًا ثَلَافَاً ﴾ متفق عليه . واته : هه موو به يانى يه که به نده کان روز ده کهنه وه ، دوو فريشته داده به زن ، يه کيکيان ده فه رمويت : خوايه ئه و که سه ي به خشنده يه پي بي به خشه و زيابر به ره کهت بخه ره سامانى ، ئه وی تريش ده فه رمويت : خوايه به ره کهت هه لگره له سامانى ده ست قوچاودا .

لیزهدا به ته و اوی ئه وه دوون ده بیتەوه، کە فریشته کانى خواى گەورە هانى بهندەکان دەدەن لەسەر گۆئى رايەلى پەروەردگارى و پەرسن و يادكردنەوهى و قورئان خويىندن، وە هانى دەدەن بۇ فېرىبۈونى زانستو چاکە و ئامادەن نويىز و قورئان خويىندنى مروۋە دەبى بۇ نزاي خىر بۇي . پىغەمبەر (ﷺ)

دەفەرمۇيىت:

﴿الملائكةُ يَتَعَاقِبُونَ عَلَيْكُمْ، مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَ مَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَ يَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ صَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرِجُ عَلَيْهِ الَّذِينَ بَاتُوا فِيهِمْ فِي سَأَلَهُمْ . وَ هُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ . كَيْفَ تَرَكُّثُمْ عِبَادِيِّ؟ فَقَالُوا تَرَكَنَا هُمْ يُصَلِّوْنَ وَ آتَيْنَا هُمْ يُصَلِّوْنَ﴾ متفق عليه.

واتە : فريشته کان سەرداشنان دەكەن ، ھەندىكىيان بە شەو ھەندىكىيان بە رۆز ، وە كۆدەبنەوه لە نويىزى بەيانى و عەسردا ، ئىنجا ئەوانەى كەلاتان ماونەتەوه سەر ئەكەونەوه بولاي پەروەردگار و پرسىياريان لى دەكەت - ھەرچەندە خۆى بەئاكا تە - چۆن بەندەکانى منتان بەجى ھىشت ؟ ئەوانىش لە وەلامدا دەلىن : کە بەجىمان ھىشتن نويىزيان دەكىرد، ھەرچۆن کە چووين بولايان نويىزيان دەكىرد ..

ھەرۋەها ئامادەدەبن لە كۆپى يادكردنەوهىانداو ، ھانىان دەدەن لەسەر كىدارى چاکە بە تايىھەتى خۆگرى لە جىهاد لە رىگەى زاتى (ﷺ) دا وەك لە قورئاندا خواى مەزن دەفەرمۇيىت :

﴿إِنَّدَى يُوحى رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَبَّعُوا الَّذِينَ إِيمَنُوا سَأَلُقُّ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَلْرَعْبَ﴾ الأنفال .

و اته : (ئهی محمد ﷺ ئهی موسولمانان) په روهردگارت فه رمان به فريشته كان ده دات، كه من له گه لئانم ببنه هۆي خۆگرى و جىڭىر بۇونى ئهوانهى بپويان هيئناوه له گوپه پانى جىهاددا، به هۆي ئه ووه ترس و بىم دەخەمە دل و دەروننى ئهوانهى كه بى بېۋان .

ھەروهە لە فەرمانانهى كه په روهردگار ئاگادارى كردوين، كه فريشته كان ئەنجامى دەدەن و كارتىكىرنى گەورەي ھەيە لە زيانى بەندەدا، ئەوهەيە كە چاودىرى كىدارى بەندەكان دەكەن و دەيانزىمەن و توماريان دەكەن . خواى گەورە دەفەرمۇيىت : ﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمٌ نُوحٌ وَأَصْحَابُ الْرَّسْوَنَ وَثَمُودٌ﴾ ق. و اته : ھىچ قىسىمە كە دەمیدا نايەت چاودىرىنى كى ژمیرىيار لە گەلەتى لە سەرى تۆمار دەكەت .

بە كورتى پەيوەندى فريشته كان لە گەل مەرقۇد ھەر لە كاتە وە دەست پى دەكەت، كە كورپەلەيە و بە قۇناغەكاندا تىددەپەرىت، تا لە كوتايىدا لە بەھەشت يان دۆزەخ جىڭىر دەبىت، لە ويش فريشتهى بەھەشت و دۆزەخ ھەيە.

ژمارەي فريشته كان :

ژمارەيان گەلىك رۆرە مەگەر تەنها خودى (الله) ژمارەيان بىزانتىت، خواى گەورە دەفەرمۇيىت :

﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ﴾ المدثر . و اته : ھىچ كەسىك ژمارەي سەربازەكانى په روهردگارت نازانىت جىگە لە خۆى .

باوهربوون پییان ، به تایبهتی و به گشتی:

پیویسته باوهربی ته واومان هه بیت بهو فریشتناهی که ناویان هاتووه له قورئان و سوننه تدا، له وانه سی سه رکرده کانیان ((جبریل و میکائیل و ئیسراپیل)) که جبریل فریشته نیگایه ، خوای گهوره ده فرمولیت:

﴿نَزَّلَ بِهِ الرُّوحُ أَلَّا مِنْ ﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴾ الشعرااء

واته: قورئان به هوی جبریلی ئه مینه ووه ، دابه زیوه ته سهر دل و ده رونت تا به هویه ووه خەلکان ئاگادار بکه یته ووه و بیان ترسیینیت له بی فه رمانی په روهدگار .

وه میکائیل سه ریه رشتی باران بارینی خراوه ته ئه ستۆ که ما یه و هوی
ژیانی سه رزه وی يه ، به مرؤف و رووهک و ئازه له ووه .

وه ئیسراپیل سه ریه رشتی فووکردن به (الصور) دا خراوه ته ئه ستۆ .
هه رووهها پیویسته بروامان هه بیت به گهنجینه داری دوزه خ ووه قورئان
ده فرمولیت : ﴿ وَنَادَوْا يَمِنِيلُكَ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رُبُّكَ قَالَ إِنَّمَا مَنِكُثُونَ ﴾
الزخرف. واته : هاوار ده کهن له گهنجینه داری دوزه خ ، که داوا له
په روهدگارت بکه رزگارمان بکات، ئه ویش ده لیت ئیووه تیایدا ده میننه ووه .

هه رووهها ده بیت بروامان هه بیت به فریشته گیان کیشان به لام ئه و
فریشتناهی ، که ناویان نه بر او پیویسته به گشتی بروامان به هه موویان
هه بیت ووه ((کرام الكاتبین)) واته : نوسه رانی نیگا و پاریزه رانی عه رش
که هه شت فریشته نه ، هه رووهها فریشته کانی سزادان له دوزه خدا ، که نوزده
فریشته نه ، که له قورئان و سوننه تدا باس کراون .

کارتیکردنی فریشته له ژیانی مرۆقدا:

لهو باسانه‌ی پیشودا ئەوهمان بۆ ده رکه‌وت که خودی (اللہ) ئاگاداری نەکردوین بەسەر ھەموو شتە نادیاره‌کاندا بە راستى ئەمەش بەھرەیه کی گەورەی خوايە، ھەروه‌ها خواي گەورە لوتقى فەرمۇوه بەوهى کە ھەندىك لهو دروست کراوه نادیارانه‌ی پى ناساندوين، ئىمەش پیویسته بپوامان پیيان ھەبىت چونکه بپوا بە نادیار سيفەتى پارىزگارانه (المتقين) ، خواي گەورە دەفه‌رمۇيت :

إِنَّمَا يُحِبُّ الظَّاهِرَاتُ وَيُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقْرِيبُونَ الْأَصْلَوَةَ وَمَنْ زَرَقَتْهُمْ يُنَفِّقُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤْمِنُونَ بِالْبَقْرَةِ . وَاتَّهُ قُورئان ئەو پەراوه‌يە کە هېيج گومانى تىدا نى يە و رىنمايى يە بۆ خۆ پارىزان ، ئەوانەي کە بپوایان بە نادیار ھەيە .

جاگومان لهودا نىيە کە بپوابوون بە فریشته، کارتیکردنی گەورەو کارىگەری ھەيە له ژیانی مرۆقدا، لهوانە :

١. خودی (اللہ) بەھۆي بپوا بە فریشته دوورمان دەگرىت لهودى بکەۋىنه ناو شتى پپوپوج و بى كەلگۇ دلەپاوكىي بى سوود بەوهى کە خواي گەورە ئاگادارى كردوين بەوهى لە قورئانى پىرۇزدا ھەيە .
٢. بەھۆي ئەو بپوایي وە فيرى دامەزراوى (الاستقامه) دەبىن لەسەر فەرمانەكانى خودى (اللہ)، مرۆڭ كە ھەستى كرد بە بۇونى فريشته و چاودىرى كردىنى فەرمانەكانى و وته كانى ئىتر شەرم دەكات لە خواو سەربازەكانى، چى دى پىنچەوانەي ناجولىتتەو، نە لە ئاشكراو نە لە نەھىنيدا لىي ياخى نابىت

،ئیتر چون بى فەرمانى خوا دەکات ، كە ئەو بىزانتىت ھەمۇو شتىكى لەسەر تۆمار دەكريت و حسابى لەگەل دەكريت .

۳. ئەو بىرايە مروشى بپوادار رائەھېنېت لەسەر ئارامى و بەردەۋام بۇونى جىهاد لە رىگاى خواداو ھەرگىز وەرس نابىت، بەلكو ھەست بە كەسىدارى و دلىيابى دەکات، بەراستى كاتى مروشى بپوادار لە نىشتمان و خاوخىزانى دووردىكە وىتە وە بەھۆى كۆشش و كارى لە رىگاى خوادا ھەست بە تەنھاىي و نامۆىي ناكات ، چونكە لە خوابەرسىتىدايە و بە دلىيابى يەوه ھەست بە وە دەکات، كە بەندەكانى خودى(الله) لە فريشته كان زۇر زۇرتىن لە ياخى بوان و لادەران، لە فەرمانى خواى گەورە، لەبەر ئەوه ھەست بە كەسىدارى و دلىيابى دەکات و بەئارام و جىڭىر دەبىت لەو رىگەيەدا، واتە رىگەي جىهاد لەگەل پىغەمبەران و فريشته كاندا .

سوپاس و ستايىش بۆ زاتى (الله) كە چەند بەھەرى بەسەرماندا داوه بە دروست كىردىنى فريشته كان و بىرايەن پېيان، كە گەورەتىن كار دەكاتە سەر دەل و كىردارەكانمان و راست رەۋىمان لە ژياندا .

سیّم: باودرمان به سرجه مبهرا و رهوانه کراوان^۳ :

له بنچینه کانی بپروا، بپروا بیونه به پیغه مبهرا و رهوانه کراوانه به تایبته‌تی
بپروا بیون به هه موو ئه و پیغه مبهرو رهوانه کراوانه‌ی که خودی (الله) ناوی
بردون، هه روه‌ها بپروا بهوهی که جگه لهوانه پیغه مبهرا و رهوانه کراوی تری
رهوانه کردودوه، خوای گهوره دهقه رمویت : ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ
مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ..﴾^۴ غافر .

ئه و پیغه مبهر و رهوانه کراوانه که له قورئاندا ناوبر اون

(۱) النبی : بهوه ئه وتری که خوای گهوره نیگای بق ناردووه، بهلام فه رمانی پی
نه کردوده به راگه یاندنی .

الرسول : ئه وهیه که نیگای بق رهوانه کراوه و فه رمانیشی پی کراوه به راگه یاندنی

ئه و پيغامبر و رهوانه کراوانه‌ی که له قورئاندا ناویان هاتوروه (۲۵)

پيغامبرن که ئه مانه‌ن:

﴿آدم ، نوح ، إدريس ، هود ، صالح ، ابراهيم ، لوط ، اسماعيل ، اسحاق ، يعقوب ، يوسف ، شعيب ، موسى ، هارون ، يوئيل ، أويوب ، ذو الكفل ، داود ، سليمان ، إلياس ، زكريا ، يحيى ، عيسى ، محمد ﷺ ئه بيت به گشتى بپوامان به هه موو ئه مانه هه بيت، هه رووه‌ها پيوسيته بپوامان بهوه هه بيت ، که خواي (الله) بق سهر هه رگه‌لو و نه ته‌وه‌يک رهوانه کراويکى ناردووه . خواي گهوره دده‌رمويت : ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا حَلَّ فِيهَا نَذِيرٌ﴾ فاطر.

واته: هيچ نه ته‌وه‌يک نيه، که پيغامبر يكى بق رهوانه نه کرابيتن .

هه رووه‌ها خواي گهوره دده‌رمويت : ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اَعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الظَّاغُونَ ..﴾ النحل.

واته : بق هر نه ته‌وه‌يک رهوانه کراويکمان ناردووه، که زاتى (الله) بپه‌رستان و دوور کهونه‌وه له سته مکاران و بت په‌رستان .

کۆششکار و خاوهن تواناکان له رهوانه کراوان ((أولو العزم من

الرسل)) :

کۆمەلی ((أولو العزم) له رهوانه کراوان له سهربه ناویانگترین وتهی زانایان : (محمد ، نوح ، ابراهیم ، موسی ، عیسی) ن - علیهم السلام - هروه چون رزوریک له زانایان باسیان کردوون و خوای گهوره ش ده فه رمویت :

﴿وَإِذَا أَخَدْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِثْقَلَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَبْنَ مَرِيمَ .. ﴾ الأحزاب . واته : پهیمانمان و هرگرت له سه رجه م پیغمه به ران ، به تایبیهت له تقو و نوح و ابراهیم و موسا و عیسای کورپی مه ریه م سه لامی خوابیان لی بیت .

مه بهست له وشهی (العزم) کوشش و کوشش کردن ، و له قورئانی پیروزدا هاتووه ، که گرنگترین سیفه ته کانی (العزم) ئارام گرتن و ته قوای خوای گهوره یه خوای گهوره ده فه رمویت : ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ .. ﴾

الاحقاف . واته : ئارام بگره ، هروه چون کۆمەلی ((أولو العزم) له رهوانه کراوان ئارامیان گرت . هروهها خوای گهوره ده فه رمویت :

﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَقْوَىٰ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزَمِ الْأَمُورِ ﴾ آل العمران . واته : ئه گهر ئارام بگرن و ته قوای خوا بکهن به راستی ئه وله کاره پیویست و گونجاوه کانه .

بابه‌تى پەيام: خواى گەورە پىغەمبەرانى بۆ دوو مەبەست رەوانە
كىدووه :

-١ لە بەيەكتاناسىنى خودى(الله) و پەرسىتى، خواى گەورە
دەفەرمۇيىت : ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اَعْبُدُوا اللَّهَ
وَاجْتَنِبُوا الْطَّاغُوتَ ..﴾^صالنحل. واتە: بۆ ھەر ئۆمەتىك پىغەمبەرىكمان
رەوانە كىدووه تا خودى(الله) بېرسىن و لە تاغوت و سىتمكاران دوور
بکەونەوە.

-٢ بۆ ترساندن و مژده پىدانى خەلکى، واتە پىغەمبەران -
عليهم السلام - ترسىنەرى خەلکن لە دۆزەخ و مژده پىدەريانن بە
بەھەشت، خواى گەورە دەفەرمۇيىت : ﴿وَمَا تُرْعِلُ الْمُرْعَلِينَ إِلَّا مُبْشِرُينَ
وَمُنْذِرُينَ﴾^{آل نعام/٤٨}. كە مژدەدەر و ترسىنەرو ئاگادار كەرەوە بن.

ئەوەی پیویسته لە سەرمان بەرامبەر پىغەمبەران (عليهم السلام) :

۱- پیویسته لەسەرمان کە پىغەمبەرانى خوا ھەموويان بە راست بىزىن و جياوازى نەخەينە نىوان هيچيان ، وەك ئەوەي بپوامان بە ھەندىكىان ھەبىت و بپوامان بە ھەندىكىان نەبىت، ھەركەس ئەو جىايى يە بکات ئەوە دەچىتە رىزى بىپروبايانەوە ، خواي گەورە دەفەرمۇيىت:

إِنَّ الَّذِينَ يَكُفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرَّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِعَضٍ وَنَكُفُرُ بِعَضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَخَذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۝ أُولَئِكَ هُمُ الْكَفِرُونَ حَقًا ۝ وَأَعْنَدَنَا لِلْكُفَّارِينَ عَذَابًا

مۇھىما (النساء . واتە: ئەوانەي کە بپوایان بە خواو پىغەمبەرنى يە، ئەلئىن بپوامان بە ھەندىكىان ھەيە و بىپرووان بە ھەندىكىان ، ئەمانە دەيانەۋىت جىگە لە ويىتى خواي گەورە رېگەيەكى تر پەپەو بىكەن بەپاستى ئەمانە بىپرواي تەواون .

۲- پیویسته لەسەرمان کە بپوامان ھەبىت ، کە ھەر پىغەمبەرىك خوا رەوانەي كردووه، سپاردهكەي بە تەواوهتى گەياندووه، لەبەر ئەوە پیویسته لەسەرمان گۈئى رايەلىيان بىكەين وە بە پىچەوانەيانەوە نەجولىنەوە، خواي گەورە دەفەرمۇيىت: ﴿مَنْ يُطِيعَ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ (النساء .

واته: هه رکه س گوئ رایه لی پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) بکات ئوه گویرایه لی خوای گه ورهی کردوه .

۳- پیویسته له سه رمان که بروامان وا بیت که پیغه مبه ران (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ته واوترین که سن له زانین و کرداریاندا و هه رووه راستگو ترين که سن له گوفتاریاندا ، وه خوای گه وره پاراستوونتی له دهست پیسی و شاردنده و پشت گوئ خستنی له راگه یاندنی فه رمانه کانیدا، وابووه ههندیکیان شتی سادهی لی رووداوه له گه ل ئوه شدا که له پلهی به رزدابوون ، وده ئوهی له دهست ئاده م (عَلَيْهِ السَّلَامُ) رویدا .

۴- پیویسته له سه رمان که بروامان هه بیت که سه رجه پیغه مبه ران (عَلَيْهِ السَّلَامُ) له پیاوان بیون و هیچ پیغه مبه ری کی ئافرهت رهوانه نه کراوه، خوای گه وره ده فه رمویت: «وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ .. (آن) الأنبياء . واته : پیش تو جگه له پیاوان که نیگامان بۆ ناردوون که سمان رهوانه نه کردوه .

۵- پیویسته له سه رمان که بروامان هه بیت، که پیغه مبه ران (عَلَيْهِ السَّلَامُ) هیچ تاییه تمهندی یه کی گه یاندنی سوودو زیانیان به دهست نیه و کار ناکه نه سه ر ویستی خوای گه وره ، هیچ شتیکی نادیار (الفیب) نازانن مه گهر خوای گه وره خۆی فیری کرديتىن و ئاگاداري کرديتىن لىپى، خوای گه وره ده فه رمویت: «عَلِمْتُمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ

رَسُولِ فَإِنَّهُ يَسْلِكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ حَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ الْجَنِّ . وَاتَّهُ زَانَا
بِهِ سَهْر نَادِيَارَه کاندا و هیچ که س نائگادر نابیت به سه ر نادیاره کانیدا، مه گهر
خُوقی بیه ویت، بق هر کام له پیغه مبه ران .

۶- پیویسته له سه رمان که بپوامان هه بیت، که پیغه مبه ران (عليهم السلام)
ئه من و ژن ده هین و به نارهوا ده کوژرین، هه روک چون روویدا له گه ل ((
یحیی کورپی زه که ریا)) وه ئه بیت بپوامان هه بیت، که پیغه مبه ران (عليهم
السلام) خاوه نی هه موو رو وشته به رزه کانی مرؤثایه تین و خوای گه وره
لایه نگری کردوون به موعجیزه ناشکراو دیار، ئایا له مانه دا هه موو
پیغه مبه ران وه ک یه کن به لام خوای گه وره فه زلی هه ندیکیانی داوه به سه ر
هه ندیکی تریاندا، خوای گه وره دده فه رمویت : ﴿٢٨﴾ تِلْكَ الرَّسُولُ فَضَّلَنَا بَعْضَهُمْ
علی بَعْضٍ .. ﴿٢٩﴾ الْبَقْرَه .

واته : ئه و پیغه مبه رانه، پله و پایه هه ندیکیانمان داوه به سه ر
هه ندیکیاندا.

باودر به پیغه‌مبهربی ئیسلام (موحه‌مده علیه السلام)

۱- پیویسته له سه‌رمان که بروامان هه‌بیت به‌وهی که محمدی کوری عبد‌الله (علیه السلام) پیغه‌مبهرب و رهوانه‌کراو و به‌نده‌ی خودی (الله) یه ، هرگیز بتی نه‌په‌رستووه و به نهندازه‌ی چاو نوقاندندیک هاوبه‌شی بؤخوا دانه‌ناوه، وه بروامان هه‌بیت، که ئه و کوتایی پیغه‌مبهربانه (علیهم السلام) خوای گه‌وره ده‌فرمومیت : ﴿وَلِكُنْ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّنَ ..﴾ الأحزاب. واته: محمد (علیه السلام) رهوانه‌کراوی خوایه و کوتایی پیغه‌مبهربانه، وه له‌دوای ئه و پیغه‌مبهربی ترنیه . وهک خۆی ده‌فرمومیت:

﴿سِيَكُونُ مِنْ أُمَّتِي ثَلَاثُونَ كَذَابُونَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّنَ لَا نَبِيٌّ بَعْدِي﴾ مسلم .

واته : له داهاتوودا لهم ئۆممته‌ی مندا سى درۆزى په‌يدا ده‌بن هه‌موویان وا راده‌گه‌یه‌نن که پیغه‌مبهربن، بـلام من کوتایی پیغه‌مبهربانه و پیغه‌مبهرب له دوای من نی یه .

۲- پیویسته له سه‌رمان که بروامان هه‌بیت که محمد پیغه‌مبهرب (علیه السلام) رهوانه کراوه بـسهر هه‌موو په‌ری (جن) و ئاده‌میزاد بـین هیچ گوماندیک ، قورئان له سهر زمانی (جن) ھوه ده‌فرمومیت: ﴿يَقُولُ مَنَا أَجِبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَأَمِنُوا بِهِ يَغْفِرُ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُحِرِّكُمْ مِنْ عَذَابِ الْيَمِنِ﴾ وَمَنْ لَا

تُحِبَّ دَاعِيَ اللَّهَ فَلَيْسَ بِمُعَجِّزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلَيَاءُ أُولَئِكَ
فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٣﴾ الأحقاف.

واته: ئى گەلەمان وەلامى بانگخوارى (الله) بىدەنەوە و بېرىاي پى
بەھىنەن لە گۇناھەكاننان خۆش دەبىت و لە سزاي بەتىن ئاتانپارىزى، وە
ھەركەس وەلامى نەداتەوە لە سەر زەھى دا پەتايى نابىت و جىگە لە خواى
بەخشىندە كەسانى تر ناتوانان سەرپەرشتىيان بىھن و ئەوان بە راستى سەرلى
شىۋاوى ئاشكران .

خواى گەورە دەفرەرمۇيت : ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ سيا. واته: تۆمان رەوانە كردۇو كە
تەنها و تەنها بۇ ھەموو جىهانيان مىڈەدەر و ترسىيەنەر بىت .

ھەرودەا پىغەمبەر(ﷺ) دەفرەرمۇيت : ﴿فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍٖ
أُعْطِيَتْ جَوَامِعُ الْكَلْمِ، وَ ثُصِرَتْ بِالرُّعْبِ وَ أَحْلَتْ لِي الْغَنَائِمَ وَ جَعَلَتْ
لِي الْأَرْضَ طَهُورًا وَ مَسْجِدًا وَ أَرْسَلَتْ إِلَى الْخَلْقِ كَافَةً وَ خَتَمَ بِيَ
النَّبِيُّونَ﴾ متفق عليه.

واته : فەزىلم دراوه بەسەر ھەموو پىغەمبەراندا بە شەش شت :
أ- قورئانم پى دراوه كە تەواوکەرى ھەموو بەرنامەكانە .
ب- سەرکەوتۇوم بەھۆى ئەو ترسەى كە خواى گەورە خستۈويەتىيە
دلّودەرۇونى دوزىمنانەوە .
ج - (غۇنائىم) م بۇ حەلّل كراوه . (واته : دەست كەوتى جەنگ) .

د - زه ویم بُو گیپراوه به خاوین و مزگه وت .

ه - رهوانه کراوم بُو سه ره موو خه لک .

و- کوتایی زنجیره‌ی پیغه‌مبه رانم پی هاتوروه .

۳- پیویسته له سه رمان که خوشه‌ویستی محمد پیغه‌مبه (علیه السلام) بدھین به سه ر خوشه‌ویستی باوکو جگه‌رگوش و هه موو خه لکیدا، له بر ئه م فه رموده‌یه‌ی (علیه السلام) که ده فه رمومیت : ﴿ لا یؤمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبًّا إِلَيْهِ مِنَ الَّدِي وَالْوَلَدِ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ ﴾ متفق علیه .

واته : هیچ کامیکتان بپوای ته واو نابیت و به بپوادار دانا نریت تاوه کو منی له باوکی و کورپی و هه موو خه لکی خوشتر نه ویت .

۴- پیویسته بپوامان هه بیت به وهی که خوای گه وره کومه لیک موعجیزه‌ی له سه دهستی دا ئاشکرا کرد ووه ، وه ریز لینانیک لیی و بُو قه ناعه‌ت پی کردنی ئه وانه‌ی که جگه له و شیوه ریگایه به ریگای تر قه ناعه‌ت ناکهن ، جا له و موعجیزانه قورئان و زوریکیش ، که له ژیان ناما میدا به دریزی باس کراون .

۵- پیویسته بپوامان هه بیت که خوای گه وره له روزی قیامه‌تدا پله‌ی تکاکردن (الشفاعه)‌ی پی به خشیووه ، بُو ئه وانه‌ی که له ئوممه‌تکه‌ی هه له و تاوانیان کرد ووه و له سه ره له و تاوانانه مردون ، به لام هاویه‌شیان بُو خوا بریار نه داوه .

۶- پیویسته بپوامان هه بیت که خوای گه وره ((الوسيلة والفضيلة)) ی بُو بریار داوه ، که ئه وانه پله و پایه‌یه که بُو هیچ که سیکی دی نیه جگه له و ، له

رۆژى قیامەتدا ، لیزەدا ئەوەمان بۆ رونو دەبىتەوە كە محمد پیغمەر(عليه السلام) لەلای خوا له هەموو پیغمەران (عليهم السلام) گەورەترە، جا لەبەر ئەوە پېویستە لەسەر ئوممەتەكەی كە بە پىتى توانا پەيرەوى بکەن و لە شەريعەتەكەی لانەدەن، كە لەدۇو سەرچاھى سەرەتكى پىك ھاتووە ، قورئان و سوننەتەكانى خۆيەتى بەگشتى لە گوفtar و كردارى، ئەو كردارو گوفtarان يش كە ھاوپىيانى كردۇويانە و ئەوپىش پەسەندى كردۇون يان بەپەرچى نەداونەتەوە .

چواردهم: باوەر بە پەراودکانى خودى (اللّٰهُ)

بپوابون بە سەرجەم پەراودکانى خودى (اللّٰهُ) لە بنچىنەكانى باوەرە
كە رەوانەيى كردوون بۇ سەرجەم پىيغەمبەرەكانى هەروەكۆ چۆن خواى گەورە
قورئانى رەوانە كردووه بۇ محمد پىيغەمبەر(صَلَّى اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَسَلَّمَ) هەروەهاش پەراودکانى
رەوانەكىردووه بۇ پىيغەمبەرانى ترى لە پىش ئەودا .

ئەو پەراوانەيى لە قورئاندا ناويان هاتووه:

۱- تەورات: رەوانە كراوه بۇ سەر موسا (عليه السلام) خواى گەورە
دەفەرمويىت: ﴿إِنَّا أَنْزَلَنَا الْتَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ تَحْكُمُ بِهَا الْأَنْبِيَاءُ إِنَّ الَّذِينَ
أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّنِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ..﴾ المائده. واتە : ئىيمە
تەوراتمان نارده خوارەوە كە رىنمايى و روناكىيە بۇ ئەوهى پىيغەمبەرانى بەنى

ئیسرائیل پەپەوی بکەن و حۆكمى پى بکەن ، بۆ ئەوانەئى كە بپوایان پىيى
ھەبۇو، وەكۆ زاھیدان و زاناييان و کاهىنەكان .

٣- ئىنجىيل : كە رەوانە كراوه بۆ سەر عيسا (عليه السلام) خواي گەورە
دەفەرمۇيىت: ﴿ثُمَّ قَفَيْنَا عَلَىٰ ءَاشِرِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَيْنَا بِعِيسَىٰ أَبْنَىٰ مَرِيمَ
وَءَاتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ ..﴾ ^(v) الحىدىد. واتە : بەدوا بەدواي ئەوانەدا پىيغەمبەر انمان
رەوان كرد ، لەوانە عيسا (عليه السلام) كە ئىنجىيلمان بۆ رەوانە كرد.

٤- زەبور : كە رەوانە كراوه بۆ سەر داود (عليه السلام) خواي گەورە
دەفەرمۇيىت: ﴿وَءَاتَيْنَا دَاؤِدَ زَبُورًا﴾ ^(v) الإسراء. واتە: زەبورمان بۆ داود (عليه
السلام) رەوانە كرد .

٥- الصحف : كە رەوانە كراوه بۆ سەر ابراهىم و موسا (عليهما السلام)
خواي گەورە دەفەرمۇيىت: ﴿أَمْ لَمْ يُبَيِّنَا بِمَا فِي صُحْفِ مُوسَىٰ﴾ ^(v) وابراھىم
اللَّذِي وَقَىَ﴾ ^(v) ﴿أَلَا تَرُرُ وَإِزْرَهُ وَزَرُّ أَخْرَى﴾ ^(v) النجم. واتە : ئايا ئاكادار
نەكراون بەوهى كە لەو پەراوانەدا هاتۇوه، كە رەوانە كراون بۆ موسا وابراھىم
(عليهما السلام) بەوهى كە كەس بە گوناھى كەس تاوانبار مەكەن .

بەلام پەپەكانى تر كە رەوانە كراون بۆ سەر پىيغەمبەرانى تر ، وە قورئان
ناوى نەبردۇون ، ئىيىمە بە گشتى بپوامان پىيىان ھەيە بە تايىيەت بپوامان بەوه

ههیه که هه ر پیغه مبه ریک په راویکی تایبه‌تی خوی ههیه . خوای گه وره

دده فه رمویت :

﴿كَانَ الْنَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيًّا مُبَشِّرًا وَمُنذِرًا وَأَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحُكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ﴾

البقره . واته : خه لکی يه ک ئوممه‌تن ، خودی(الله) پیغه مبه رانی رهوانه کردووه که مژده‌دهر و ئاگادار که رهونه (ترسینه) ن ، وه په راوی بو رهوانه کردونن تا فه رمان په‌وایی پی بکهن له نیو خه لکیدا له وهی که تیایدا جیاوازیان ههیه ، واته هاوهه لويستن .

هه روه‌ها پیویسته که بروامان هه بیت که هه موو ئه و په راوانه به حق رهوانه کراون و، رینمايی که ر و روناکین و راگه ينه ری يهكتاناسيني خودی(الله)ن له په روه دگاريته و ناو و سيفه‌ته کانيدا . وه هه رچي جگه لهوانه يان پیچه وانهی ئهوانه دراييته پالیان ئه وه گورانکاري دهستی مرؤفه، خوای گه وره دده فه رمویت : ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا الْتَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ المائده.

اته : ئئمه ته وراتمان رهوانه کردووه ، که رینمايی و روناکی که رهونه هه روه‌ها ئينجيل و په راوه کانی تريش .

ههرودها پیویسته بروممان ههبیت که قورئانی پیرفوز
جیاوازی ههیه له باقی پهراوهکانی تر به پیی ئهه خالانهی
خواوهه :

۱- پوختهی ته عالیمه خوایی یه کانی له خۆ گرتووه و، لایه نگیری ئهه وه
کردووه که له په راوانهی پیشودا هاتووه له یه کتا په رستی خودی (الله) و
گوئیزایلی فه رمانه کانی ، هه رودها ئهه وه که پرش و بلاو بوقتهوه له په راوه
پیشوه کاندا و خوای گهوره کردوویه تی به چاودیر و شاهید به سه ریانه وه ،
دان دهنتیت بهه وه که حه قیان تیدایه و رونکه رهه وه ئهه ده ستکاری و
گورانکاری بیانه که تیاياندا رووی داوه ، خوای گهوره ده فه رمویت :

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَمَّمَنَا عَلَيْهِ﴾ (المائدہ). واته : ئهی محمد به راستی قورئانمان بق رهوانه
کردى که دانپیانه رهی ئهه وه ، که له په راودا هاتووه بق پیغەمبەرانی پیشودو
، وه چاودیر و شاهیده به سه ریه وه .

۲- قورئان ته نهها په راویکی خوایی یه که خوای گهوره په یمانی داوه به
پاراستنی ، خوای گهوره ده فه رمویت : ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا آلَذِكْرِ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ﴾ (الجر). واته : به راستی ئیمه قورئانمان رهوانه کردووه و ، هه ر ئیمه
به راستی پاریزه رهی ئه وین .

۲- قورئان ته‌نها په‌راویکه که هاتووه بق هه‌موو گرّوھی ئادەمیزاد له‌سەر رووی زەوی دا .

ئەو بەلگانەی کە رونکەردەوەی گۆرانکارین لە په‌راودەكانى پیشودا:

۱- ئەو په‌راوانەی لە پیش قورئاندا رەوانە كراون دەقى ئەسلىان نەماوه و ئەوھى کە لەبەر دەستى خەلکايە تەنها راۋە كراوەكانە، بەلام قورئان بەردەواام پارىززراوه بە سورەت و نىشانە و شە و بىزاوەكانى يەوه .

۲- لەو په‌راوانەدا وتهى مروۋەتىكەل بە وته‌كانى په‌روەردگار كراوە وەك ليكدانەوە و مىڙۇو و ژياننامەي پېغەمبەران و قوتابىيەكانىان و بۆچۈنى زاتايان كە تىايىدا تۆمار كراوە ، لەبەر ئەوھى زۆر بە زەحمەت و تەنەكانى خوا لە وته‌كانى مروۋە جىا دەكىرىتەوە تىايىاندا ، بەلام قورئان هه‌مووى وتهى خواى گەورەيە و بەس .

۳- ئەو په‌راوانە هيچ نوسراوېكى تىا نى يە ، كە بىرىتە پاڭ رەوانە كراوېكى و پالپىشىكى مىڙۇوبي باوه پېيىكراوى ھەبىت ، بق نمۇونە ئەم (ئەسفارانە) كە ئىستا ھېيە و ناو دەبىت بە (العهد القديم) وە ئىستا ناوى تەوراتىان لىٰ ناوه لە دواى موسا(عليه السلام) بە چەند سەدەيەك تۆمار كراوە ، محمد فريد وەجدى لە (دائىرە المعارف) لە لاروس دەگىرىتەوە : كە ئەمە پوختەيەكى (زانسى تازە بە تايىھەت رەخنەي ئەلمانى لە لىكۆلينە و ھېيەكى فراواندا كە لەجىيماوه كۆنه‌كان و مىڙۇو و زانسى زمانەكاندا كەردووېتى ئەوھى

سه لماندووه که تهورات موسا (علیه السلام) نهینووسیوه‌توه، بهلکو کاری ههندی له کاهین و ئەحباره‌کان بووه ، که ناوی خویان دهست نیشان نه‌کردووه و یهک له دوای یهک توماریان کردودوه) .

۴- لهو بهلگانه‌ی که گۆرانکاری و دهست تى بردن دهسه‌لمینیت لهو په‌راوانه‌دا رۆرى و جیاوازى نوسخه‌کانیانه، بهتایبەتی جیاوازى ئهو وته و رایانه‌ی که تیایاندا تومار کراوه .

سید سابق دهفه‌رمویت : (بونی چوار جۆر ئینجیل ، که له نیوان حهفتا ئینجیل دا هەلبىزىراوه بەسە بۆ دروستى يەلگە هینانه‌وه لهسەر ئهو گۆرانکاریانه‌ی که کراوه لهو ئینجیلانه‌ی که ئەمۇق له بەر دهستى نه‌ساراکان دایه، هەروهها رەخنه گرانتى مەسیحی خویان دانیان ناوه بەوهدا که بیروباوه‌پی ئینجیل‌کان تەنها راي پۆلسه) .

۵- لهو شتانه‌ی که بهلگە نه‌ویسته لهسەر ئهو گۆرانکاریانه‌ی که لهو په‌راوانه‌دا رووی داوه ، ئەوهەيە که پپه له بیروباوه‌پی خراپ و بۆچونى كال لەبارەی خوای گەورە و پېغەمبەرە بەریزەکانیه‌وه، وەك ئەوهەي کە هاتووه، وەك نمۇونەيەك له خەروارىلک له (سفر التکوين) دا له تهوراتدا : (قال الرب الاله هودا الانسان قد صار كواحد منا عارفاً بالخير والشر) . (العقائد الاسلاميە) سید سابق ، واتە : په‌روه‌رددگارت ئەلیت - هوژا - که مرۆڤە وەك يەكتىك له ئىيەمە وايە کە زانايە به خىر و شەر " .

جا نمونه رۆرن له‌مانه، که له تهوراتو ئینجیل دا خراونەتە پال پېغەمبەران (عليهم السلام) هەروه چىرۇكى رۆريان دەربارەيان هەلبەستووه،

تانه یان لی داون و شتیان به ناره واو بی به لگه بۆ دروست کردوون ، لهوانه: زیناکردنی داود لهگه ل ڏنی کوره کهی که مردووه ، زیناکردنی لوگ لهگه ل دووکچه کهی پاش ئه وهی خوای گهوره له تیاچوون رزگاری کردن ، خوا په نامان بذات له وهی که کاری خراپ و ناره وا بدہینه پال پیغه مبه ران .

جا لیره دا پیویسته بروaman به و هه بیت که قورئان په راوی ثیان و یاسای ئوممه ته و دهستوری دهوله ته ، له سه ر موسلمان پیویسته بیخویننیه وه به پی یاساکانی جوان خویندن ، وه به ریزه وه سه یرى بکات له سه ریز و گهوره بی رهانه که ره کهی ، وه بروaman وا بیت که (عجایبات) ای قورئان دوایی نایه ت ، وه قورئان تکا ده کات بۆ خاوه نه کهی له ثیانی به رزه خو قیامه تدا ، وه قورئان روناکی یه له سه ر زه و مایه سه ر فرازی دنیا و دوارقزه .

پینجهم: باودر به رۆژى دواىي

ماناى بروابوون به هەموو ئەوشستانەي کە خواي گەورە و پېنچەمبەرهەكەي (عليه السلام) هەوالىان لە بارەيەوه داوه ، کە له دواى مردن لە فىتنەي گۆپ سزاو بەھەرەكانى، بۇزىندەوه و حەشرو لاپەرەي كردار حساب كردن و تەرازىو و حەوزى كوپر و رىگەي پەرينىوه (الصراط) و تکا كردن و بەھەشت و دۆزەخ ، ئەوهى کە خودى (الله) ئامادەي كردووه بۇئەھلى هەردوکيان ، هەرودەها بروابوون بەوهى کە فىتنەي گۆپ و سزاو بەھەرەكانى ئەمانە لە كاروبارى رۆژى دواىي نىن، بەلكو ئەمانە هەموو پىش رۆژى دواىي روودەدات لەكەل پرسىيارى دوو فريشته كە لەناو گۆپدا .

گرنگى دانى قورئان بەم رۆژە و حىكمەتەكەي:

كورئانى پىرۆز پەر لە يادكردىنەوهى ئەم رۆژە، گرنگى يەكى زۆرى پىداوه و لە هەموو شويىنىكدا ناوي بىدووه و لە هەموو بۇنە (مناسبە) يەكدا ئاگادارى لە بارەيەوه داوه و ، بە هەموو شىۋەيەك جەختى روودانى كردووه و خەلکى لە تارحەتىيەكانى ترساندووه .

كورئان بە زۆرى بروابوونى بەم رۆژە بەستوھ بە بروابوون بە خودى (الله) وە ، لە نمۇونەي ئەوانە خواي گەورە دەفەرمۇيىت: ﴿ وَلَكِنَ الْأَبْرَ منْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرِ ﴾ البقرە/ ١٧٧ .

واته: چاکه ئەوھىيە ھەركەس بىرواي بىتت به خودى (الله) و رۆزى دوايى و
كىدارى چاک ئەنجام بىدات ، ھەروهە دەفەرمۇيت : ﴿قُلْلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ التوبه / ٢٩ .

واته : بىجونگىن لەگەل ئەوانەرى كە بىرواييان بە خودى (الله) و رۆزى دوايى
نىءە، نمۇونەرى ئەم نىشانە زۆرن لە قورئانى پېرۋىزا .
ھەروهە قورئانى پېرۋىز زۆر ناوى رۆزى دوايى دووبارە كىدۇتەوه بە
شىوھىيەك كە لاپەرەيەك لە لاپەرەكانى نى يە كە چەند جارىك ناوى رۆزى
دوايى تىيا دوبارە نەكراپىتتەوه .

قورئانى پېرۋىز ناوى رۆزى دوايى بە چەند ناوىيکى تىرىدەست نىشان كىرىدۇ
كە ئەمەش بەلگىيە لەسەر ئەوھى كە ھەر ناوىيک لەو ناوانە وىنەرى سىفەتىكە لە
سىفەتكانى ئەو رۆزە، لەو ناوانە : ((القيامة، الحاقة ، الساعية ، يوم الدين ،
يوم الجمع ، الطامة ، الصاححة ، الغاشية)) ھەروهە .

حىكمەتى گرنگى دان بەم بىنچىنە ئىمانى يە

بە راستى بىوابۇون بە رۆزى دوايى كارتىكىرىنىكى گەورەي ھەيە لە ژيانى
مرۆقىدا ، لەبەر ئەوھى كە ئەمانەرى لەخۇ گىتسۈوه ، وەك: بەھەشتە دۆزەخ و
حساب و سزاۋ پاداشت ، بەھىز تىرىن كاردىكەتە سەررىنمايى مەرۇۋ و
وابەستە بۇونى بە كىدارى چاکە و تەقواي خواي گەورە ، لە راستىدا
جىاوازىيەكى تەواو ھەيە لە نىوان دووكەس دا ، كە يەكىكىيان بىرواي بە
زىندى بۇونە و حساب نەبىت وە وابەست نەبىت بە هىچ شتىكە وە جىگە لە
بەرژە وەندى يە خۆيى يەكانى . ئەوي تىريان بىرواي ھەبىت بە رۆزى

بوزاندنه و حساب له سه کرداره کانی و دادوه ری کردن له سه کردارو
گفتاره کانی له لایه ن دادوه ترین دادوه ره وه که خودی (الله) يه ، وه له لایه ن
ئه وه پاداشت ئه دریت وه له سه چاکه کانی و له سه خراپه کانی سزا
د دریت .

جا گومان له ودا نی يه که يه که میان له زیر هه ممو یاساو ده ستوریک
ده رده چیت ، جگه له ئاره زوو و شه هوه تبازی و ويستی تاییه تی خوی که
ويستیکی خوپه رسنی يه ، وه بؤئه و یش هه ممو هوکاریک به رهوا ده زانیت و
به کاری ئه هیتت بؤگه يشن به و مه بسته . به لام ئه وی تریان وابه سته به
سنوره کانی حق و خیرو چاکه کردن و خوابه رسنی يه وه ، که ئه مانه جوره
کاریکن له لای خودی (الله) له روزی دواییدا نرخ و کیشی هه يه ، خوای گه وره
ده فه رمومیت :

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثُقلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
وَمَنْ حَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ حَسِرُوا أَنفُسَهُمْ . ﴿١٧﴾ الاعراف . واته :
له روزی دواییدا کیش و نرخ بؤحق و راستی يه ، جا هه رکه س تای ته رازووی
پر بیت له چاکه و حق و راستی ، ئه وه ئه وانه سه رکه و تووه کانن ، وه
هه رکه س تای ته رازووی سوک بیت ئه وه ئه وانه ن که خویان زه رمه ند کردوه

وه قورئانی پیروز دهست راده کیشیت بؤئه و حیکمه ته له وابه سته بی که له
نیوان بپوابون به روزی دوایی و کرداری چاکه دا هه يه له زوربهی ئایه ته کاندا ،
خوای گه وره ده فه رمومیت :

﴿أَكَرَهْيَتِ الَّذِي يُكَدِّبُ بِالَّدِينِ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتَمَ﴾

وَلَا تَحْكُمْ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ ﴿٧﴾ الماعون. واته: نابینی ئوهی که درق

دهکات لهگەل خواو دینهکیدا ، ئوهی که سهی که بهزهی بے هتيودا
نایهتهوه و ئشکەنجهی دهدات ، هروهها بهزهی بے هزارو برسياندا
نایهتهوه و ئاستهنجى رىانيان بۇ دروست دهکات له جياتى ئاسانكارى.

هروهها دەفهرمويت :

﴿إِنَّمَا يَعْمَرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ﴿٨﴾ التوبه.

واته: ئوهی که مزگەوتەكان ئاوهدان دهکاتهوه ئوهی که بپواي بە^{خودى}(الله) و رۆژى دوايى هەيە، هروهها دەفهرمويت :

﴿لَا تَجْدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادِّونَ مَنْ حَادَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ ﴿٩﴾ المجادله. واته: هىچ قەومىك شىك تابىت که بپوايان هېبىت بە

خودى (الله) و رۆژى دوايى کە دۆستايەتىان هېبىت لهگەل ئوه کەسەی کە
سنورى بەرنامەي خواي گوره دەشكىننېت .

جا لە بەر ئوهی کە مرۆغهەر لە فيترە تدا حەزى لە بەرژە وەندى خۆيەتى ،
ھەولى ئوهەيەتى لە خراپە و ئاستهنجى بە دور بىت ، بپوابۇن بە رۆژى دوايى
راست كەرهەي ئوه ھاندەرە نەفسىيە يەتى ، ئوه ھاندەرەي کە ئارەزۇوى
دابىن كەرنى خىر و خوشى ھەيە و ھەولى ئوهەيەتى کە لە شەپو ئاستهنجى
بە دور بىت ، وا دەردەكەويت کە حىكمەتىكى تر لە گرنگى پىددانى قورئان
بەرپۈشى دوايى نىرى لە بىرچۈونەوهى بەندەكان بىت بۇ ئوه رۆزە بەھۇى

خهريک بعونيان به کاروباري زيان و لزهته دنيابي يهکانهوه ، خواى گهوره
دهه رمويت : ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِذَا مَأْتُوْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ آنفُرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَثَقْلُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضِيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنْ أَلَّا حِرَةٌ فَمَا مَتَعُ الْحَيَاةُ
الْدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ التوبه .

واته : ئهى ئهوانهى كه برواته ن هيئناوه بوقچى كاتىك بانگ دهکرین بىر
كوشش له رېگاي خودا تەمهلى داتان ده گريت له سەر زەوي دا ، ئايا رازىن بە
زيانى دنيا له جياتى ئاخىرهت ، له گەل ئەوهشدا كه لەزهتى زيانى دنيا له چاۋ
لەزهتى ئاخىره تدا زۇر زۇر كەمە .

بەلگەکانی رۆژی دوايى، رهوانىنەودى گومانى بىبرۇايىن

قورئانى پىرۆزۇ سوننەتى پىغەمبەر ﷺ بەلگەن لەسەر بىروابۇون بە رۆژى دوايى، ھەرچەندە ژىرى و سروشتى ساغ بەلگەن لەسەرى ، ئەوهتا خواى گەورە لە زۆربەى سورەت و ئايەتەكаниدا ناوى بىردووھ و گومانى بى بىروایانى لەو بارەيەوە پۇچەل كردۇتەوە ، لەگەل ئەوهدا ھەمۇو پىغەمبەرىكى رەوانە كردووھكە مىڈەدەر و ترسىنەرۇ ئاگاداركەرەوەي گەلەكەي بىت دەربارەي ئەو رۆژە مەزنە، جا ھەر كەس بىروايى پىنى نەبىت ئەوه پىنى كافر دەبىت . خواى گەورە دەفەرمۇيىت :

﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ۖ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَخْرُجُكُمْ إِخْرَاجًا ۖ﴾ نوح. واتە : خودى (اللە) لە زەھى دروستى كردوون و ئەتانگىزىتەوە بۇ ئەويى و سەر لە نوئى جارىكى تر لە زەھى بەدەرتان دېنیتەوە و زىندوتان دەكانەوە .

جا ئەوانەيى كە ملەجيپىرى بوزاندەنەوە دەكەن سەرچەم پىغەمبەرانى زاتى (اللە) بەدرق دەخەنەوە. ملەجيپىرى كەرانى بوزاندەنەوە هىچ بەلگەيە كىيان بۇ ئەوە بەدەستەوە نى يە، چونكە ئەوە شىتىكى نادىيارەوکەس نايزانى جىگە لە خودى (اللە) وە هىچ شىتىكى و رىگايەك نزىيە بۇ سەلماندىن و ملەجيپىرى كردىنى ئەو كاروبارە نادىيارانە جىگە لە گەرپانەوە بۇلاي پىغەمبەرانى خوا. بەلام ئەوەيى كە بىپۈروايان لەو بارەوە بلاۋيان كردىتەوە هىچ شىتىك نى يە جىگە لە كۆمەلى گومانى بى نىرخ نەبىت ھەروەك خواى گەورە لە بارەيانەوە ئاگادارمان دەكانەوە و دەفەرمۇيىت :

﴿أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِيلَكَ رَجَعٌ بَعْدُ حَيَاةٍ قَوْمٍ﴾ . وَاتَهُ : بِهِ لَنْ كَاتِبَ كَهْ ئِيمَه
مردین و بُووين به خوّل به راستی ئَه وه زور دووره که بگه پیئنه وه بق ریان.
هه رووهها خوای گهوره ده فهرومیت :

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاةُنَا الْدُنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الْدَّهْرُ وَمَا
هُمْ بِذَلِيلَكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظْلُمُونَ﴾ الجاشیه . وَاتَهُ : بی بروایان ئَه لَنْ
ئَه وهی که هه یه ته نهان ریانی ئَه م دنیا یه ، که تیايدا ده مرين و ده زرين ئَه وهی
که هوی تیاچوونمانه ته نهانو ته نهانو روزگارو زه مانه یه بؤئمه ش هیچ
زانیاریه کی به لگه داریان به دهسته وه نی یه ، به لکو ته نهان شوین گومان
ده کهون .

خوای گهوره بپه رچی ئَه م گومانه ی بی بروایان و بی نرخیه کهی له زور
شوین له قورئانی پیروزدا ده داته وه و ئَه وه روون ده کاته وه که که سی ثیری
ساغ مله جیری کی بپوایون به روزی دوایی ناکات و به لکو لایه نگیری ده کات ، بق
ئَه مهش نمونه و رووداو زوره له ریانی خلکیدا له وانه ، خوای گهوره
ده فهرومیت : ﴿وَقَالُوا أَءِذَا كُنَّا عِظَمًا وَرَفِيقًا أَءِنَا لَمَيْعُونُونَ حَلَقًا جَدِيدًا
أَوْ حَلَقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِنَا
فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيَتَغْضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ
وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾ الإسراء .

واته : ئِيمَه که بُووينه ئیسقانی پواو و رزیو ، ئایا ئِيمَه سه ره نوی زیندوو
ده کریئنه وه ؟ ! تووش ئَهی محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) پییان بلی ببنه به رد یا ئَاسن یان

هه شتیک که به دلتنان بیت و به لاتانه وه گهوره بیت و مایه‌ی رزگاریوونتان
بیت له مردن و زیندویوونه وه، له دهستی زیندویوونه وه رزگاریان نابیت، جا
ئهوسا بی پروایان پیت ده لین، کی زیندومان ده کاته وه، توش بلی ئه وه
زیندوتان ده کاته وه که یه که مجار به دی هینناون، نینجا سه رده رزین
وده لین ئه وه ... کهی؟ توش ئهی محمد (علیه السلام) بفه رمومه ئومید وايه بهم
نزیکه بیت .

بهوردي بروانه بوقئه و گومانه که بی پروایان بلاویان کردوتنه وه هه مان
گومانی بی نرخه که دروزنان له هه موو چه رخیکدا بلاویان کردوتنه وه، ئه ویش
ئه وهی که به لایانه وه شتیکی گهوره و نه گونجاوه که خوا بتوانیت ئه وه
ئیسقانه رزیوانه زیندوو بکاته وه و پیست و گوشت بکاته وه به بیریانداو
زیندوویان بکاته وه که خاوه‌نی هه سست و هوش بن، ئه مهیان به لاده شتیکی نقد
نه گونجاوه و به دوروی ئه زانن چونکه نازانن کهی ئه و زیندوکردن وهیه
رووده دات، به پراستی ئه م گومانانه به لگه ن له سه ره فامی ئه و بی پروایانه، به
سروشت ئه و دروستکراوانه‌ی خواه گهوره دروستی کردوون، چونکه ئه وهی له
نه بعون ئه وانی هیننابیته بیون، نقد به لایه وه ئاسانه جارتکی تر زیندوویان
بکاته وه، وه نقریه لاشیه وه ئاسانه، بهم فه رموده دیه خواه گهوره
به ریه رچیان ده داته وه: ﴿... الَّذِي فَطَرَ كُمْ أَوَّلَ مَرَّةً...﴾ اپسرا. واته: ئه وه
زیندووتان ده کاته وه که یه که مجار به دیهینناون .

نه زانی ئه و روزه له لایه ن خه لکی یه وه به لگه نی یه له سه رهونه دانی ئه وه
روزه، وه ئه و زیندوکردن وهیه به لکو تنه مله جیری و بی ئاگایی بی پرواکان

وَكُوْمَانَانِهِ يَانَ بَقْ دَرُوْسَتْ دَهْ كَاتْ ، خَوَى گَهْ وَرَهْ دَهْ فَرَمَوْيَتْ : (وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسَى حَلْقَهُ) قَالَ مَنْ يُحِبُّ الْعَظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ (قُلْ يُحِبِّهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ حَلْقٍ عَلِيمٌ) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فِإِدَآ أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ (أَوْلَيَسَ الَّذِي خَلَقَ الْسَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ يَقْدِيرُ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بِلَى وَهُوَ الْحَلَقُ الْعَلِيمُ) يَسْ .

راته: نمونه مان بقو ده هينيشه و له کاتيکدا که به دي هيئانی خوی
له بير چوتاه و ده پرسیت کي ئىسقانه کان زيندوو ده کاته و که بوون به
خولله ميش؟ توش ئەی محمد ﷺ بفه رموو : ئەو کەسە زيندوويان
ده کاته و که يەکه مجار به دي هيئاون و هەر ئەو به سەر ھەمۇو شتىكدا زانايه،
ئەو کەسە يە کە لە درەختى تەر ئاگر ده کاته و، و ئىۋەش ئاگرى پى
ده كەنھو، وە ئايا ئەو کەسە کە ئاسمانه کان و زھوي به دي هيئاواه بە توانا
نى يە؟ نمونى ئەوانە به دى بھينيشه و، بەلئى گومان لە وەدا نى يە، ئەو
کەسە يە کە به دي هيئنەری زانايه کە ئەويش خودى (الله) يە.

روونکه رهودی (عقیده طحاوی) ده فرهمومیت : ئەگەر زاناترین و رهوانیبىزىرىن مۇرقۇ بىيەۋىت بەلگەيەكى ئاوهەدا بەشتانە بەھىنېتە و بە كورتى و روونى يە ، ھەركىز ناتوانىتت ، خواى گەورە ئەم بەلگەيەي بە پرسىيارە

(۱) مهندسی است له مهندسی خو عه ففاره که دوو لقی ته زن که ئەپاندەی لە يەك ئاگر فرى

دھدات

دەست بى دەکات كە بى بپوايەك بە دىھىنانى خۆى لە بېرچۇو، وەلامە كە كە بە تەواوى لە و فەرمودەيە خواى گەورەدا كە دەفەرمويىت: ﴿ وَنَسِيَ حَلْقَهُ وَ بَه رۇونى دىيارە بە لام خواى گەورە بۆ زىياتىردىلىبابۇن و روونكىرىنەوە ، ئەم فەرمودەيە دەھىنەتەوە كە دەفەرمويىت ﴿ قُلْ يُحِبِّهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةً ﴾ جا ھەموو زىرىيەك بە ناچارى ئەوە دەزانىت كە سىك كە بە توانا بىت بە سەر بە دىھىناندا لە نەبوون زىندۇوكىرىنەوە ئەو بە دىھىنراوانە لە دواى مردىيان رۇر بەلاوه ئاسانە، كە واپسو كە سىك بى توانا بىت بە سەر حالەتى دووهەمدا ئەوە رۇر بى توانا ترە بە سەر حالەتى يە كە مدا .

خواى گەورە دەفەرمويىت : ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا حَلَقْنَكُمْ عَيْشًا وَأَنْكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴾ المؤمنون. واتە: وا بە خەيالىانا دىت كە ئىمە بەھە وانتە ئىۋەمان دروست كىردووھ و وھ ئىۋە بولاي ئىمە ناكەرىنەوە . ھەرۇھا دەفەرمويىت :

﴿ إِنَّكُمْ أَنْجَسُ الْإِنْسَنِ أَنْ يُرِيكُ سُدًّي ﴾ القيامە. واتە: مىرۇق وادەزانىت كە بەھە وانتە وازى لى دەھىنرېت.

ئەم دووئايەتە ئەوە رۇون دەكەنەوە و دەست نىشانى دەكەن كە بپوابۇن بە رۆزى دوايى لە پىيىستىيەكانى بپوابۇنە بە خودى (الله) بە لام لە پىيىستىيەكان بى بپوايى (كفر) ئەوەيە كە مىرۇق نىخى خۆى لە دەست بىدات و وەها خۆى بە كەم بىزانىت ، كەوا بە بى سوود بە دىھىنراوه و بۇونى لە سەر

زه ویدا هیچ حیکمه تیکی تیا نیه و بونه کهی تنهها به سراوه به تمهنه کمه
نادیاریکراوه کهیوه ، که هه مووی خه مو خه قه تو ناسوره .
کهوابوو بروابوون به زیندو بونه و له پیویستیه کانی بروابوونه به خودی
(الله) و دادوهری و حیکمه تی شه ووه ، وه ئه مه ش ریزی و سروشتی ساغ
فه رمانی پئ ده کات و پئی دلئیا ده بیت .

دریزه‌ی بروابوون به روزی دوایی:

بروابوون به روزی دوایی یه کیکه له و بنچینه سره‌کی و گرنگانه‌ی که باوه‌پی له سه‌ر دائه‌مه زربت ، جا باوه‌پ جی به جی ناییت و ته‌لو توکمه ناییت تا ئه‌م دو خاله جی به جی نه بیت :

یه که م : به نده ده بیت به تایه‌تی بروای به روزی دوایی هه بیت، که ئه‌م ش لای خواروی باوه‌په .

دو و هم : بروای به هه موو ئه و شتانه هه بیت که رووده‌دهن له پاش مردن ، وه پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) له باره‌یه وه خه‌به‌ری داوه و ئاگادری کردوبین ، لهوانه :

۱- فیتنه‌ی گورو پرسیاری دوو فریشته‌که :

پیویسته بروای ته‌وامان هه بیت به و گوزارشی که پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) له باره‌ی فیتنه‌ی گورو پرسیاری دوو فریشته‌که داویه‌تی له باره‌ی دینه‌که‌ی و پیغه‌مبه‌ر که شوینی که و توروه :

بوخاری و موسیم له ئه‌نسی کوری مالیکه و ده‌گیرنه وه که پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فه‌رمویه‌تی : **(حَدَثَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ حَدَثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)** أَنَّهُ حَدَثَنِمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ « إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ ، وَتَوَلََّ عَنْهُ أَصْحَابُهُ ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ ، أَتَاهُ مَلَكُانِ فَيُقْعِدَانِهِ فَيُقْوِلُانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ ؟ فَإِمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُقْوِلُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ . فَيُقَالُ لَهُ ائْتُرْ إِلَى مَقْعِدِكَ مِنَ النَّارِ ، قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعِدًا مِنَ الْجَنَّةِ . فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا

، وَأَمَّا الْمُنَافِقُ وَالْكَافِرُ فَيَقُولُ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ ؟ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي !! كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ . فَيَقُولُ لَا دَرِيَّتْ وَلَا تَلِيَّتْ ! وَيَضُربُ بِمَطَارِقَ مِنْ حَدِيدٍ ضَرِبَةً ، فَيَصِحِّ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ ، غَيْرَ التَّقْلِينَ .

واته: بهنده‌ی مردوو که ده خریته گوره‌که‌ی و خزم و دوستانی به جئی ددهیلن، له کاتیکدا که ئه و گوئی له خشه و ده نگی پیلاوه‌کانیانه، ئاله و کاته‌دا دوو فریشته دینه لای و لای داده‌نیشن و لیسی ده پرسن چی ده لیی ده باره‌ی محمدی کورپی عبدالله؟ بروادر ده لییت: شاهیدی دده‌دم که ئه و بهنده و رهوانه‌کراوی خودی (الله) یه، که ئه م و لامه‌ی دایه و فریشته‌کان پیی ده لیین بروانه بیو شوینه‌که‌ت له دوزه‌خ دا به لام خوای گه وره له به رئه و شاهیدیت بیوی گورپیت به شوینیک له به هه شت دا، بیغه‌مه‌ر (عیینه)
ده فه‌رمویت هه موویان به هه شت و دوزه‌خ ده بیشن، ئینجا به کافر و دوو پروو ده لیین: ئیوه چی ده لیین ده باره‌ی محمدی کورپی عبدالله؟ و دلامی ئه و یه ده لیی نازانم خه لکی چی ده لیین منیش ئه و ده لییم له باره‌یه وه، ئینجا پیی ده لیین نه زانیوته و نه خویندوته، جا لیی ده دریت به چه کوشیک، لیدانیک که هاواريکی لی په‌یدا ئه کات که هه رچی به دوایدا دیت ده بیسیت جگه له (جن و انس) په‌ری و ئاده میزاد.

۲- سزا و به هر دکانی گور :

له پاش فیتنه‌ی گور پیویسته بروامان هه بیت به سزای ناو گور، که به لگه‌کانی قورئان و سوننه‌ت روونیان کردوت‌وه، خوای گه وره ده فه‌رمویت:

﴿ وَحَاقَ بِكُلِّ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَدَابِ ۝ أَنَّا رُبُّ يُرَضِّونَ عَلَيْهَا غُدُواً وَعَشِيًّا ۝

﴿ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا إِلَّا فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَدَابِ ۝ ۝ غافر. واته :

خواى گهوره بپيارى دا فيرعهون و شوينکه وتولانى تووشى دوو جوړ سزا
بکات !

يېکهم : ﴿ أَنَّا رُبُّ يُرَضِّونَ عَلَيْهَا غُدُواً وَعَشِيًّا ۝ ۝ واته : له بهره خدا به

ئاگرى دوزه خ سزا ده درېن، بهيانيان و ئىواران.

دووهم : ﴿ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا إِلَّا فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَدَابِ ۝ ۝ واته :

دوا بهدواي سزاي گور، له پېزى بوراندنه وده دا فيرعهون و دهستو پېوهنده کهی
ده خريښه خراپترين سزا که زور زور خراپتر له سزاي ناو گور .

بزانه : که فه مووده دrostت لهم باره یه وه زور هاتووه ، که گه يشتوه ته
ستورى (تواڭر) ، نه وهوي له روونکردنە وە كەيدا ، له سەر (صەھىھى
موسليم) كردويه تى دەفه رمويىت : (کە بۆچۈونى ئەھلى سوننەت و جەماعەت
سەلماندى سزاي ناو گوره ، وە بەلكەي زوريان بەدەستە وە يە لە قورئان و
سوننەتى دروست ، کە كۆمەللى ھاۋپىيانى پىغەمبەر (ﷺ) ريواھ تيان
كردووه و ئەو مەبەستەي روونکردوتە وە) .

بەلام دەربارەي چۆنييەتى سزاي گور و بەھرەكانى و گەپاندنه وەي روح بۆ
لاي مردوه كە جىگە لە وەي کە لە پىغەمبەرە (ﷺ) بە دروستى پىمان
گە يشتووه تابىيەت زىادە رەوي بکەين ، يانلىي کەم بکەين وە ،
روونكەرە وەي عەقىدەي گەواي دەفه رمويىت : " خەبەرە كان بە (تواڭر) لە

پیغه‌مبه‌رهوه (عَلَيْهِ السَّلَامُ) هاتووه دهرباره‌ی سه‌لماندنی سزا‌ای گُورو به‌هره‌کانی بـ
ئه‌وهی که شایسته‌ی هـرکامیکیان بـیت ، هـروه‌ها دهرباره‌ی پرسیاری دوو
فریشته‌که ، جـا پـیویسته ئـهـوه بـسـهـلمـینـین وـبـهـ هـیـچـ جـوـنـیـهـ تـیـ
ئـهـ نـهـ کـهـینـ ، چـونـکـهـ مـرـقـشـیـ زـیرـبـهـ دـوـایـ ئـهـ وـ چـوـنـیـهـ تـهـ دـاـ نـاـگـهـ رـیـتـ لـهـ بـهـ رـئـهـ وـهـیـ
لـهـ سـنـوـورـیـ توـانـاـیـ زـیرـیـ ئـهـ بـهـ دـهـرـهـ ، بـزـانـهـ کـهـ سـزاـیـ گـوـرـ سـزاـیـ بـهـ زـرـخـهـ ،
هـرـکـهـ سـیـکـ مرـدوـ وـ شـایـسـتـهـ سـزاـبـوـ بـهـشـیـ خـوـیـ لـهـ سـزاـیـ گـوـرـ دـهـ چـیـزـیـتـ ،
جـاـ ئـایـ بـنـیـزـرـیـتـ یـاـ نـهـ نـیـزـرـابـیـتـ لـهـ دـوـایـ مـرـدـنـیـ ، هـهـ تـاـ ئـهـ گـهـ رـدـنـدـهـ شـ بـیـخـوـاتـ
یـانـ بـسـوـتـیـتـ وـ خـوـلـهـ مـیـشـهـ کـهـ بـدـرـیـتـ بـهـ دـهـمـ باـوـهـ .

۳- نیشانه‌کانی رۆژی دوایی ((القيامه)) :

پـیـوـیـسـتـهـ لـهـ سـهـ رـمـانـ کـهـ بـاـوـهـ مـانـ هـبـیـتـ بـهـ وـهـیـ کـهـ رـقـدـیـ دـوـایـیـ دـیـتـ
بـهـ بـیـ گـومـانـ ، وـهـ جـگـهـ لـهـ خـودـیـ (الله) کـهـ سـکـاـتـهـ کـهـیـ نـازـانـیـتـ ، خـوـایـ گـهـ وـرـهـ
لـهـ بـهـ حـیـکـمـهـ تـیـ خـوـیـ مـرـقـشـیـ بـیـ ئـاـگـاـ کـرـدـوـهـ لـهـ کـاتـهـ کـهـیـ ، بـهـ لـامـ پـیـوـیـسـتـهـ
بـپـوـامـانـ هـبـیـتـ بـهـ نـیـشـانـانـهـیـ کـهـ پـیـغـهـ مـبـهـ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) لـهـ فـهـ رـمـوـودـهـ کـانـیدـاـ دـهـ دـسـتـ
نـیـشـانـیـ کـرـدـوـونـ ، وـهـ بـهـ درـوـسـتـیـ لـیـوـهـیـ گـهـیـشـتـوـوهـ ، کـهـ رـقـدـیـ دـوـایـیـ دـوـوـجـوـرـ
نـیـشـانـهـیـ هـهـیـ ، بـچـوـوـکـهـ کـانـ وـ گـهـ وـرـهـ کـانـ . جـاـ نـیـشـانـهـ بـچـوـوـکـهـ کـانـ رـقـرـبـهـ یـانـ
لـهـ بـارـهـیـ خـرـاـپـ بـوـونـیـ خـهـلـکـوـ دـهـرـکـهـ وـتـنـیـ فـیـتـنـهـ وـ ئـاـزـاوـهـیـ لـهـ نـیـوانـ خـهـلـکـیدـاـ .

(۱) بوخاری وموسلیم لـهـ پـیـغـهـ مـبـهـ رـهـوهـ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دـهـ گـیـرـنـهـ وـهـ کـهـ فـهـ رـمـوـیـهـ تـیـ:
﴿ بـعـثـتـ اـنـاـ وـالـسـاعـةـ كـهـاـتـيـنـ ﴾ وـاتـهـ : پـهـوـانـهـ کـرـدـنـیـ منـ وـ رـقـدـیـ دـوـایـیـ وـهـ کـهـ

ئەم دوو پەنجھىيە وايىه، ئەم فەرمۇودەيە بەلكەيە لەسەر ئەوهى كە رەوانە كىرىنى پېيغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبَرَّكَاتُهُ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ) لە نىشانەكانى رۆزى دوايى يە .

(۲) لە فەرمۇودە بەناوبانگەكىي جىريل كاتىك پرسىيارى كرد دەربارەي كاتى رۆزى دوايى پېيغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبَرَّكَاتُهُ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ) فەرمۇوى : ﴿ مَا الْمَسْؤُلُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ، قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ امَارَتِهَا ﴾

واتە : پرسىيار ليكراو زاناترنى يە لە پرسىيار كەر ، ئىنجا جىريل فەرمۇوى : ئاگادارم بکە لەبارەي نىشانەكانىيەوە، ئىنجا پېيغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبَرَّكَاتُهُ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ) فەرمۇوى : ﴿ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةَ رَبِّتَهَا وَ أَنْ تَرِي الْحَفَاظَةَ الْعَالَةَ رَعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَابَلُونَ فِي الْبَيْتَيْانِ ﴾ واتە : كەنېزەك نەوهەكىي دەبىتە خانم بەسەرييەوە و پى خاوسو شوان و گاوان دەبىنى وايانلى دىيت كۆشكۇ تەلار دروست دەكەن و زىادە رەھوي تىيا دەكەن .

(۳) بوخارى دەگىرىتىهەوە لە پېيغەمبەرەوە (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبَرَّكَاتُهُ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ) كە فەرمۇيەتى ﴿ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقْتَلَ فَتَّانٌ عَظِيمٌ تَانٌ ، يَكُونُ بَيْنَهُمَا مَقْتَلَةٌ عَظِيمَةٌ ، دَعَوْتُهُمَا وَاحِدَةً ، وَحَتَّى يُبَعَثَ دَجَالُونَ كَدَابُونَ ، قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ ، كُلُّهُمْ يَرْعِمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ ، وَحَتَّى يُقْبَضَ الْعِلْمُ ، وَتَكْثُرَ الرُّلَّازُلُ ، وَيَتَقَارَبَ الرَّمَانُ ، وَتَظْهَرَ الْفِتْنَ ، وَيَكْثُرَ الْهَرْجُ وَهُوَ الْقُتْلُ ... ﴾ واتە : رۆزى دوايى دەستت پى ناكاتو روونادات تائەمان روونەدەن :

- 1- دووكۇمەلى گەورە بەشەپ دىن و شەپىكى خوينتاوى گەورە لە نىۋانىاندا روو دەدات و يەك مەبەستو داوايان ھەيە .
- 2- نزىكەي (۳۰) دەجالى درۆزىن پەيدا دەبن، كە ھەرييەكەيان واپىشان دەدات كە پېيغەمبەرە .

۳- زانست و زانیاری ده بیتچریتەوە و نەفامى ئایینى پەيدا دەبیت و بومەلەر زۆر دەبیت و بەرهەكت لە کاتدا نامىنیت .

۴- فیتنە و ئازاوه و كوشتا رزۆر دەبن .

(۱) ئەنسى كورپى مالىك لە پىغەمبەرەوە (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) دەگىرپىتەوە كە فەرمۇيەتى : ﴿مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَقُلُ الْعِلْمُ، وَيَظْهَرَ الْجَهْلُ، وَيَظْهَرَ الرَّذْنَا، وَتَكُثُرُ النِّسَاءُ وَيَقُلُ الرِّجَالُ، حَتَّىٰ يَكُونَ لِخَمْسِينَ اِمْرَأَةً الْقِيمُ الْوَاحِدُ﴾ .

واتە: بەراسىتى لە نىشانەكانى رۆزى دواىى يە ، كە زانستى و زانیارى ئایینى بەرز دەبىتەوە و نامىنیت و نەفامى دەردەكەۋىت و زىنما بلاز دەبىتەوە و عارەق خوارىدەنەوە رزۆر دەبىت و ئىنان رزۆر دەبن و پىاو كەم دەبىتەوە تا وايلى دىت يەك پىاو سەرپەرشتى (۵۰) ئافرەت دەكەت .

(۲) ئەبى هورەيرە دەگىرپىتەوە ، كە پىاوىك پرسىيارى لە پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) كرد كە قىامەت بەرپا دەبى؟ پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) فەرمۇوى : ﴿إِذَا حُسِّنَتِ الْأَمَانَةُ فَأَنْتَظِرِ السَّاعَةَ﴾ واتە : هەركاتىك سپارده لەناوچۇو ، واتە پارىزگارى نەكرا چاوهپى قىامەت بن .

نیشانه گه وردکان:

له داهاتوودا گرنگترین ئەو نیشانه گه ورانه روون دەكەينەوه كە لە فەرمۇودە دروستەكاندا هاتووه :

۱. هەلھاتنى رۆز لە رۆزئاواوه : ئەوه يەكەم گۈرپانكارىيە كە لە ياساي بۇونەوردا رwoo دەدات. هەرۋەك خواى گورە لە قورئانى پېرۋىزدا باسى كەردووه، هەرۋەها لە هەندى فەرمۇودەدا هاتووه كە ئەوه يەكەم نیشانەيە كە دەردەكەويىت ، كورپى عەمرۇي كورپى عاصى دەگىيېتەوه كە پىغەمبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فەرمۇوييەتى : ﴿إِنَّ أَوَّلَ الْآيَاتِ حُرُوجًا طَلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا أَوْ الدَّابَّةُ عَلَى النَّاسِ ضُحَى فَأَيَّثُمَا كَانَتْ قَبْلَ صَاحِبِهَا فَالْأُخْرَى عَلَى أَثْرِهَا﴾ .

واتە : يەكەم نیشانەيەك كە دەردەكەويىت هەلھاتنى رۆزە لە رۆزئاواوه وە دەرچۈونى(دابە) يە بۇ سەر خەلکى ، لە چىشتەنگاودا، ئىتەر هەركامىكىيان پىش بکەويىت ئەوى تىريان لە ماوهىيەكى نىزىكدا بە دواى دا دىت .

جا كاتىك ئەم نیشانەيە دەركەوت خەلکى هەموو بىپوا دەھىيىن، كە ھىچ كەسىك ئەو جۆرە بىۋاهىتىنانە سودى پى ناگەيەنىت ، چونكە لەهو پىش بپواى نەھىيناوه ، قورئانى پېرۋىز لەو بارەيەوه دەفەرمۇيت :

٥ - اخرجه أبو مسلم و أبو داود

٦- جۆرە گيان لەبىرىكە ، كە بە زۆر جۆر لىكەرەوان باسيان كەردووه و هەندىكىش دەلىن ھەر وەك مۇقۇۋايە ، كە بىۋادار و بىپروا دەناسى .

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبِّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضٌ مِّنْ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِيَ بَعْضٌ مِّنْ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمَّا تَكُنْ إِيمَانَتِ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتِ فِي إِيمَانِهَا حَيْرًا قُلِ اتَّنَاهِرُوا إِنَّا مُنْتَظَرُونَ ﴾^{۲۷} *(الأنعام)*

واته: بی پرواکان چاوه‌پری چی دهکن! چاوه‌پری ئه وه دهکن که فریشته‌ی گیان کیشان بیت و گیانیان بکیشیت یان بپیاری په روهردگارت بیت به سزادانیان یان نیشانه‌کانی په روهردگارت ده رکهون له سه رورودانی روزی دوایی، کله و کاته هرکه س برووا بینیت مادام له وه و پیش بروای نه هینابیت و خوا په رسنی نه کردبیت هیچ سود له و برواهینانه گهورانه بکن، ئیمه ش چاوه‌پری دهکنین ئئی موحه‌مه د چاوه‌پری ئه و نیشانه گهورانه بکن، ئیمه ش چاوه‌پری دهکنین، ئه وسا سه رفرازی و به هه شت چاوه‌پری ئیمه يه و زه‌لیلی و دوزه‌خ چاوه‌پری ئیوه‌یه .

۲. ده‌چوونی ((الدابه)) :

ئهم نیشانه‌یه قورئان له باره‌یه وه ده فه رمویت: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِغَایَتِنَا لَا يُوقَنُونَ ﴾^{۲۸} *(الملک)*
التمل.

واته: کاتیک بپیارمان هاته سه روزی دوایی و ئاماده‌کردنی سزا بتو بی پروایان (دابه) له زه‌وی به ده رده هینین یاخود به واته‌یه کی تر مرؤفه کان زیندوو دهکه‌ینه وه و، ئه وسا برواداران به بی پروایان ددلین: ئیوه برواته به به لگه و نیشانه کان نه بتوو، ده بینن ئه وه روزی دوایی يه و سراش ئاماده‌یه

جا فه رموده زور هاتووه که باسی ده رچوونی دابه ده کات و ههندتکیشیان
فه رموده دروستن، به لام ئه وهی شایانی باسه هیچ گوزارشتیکی دروست
نه هاتووه، ده ربارهی چوئنیه تی و وه سفیان، ئه وهنده ههیه بپوادار چوئنیه تی و
ئه وسافی (دابه) ی به لاهو گرنگ نی یه و مه بستی نی یه که له نیشانه
قورئانیه که دا هاتووه که (دابه) ئه و گیان له برهیه که گفتگو له گه ل خه لک
ده کات و بپوادار و بی بپوا ده تاسی و له یه کیان جوی ده کاته وه .

۳. ده رکه وتنی ده جال :

ده جال واته در فزن ، ده جال له رووی زمانه واتی یه وه به وه ده وتریت که به
درق راستیه کان داده پوشیت ، جا له نیشانه گه وره کانی روزی دوایی
ده رکه وتنی که سیکه که بانگه وازی خواهی تی ده کات و ههول ده دات که خه لکی
توشی فیتنه و ئازاوهی بی باوه ری بکات و له دین و هریان بگیریت به
ئه تجامدانی ههندیک کاروباری له عاده ده ده و سه رسورهینه ر به موله تی
خوای گه وره ، جا عیسا (علیه السلام) داده به زیته وه سه رزه و ده یکوره .
نه وه وی له روونکردن وه دیدا له سه رصه حیحی موسیلم ده فه رمومیت له بارهی
ده جال وه :

(ئه و فه رمودانهی که موسیلم و هی تریش باسیان کرد و ده ربارهی ده جال ،
به لگهی بچوونی ئه هلی حققه له سه ربوون و دروستی ده جال ، که که سیکه
خوای گه وره به نده کانی خوی پی تاقی ده کات وه ، وه تو ای ده داتی به
کردنی ههندیک شتی سه رسورهینه ر ، له وانه زیندو کردن وهی ئه وهی که خوی
ده یکوره ، هه روهها تو ای ده داتی که سه رزه وی پریکات له سه روزه و

به رو بوم و به ره کاتی رووه کی و داوا بکات باران بباریت، ئه مانه همه مموی به
ویستی زاتی (الله) یه له سه ر دهستیدا رووده دات . ئه مه و دهرباره ده جال
فره مووده دی دروستی تقد هاتووه له وانه : عبدالله ی کوری عومه ره باوکیه وه

ده گیپیت و که پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فه رموویه تی :

﴿قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي النَّاسِ فَأَثْنَى عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ ذَكَرَ الدَّجَالَ فَقَالَ « إِنِّي لَا يُذْرِكُمُوهُ ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ ، وَلَكِنِّي سَأَقُولُ لَكُمْ فِيهِ قَوْلًا لَمْ يَقُلْهُ نَبِيٌّ لِقَوْمِهِ ، إِنَّهُ أَغْرِيَ وَإِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَغْرِيَ » .

واته: پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دهستی به و تاردان کرد بوق خه لکی ، پاش ئه وهی سوپاس و ستایشی خودی (الله) ی و هک پیویست کرد ، که شایانی ئه و بیت ، ئینجا باسی ده جالی کرد و فه رمووی : به راستی ئه ی خه لکینه ئه تانترسیم و ئاگادارتان ده که مه وه دهرباره ده جال ، چونکه هیچ پیغه مبه ریک نه بوروه که ئوممه که ای له و باره یه وه نه ترساندیت و ئاگاداری نه کردنیه وه ، به لام من شتیکتان پی ده لیم له و باره یه وه بوق ئه وهی بینا سن ، که هیچ پیغه مبه ریک له پیش مندا ئه وهی نه تووه ، ئه ویش ئه وهی که ئاگادارتان ده که مه وه که ده جال کویره ، به لام (الله) کویر نی یه .

جا ئه گهر بو تریت چون خودی (الله) ئه و نیشانه و کاره سه رسوبه یه رانه
له سه ر دهستی ده جال دا به دی ده هینیت له گه ل ئه و دا که نیشانه و به لگه ن
ته نهها بوق پیغه مبه ران ؟

خه تابی که (ابن الحجر) له په راوی (الفتح) دا لیوه هی ده گیپیت وه ، ئاوا
وه لامی ده داته وه : (خوای گه وره بوق تاقیکردن وهی به نه ده کانی ئه و کارانه بوق

دهجال ئاسان دهکات، چونکه بهنده راسته قینه کانی خوای گهوره به دلنيا يى
يە و بە لگەي تە واويان لاي، كه دهجال لە بانگەوازه كەيدا بە تالله و حەقى لانى
يە، ئەيناسن كە كويىرەولەسەرتە ويلى نوسراوه (كافر) كە ھەمۇ
موسولمانىك دە يخوينىتە وە، كە وايە بانگەوازه كەي پوچەولەگەل ئە وەشدا كە
نيشانى كوفرو ناتە واوى خۆى و بى توانابى بەردەوام ئەمانە ھەمۇ بە لگەن
لەسەر ئە وەي كە خوا نى يە ئەگەر وابى واتە خوا بى ئە وەمۇ ناتە واوېيە لە
ناوچەوانى لادەبرد .

٤ - دابەزىنى حەزىزتى عيسا (عليه السلام) :

سوئنەت و راي زاناييان بە گشتى بە لگەيە لە سەر ئە وەي كە عيسا (عليه
السلام) : لە ئاخىر زەماندا لە كاتى بۈونى دەجالدا ، دادەبىزىتە سەر زەوى و
دهجال دە كورىتى و بە شەريعەتى خوا حۆكم دهکات بە تەواوى ، ئىنجا
دهمىرىت و موسولمانان نويىشى لە سەر دەكەن جا لەو فەرمۇدانەي كە
دەربارەي دابەزىنى حەزىزتى عيسا (عليه السلام) هاتووه، ئەم فەرمودەيە
كە موسىلم و بوخارى لە پىغەمبەرەوە (ﷺ) كېرىۋيانەتە وە :

﴿ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَيُوْشِكَنَ أَنْ يَثْنَلَ فِيْكُمْ أَبْنُ مَرِيمَ حَكَمًا عَدْلًا ، فَيَكْسِرَ الصَّلَبَ ، وَيَقْتَلَ الْخِنْزِيرَ ، وَيَضْعَ الْجِرْزِيَةَ ، وَيَفْيِضَ الْمَالُ حَتَّى لَا يَقْبِلَهُ أَحَدٌ ، حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ﴾
واتە: بەو كەسەي كە گىانى منى بە دەستە، تزىكە كە عيساى كورى مەرييەم
دابەزىتە ناوتنان و ئەوسا فەرمانىرە وايىيە كى دادوھرانە دەكات و سەلېب

دەشكىتىت و بە راز دەكۈزىت و سەرائىن دادەنتىت لە سەر ئەھلى كىتابو، ماللو سامان بە شىۋىھىيەك زۆر دەبىت كەس لىنى ناپرسىتىه وە، تا وادەبىت كە يەك سوجدە بىردىن بۇ خودى (الله) چاڭتىر دەبىت لە دنياوئەوهى كە تىايىدایە.

٥ - دەركەوتىنى يەئجوج و مەئجوج :

ئەم نىشانەيە لە قورئانى پىرۆزدا بە روونى ناو براوه، خواى گەورە دەفرەرمۇت : ﴿ حَتَّىٰ إِذَا فُتَحَتَ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَسْلُوْكَ ۝ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ إِذَا هُنَّ شَخْصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَوْلَئِنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفَلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ۝ ﴾ الأنبياء .

واتە : تا كاتىك كە بەرىيەستى (السد)ى يەئجوج و مەئجوج دەكىرىتىه وە بە ويستى خوا ، ئىنجا يەئجوج و مەئجوج لە هەموو بەرزايى و گردوڭكە و دۆلىكە وە دەردەچىنە دەرەوه بە خىرایى ، ئەوه ئىتىر روودانى زۆزى دوايى يە ، كە بىپروپايان لە ترس و بىمى ئەو رۆزە چاۋيان دەكىرىتىه وە زەق دەپروان و دەلىن : ئەى هاوار بەپاستى ئىمە لە بىن ئاگايمىدا بۇوين دەربارەي ئەم رۆزە، وا بە چاوى خۆمان بىنیمان، بەپاستى ئىمە سەتكاربۇوين .

(سەيد قوبى) دەفرەرمۇت : (يەئجوج و مەئجوج كىن؟ وە ئىستا لە كۈن؟ وە چى دەربارەيان دەزانىن و سەرەنjam چۆن دەبن؟ .

بەپاستى ئەمانە كۆمەلە پرسىيارىكىن كە وەلام دانە وەيان بە شىۋىھىيە كى دىاريکراو زۇرتەنگىزەيە، جىگە لەوهى كە لە قورئان و ھەندى فەرمودە دىروست دا پىيمان گەيشتۇوه).

بوخارى و مسلم له زهينه بي كچى جەحش و دەگىزىنەوە كە
پىيغەمبەر(عليه السلام) رۆزىكىان گەرپايدۇ لاي زۆر بىتاقەت بۇو ، فەرمۇسى:

﴿ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَلَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ ، فُتْحَ الْيَوْمِ مِنْ رَدْمٍ
يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ 》 . وَحَلَقَ يَاصْبِعِيهِ الْإِبْهَامُ وَالَّتِي تَلِيهَا .
قَالَتْ زَيْنَبُ ابْنَةُ جَحْشٍ فَقُتِلَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْتَهُكُمْ وَقَيْنَا الصَّالِحُونَ قَالَ
: (نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخُبْثُ) . ﴿

وانە : پىيغەمبەر(عليه السلام) وەك پەنا گىرتىن بە زاتى (الله) لە كاتى تەنگىزەدا
فەرمۇسى : جىڭە لە خودى(الله) ھىچ خوايىكى تىرىنى يە ، ھاوار بۇ عەرەب -
مەبەستى گشت موسولمانانە - لە شەپىرى رۆزىكى كە تىزىك بۇوهتەوە ، ئەۋىش
ئەو رۆزەيە كە بەربەستى (سد) ئىيچۈج و مەئجۈج دەكىرىتەوە ، ئاماڭەي بۇ
ئەو كىرىنەوەيە لە نىيە بازىنەيەكدا كرد ، كە بە پەنجە گەورە و ئەۋى تەنپىشى
كردى ، ئىنجا زهينەب فەرمۇسى ئەى پىيغەمبەرى خوا ئايا ئىيمەش كە
پياوچاكان و سالاخانان لە ناودايە ھەرتىيا دەچىن ؟ پىيغەمبەر (عليه السلام)
فەرمۇسى : بەلى كاتىك خراپە و خراپەكارن زۆر دەبن .

٤ - سه‌رده‌تای رۆژی دوایی :

لەپاش ئەو روونکردنه وانه دەربارەی نيشانەكانى رۆژى دوايى پىويستە بىرۇمان ھېبىت بەھەوا لانەى كە (الله) لە قورئانى پىرۆزدا پىيى راگە ياندۇين لەبارەي ئەوانەى كە روودەدەن لەو رۆژەدا ، جا كۆى بەلگە قورئانى كان و فەرمودە كانى پىيغەمبەر (ص) بەلگەن لەسەر ئەوه كە رۆژى دوايى بە گۈرانكارىيەكى ھەمە لايەنە لە بونە وەردا دەست پى دەكتات ، ئاسمان لەت و پەت دەبىت ، ئەستىرە كان پىرش و بلاو دەبنەوه و ، زھوی دەگۈرىت و ھەموو شىتىك تىك دەچىت ، خواي گەورە دەفرەرمۇيت :

﴿يَوْمَ تُبَدِّلُ الْأَرْضُ عَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرُّزُوا إِلَيْهِ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

ابراهيم . واتە : ئەو رۆژەي كە زھوی بە زھوی يەكى تر دەگۈرىت و ھەروەها ئاسمانەكانىش ، جا ئەوسا مەرقە كان ھەموو دەردەچن لە زھوی و لە بەردەم خودى (الله) دا ئامادە دەبىن .

ئەمە لە ئەنجامى فۇوكىدىنى يەكەمە كە ئىسراپىل بە فەرمانى خودى (الله) فۇو دەكا بە صوردا و ھەرچى وا لەسەر زھوی و ئاسمانەكان دەمنى مەگەر يەكىكەن كە خوا ويستى وابىت لەو مردەنە رىزگارى بکات ، خواي گەورە دەفرەرمۇيت :

﴿وَنُفَخََ فِي الصُّورِ فَصَعَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ أَعْلَمُ نُفَخََ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ الزمر . واتە : فۇو دەكىرىت بە (صور)دا ھەرچى لە ئاسمانەكان و زھوی دايە دەمنى ، مەگەر يەكىكەن خوا

ویستی وابیت که ئەو لهوکى مردنه رنگارى بىت ، جاريکى تر فۇو دەكىت بە صوردا ئىنجا دەبىتىت ھەموو مروققەكان زىندۇو دەبنەوه و دەپوانى .

ئەبو ھورەبرە لە پىغەمبەرە (عليه السلام) دەگىرىتەوه كە فەرمۇويەتى: ﴿يَقْبضُ اللَّهُ الْأَرْضَ وَ يَطْوِي السَّمَاوَاتِ بِيمينه ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلْكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ﴾ رواه البخاري .

واتە: زاتى (الله) بە روپۇوم و بەرەكەت لە زەھى دەگىرىتەوه و ئاسمان دەپېچىتەوه بە دەستى راستى و ئىنجا دەفەرمۇيت : من پادشا خاوهنم، لە كۆين پادشا خاوهنانى سەر زەھى .

٥ - بوۋاندنهوه (البعث)

پىيوىستە كە بپوامان ھەبىت بەوهى كە خواى گەورە فەرمان دەكات بە فۇو كىرىنى دووهم كەبۇ فۇو كىردنە ، مردووه كان گىيان دەكىرىتەوه بە بەرياندا و زىندۇو دەبنەوه ، هەرجۇن لە دنیادا بۇوین ، ئىنجا كافرو دوو رووه كان دەلىن: ﴿قَالُوا يَوْيَأَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ...﴾ يىس.

واتە: ئەى هاوار بقۇ ئىيمە ، كىي يە والە گۈرەكانماندا زىندۇومان دەكاتەوه، دىيارە ئەو هاوارە نىشانەي رۆژ رەشى و سزايانە ، بەلام بپوادار دەلىت : ﴿هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ يىس.

واتە: ئا ئەمە بسو كە خواى رۆزىدەر پەيمانى پى دابسووين و پىغەمبەرانيش (عليهم السلام) راستيان فەرمۇو، وە راستيان لەگەل كىرىدىن .

له فه رمووده دروسته کاندا هاتووه ، که یه که م که سیک له گوره که دیته
دهرهوه پیغه مبهه ری سه روهر (عَلِيٰ)، بوخاری روایه تی کردوه که
پیغه مبهه ر (عَلِيٰ) ده فه رمویت :

﴿فَإِنَّ النَّاسَ يَصْنَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ تَتَشَقَّعُ عَنْهُ
الْأَرْضُ، فَإِذَا آتَاهَا يَمْوِسَى أَخْدَلْ بِقَائِمَةٍ مِّنْ قَوَاعِدِ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ
فِيمَنْ صَعِقَ، أَمْ حُسِبَ بِصَعْقَةِ الْأَوَّلِ﴾

واته : کاتیک خهلى ده مرینرین ، یه که م که سیک که له گوره که دیته
دهرهوه منم ، ده بینم که موسا دهستی به عه رشهوه گرتوه ، ئیتر نازانم
ئه ویش له وانه بwoo که مرینران یان نه و .

٦ - کو کردنوه (الحشر) :

بروامان هه یه بهوهی که خهلى دوای بوژاندنه وه کو ده کرینه وه خواي
گهوره ده فه رمویت : ﴿يَوْمَ حَشْرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدَّا^{۱۷۲} وَنَسُوقُ
الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرَدَّا^{۱۷۳}﴾ مریم.

واته : ئه و روزه که خواناسان و خوابه رستان له لای په روهدگار
کو ده کرینه وه ، وه ک توینه ریک به و په پی ریزه وه ، وه تاوانکاران به پی ده کرین
به ره و دۆزه خ به و په پی زه لیلی و تینوو بی تاناوه که پیسی ده تری مه حشهر ،
بۆ ئه وهی خوای گهوره دادگاییان بکات ، کوبونه وه و راوه ستانه که شیان وه ک
یه که م جار وايه که به رووتی و پی خاوسی ، خه ته نه کراوی دروست کراون .

موسیم له پیغه مبه رهوه (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ده گیپیتنه وه که فه رمویه تی : ﴿يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَّاً عَرَاءً غُرْلًا﴾ واته : خه لکی له رۆزى دوايیدا پاش بوژاندنه وه يان به رووتی و پی خاووسی و خه تنه نه کراوی کۆدە كرینه وه .
 جا له و ويستگه يهدا خه لکی هه ريه که به پیش توانه کانی توشی ته نگژه يه کی به هیز ده بیت ، جا هه رکه ته نگژه و هيلاكی زورى بۆ خه لکه که هیننا ، هاوار بۆ پیغه مبه ران ده بهن ، تا تکا بکن له په رودگار له و ئاسته نگه رزگاريان بکات ، تا له ئاكاما ده گه نه خزمەت پیغه مبه رى ئىسلام (عَلَيْهِ السَّلَامُ) تا تكاييان بۆ بکات ، خواي گه وره تکاي پیغه مبه ر په سهند ده کات و وئيت خه لکی رهوانه ده كرین بۆ دادگایي و جياكردنه وه يان .

٧ - پاداشتى كرده وه کان :

بروامان هه يه به پاداشتى كرده وه کان له رۆزى دوايیدا ، به نده کان پاداشت ده درىتنه وه لە سەر ھەموو ئە و كرده وانه ي کە لە زياندا كردويانه ، خواي گه وره دە فەرمويت :

﴿إِنَّمَا جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا تُحْبِطْ رِزْقَهُ إِنَّمَا عَمِلُوا أَلْسِنَاتٍ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ القصص . واته : هه رکه سېك چاكە يەك بکات بە باشتى پاداشتى ده درىتنه وه ، وە هه رکه س خراپە يەك ئەنجام بىدات هه ر بە پىش خراپە كەسى سزاى ده درىتنه وه .

۸ - خستنه‌روو و لیپرسینه‌وه (العرض و الحساب) :

بِرَوْامَانْ هَهِيَ بَهْوَيِ كَهْ پَادَاشْتْ پَاشْ دَادَگَايِهِ كَيِ دَادُوهِ رَانَهْ دَهْ بَيْتْ،
كَاتِيَكْ خَهْ لَكِي دَهْ خَرِيَتْهِ رَوَوْ لَهْ بَهْ رَدَهْ پَهْ رَوَهِ رَدَگَارِيَانَدا وَ، بَهْ بَلَكَهْ حِيسَابِيَان
لَهْ گَهْلَ دَهْ كَريَتْ، هَهِ رَوَهِ كَوْ لَهْ قَورَئَانَدا هَاتَوَهْ، دَهْ فَهِرمَويَتْ :

﴿يَوْمَ إِذْ تُعَرَّضُونَ لَا تَحْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾
الحَقَّهُ وَاهِهِ لَهْ رَوَهِ دَهْ خَهْ لَكِ
دَهْ خَرِيَتْهِ رَوَوْ هَيْجِ شَتِيَكْ لَهْ كَرَدارِهِ كَانتَانْ وَنْ نَابِيَتْ هَهِ رَچَهِ نَدَهْ بَچُوكِيشِ بَيْتْ .

پَيْوِيَسْتَهْ بِرَوْامَانْ هَهِيَتْ، كَهْ هَهِمَوَوْ بَهْنَدِهِيَهِكْ دَهْ خَرِيَتْهِ رَوَوْ لَهْ بَهْ رَدَهْ م
پَهْ رَوَهِ رَدَگَارِهِ كَهِيدَا ، پَيْغَمَبَرِ ﷺ دَهْ فَهِرمَويَتْ : ﴿مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا
سَيَكِلْمَهُ رَبُّهُ ، لَيْسَ بِيَتَهُ وَبِيَتَهُ تَرْجُمَانُ ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا
مَا قَدَمَ مِنْ عَمَلِهِ ، وَيَنْظُرُ أَشَامَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَمَ ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ
يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ ، فَأَنْتُمُوا النَّارَ وَلَوْ بِشَقْ ثَمَرَةٍ﴾ رَوَاهُ
الْبَخَارِيَ .

وَاهِهِ هَيْجِ كَامِيَكتَانْ نَامِيَنَهِوهْ كَهْ خَوَاهِيَهِ وَرَهْ رَوَوِيهِ رَوَوْ بَهْ بَيِّ وَهِرَگَيِيرِ
رَافِهِ وَقَسَهِيَ لَهْ گَهْلَ نَهَكَاتْ، ئَينِجا دَهْ رَوَانِيتْ بَهْ لَايِ رَاستِيَدا هَيْجِ شَتِيَكْ
نَابِيَنِيتْ جَكِ لَهْ كَرَدهِوهِ كَانِي، دِيسَانْ تَهْ ماشَاهِيَ چَهْ پَ دَهَكَاتْ، هَيْجِ شَتِيَكْ
نَابِيَنِيكِ، ئَينِجا سَهِيرِيَ نَيْوانْ دَوَوَهِ مَسْتَيِ دَهَكَاتْ رَوَوِيهِ رَوَوِيَ ئَاكَرِي دَوَزَهِ خ
دَهْ بَيْتَهِوهْ، جَاهِيَتَانْ دَهْ تَوَانِيتْ خَوَى بَيَارِيزِيتْ لَهْ دَوَزَهِ خَهْ گَهِرَبَهْ دَهْ نَكَهْ
خُورَمَايِهِ كِيشِ بَوَوهْ بَا خَوَى بَيَارِيزِيتْ .

لَهْ رَوَزَهِ دَهْ رَخْسَتْنَ وَ ئَاشْكَرا كَرَدنِي كَرَدارِهِ كَانْ لَهْ بَهْ رَدَهْ پَهْ رَوَهِ رَدَگَارِدا
دَهْ خَرِيَتْهِ رَوَوْ، كَهْ هَهِ رَكِهِ سِيَكِ بَهْ تَاوَانْ وَ كَرَدهِوهِ كَانِي دَهْ نَاسِرِيَتَهِوهْ، جَاهِيَهِ كَهِرِ

خاوهن کرداره‌که له کۆمەلی رزگاریوان بیت له لیپرسینه و دا مله جیرئی
له‌گه‌لدا ناکریت ، به‌لام ئه‌گه‌ر له کۆمەلی تاوانباران بیت ئه‌وه له حساب کردندا
مله جیرئی له‌گه‌لدا ده‌کریت و له سه‌ر هه موو گوناهیکی بچوکو گه‌وره پرسیاری
لی ده‌کریت .

بخاری له عائیشه‌وه ده‌گیریت‌وه که پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فه‌رمویه‌تى : ﴿لَيْسَ
أَحَدٌ يُحَاسِبُ إِلَّا هُكَ﴾ . واته: هیچ که‌سیک نیه له رۆژى دوايیدا لیپرسینه‌وه‌ی
له‌گه‌ل بکریت و رزگاری بیت ، به‌لکو سزا ئه‌دریت .

عائیشه ئه‌فه‌رموی : وتم به پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ،
ئایا خوای گه‌وره نه‌یفه‌رمووه : ﴿فَإِمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ
يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾ فقا رسول الله (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : "إِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ وَ
لیس أحد یناقش یوم القیامۃ إِلَّا عَذْبٌ ﴾

واته: عائیشه فه‌رمووی خوای گه‌وره نه‌یفه‌رمووه ، هه‌رکه‌سیک نامه‌که‌ی
بدریت‌ه ده‌ستی راستی یه‌وه ، موحاسه‌به‌یه کی ئاسان ده‌کریت ?
پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فه‌رمووی : (ئه‌مه ته‌نها خستنے رووه ، هه‌رکه‌سیک له رۆژى
دوايیدا و له‌کاتی لیپرسینه‌وه‌دا مله جیرئی له‌گه‌لدا بکریت سزا ئه‌دریت).
وه ده‌رباره‌ی لاپه‌رکانی کردار و وه‌رگرتنيان له‌لاین به‌نده‌کانه‌وه و
خویندنه‌وه‌يان ، ئه‌وه شتیکی حه‌قو راسته و هه‌رکه‌س دژیه‌تى بکات کافر
ده‌بیت ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت :

﴿وَكُلَّ إِنْسَنٍ الْزَمَنَهُ طَبَرَدُ فِي عُنْقِهِ وَخُرُجَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَتَبَنا
يَلْقَيْهُ مَنْشُورًا ﴾ آقْرَأَ كِتَابَ كَفَى بِتَفْسِيكَ الْيَوْمِ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴾﴾ الإسراء .

واته: هه مهو مرۆشقیک کرده وه کانی چاک یان خراب بیت به پوون و ئاشکرا دهست له ملانی ده بیت، وه له و رۆژهدا نامه و لایه‌رهی کرداره کانی به کراوهی ده دریته دهست و پیشی ده تریت نامه که ت بخوینه ره. ئگه ره خویندہ واریش بیت ده بخوینیتیه وه - ئه مرق تو به پیشی ئه و کردارانه دادگایی ده کریت، مه بهست له و په رانه که بهنده کان ده بخوینتیه وه ئه و نامه کردارانه يه که فریشته کرداره کانیانی له دنیادا تومار کرد ووه.

به لام حساب کردن : مه بهست ئوهی که خوای گهوره بهنده کانی را ده گریت و لیيان ده پرسیتیه وه له سهر کردار و گوفتار و بیروباوه ره کانیان جا چاک بوبیت یان خراب، پیش ئوهی که مه یدانی حه شر به جئ بھلّان، خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿إِنَّمَا لَا إِلَى رَبِّهِمْ مَرْجُعٌ هُمْ فَيَنْتَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

﴿الأنعام﴾. واته: دووباره گه رانه وه یان بولای په روهر دگاریانه، ئه و ئاگادریان ده کاته وه له وهی که کرد ویانه.

ئینجا خله کی له لیپرسینه وهدا جوئ جوین، هه یانه ئاسان لیی ده پرسیتیه وه، وه هه یشیانه دادگاییه کهی پر له مله جیری و سه رهنجامی خرابه، وهک له پیشه وه باسمان کرد. زور فه رمووده ده دروست هن که به لگهن له سهر ئوهی که به شیلک له ئۆممەتی پیغەمبەری ئیسلام (علیه السلام) خوای گهوره سۆزی ده پریتیت به سه ریاندا بى حساب کردن له گه لیاندا ده یانخاته به هه شتە وه.

موسـلـيم لـه ئـهـبـيـهـ وـهـرـهـيـرـهـ وـهـ گـيـرـاوـيـهـ تـىـ يـهـ وـهـ کـهـ پـيـغـەـمـبـەـرـ(علـيـهـ السـلامـ)ـ فـهـ رـمـوـوـيـهـ تـىـ : ﴿يَدْخُلُ مَنْ أَمْتَيَ الْجَنَّةَ سَبْعَوْنَ أَلْفًا﴾

بغیر حساب و اته : حهفتا ههزار که س له ئوممه تی من بھبی لېرسینه وه
ده چنہ بھه شتھ وه .

به لام چونیه تی حساب کردن هه روک چون له قورئان و سوننه تدا هاتووه ،
ھر بھو شیوه یه بپوامان پی یه تی بھبی زیادوکھم ، وھ بپوامان بھو ھه یه که
چون خوای گهوره و بھبھزه بی ، بھزه بی به بپوادراندا دیتھ وھ سوژ و
خوشھ ویستیان له گه ل ده نوینیت ، که به هیچ جو ریک ئوھ له گه ل بھبپوایاندا
ناکات ، هه روک چون پیغەمبەر ﷺ له فه رموده یه کدا که (متفق علیه) يه
دھفه رمویت :

يَدُنُو أَحَدُكُمْ مِنْ رَبِّهِ حَتَّىٰ يَضْعَ كَنَفَهُ عَلَيْهِ فَيَقُولُ أَعْمَلْتَ كَذَا وَكَذَا
فَيَقُولُ نَعَمْ . وَيَقُولُ عَمِلْتَ كَذَا وَكَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ . فَيَقْرَرُهُ ، ثُمَّ يَقُولُ إِنِّي
سَرْتُ عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا ، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ .

واته : هه ریه کیکتان له په روهردگار ئوھندە نزیک دھبیتھ وھ ، جا خوای
گهوره دھفه رمویت ئه ی بھندھی من ئا ئەمە و ئوھوت کرد ؟ ئوھوت دھلی
بھلی . دیسان خوای گهوره دھفه رمویت ئایا ئا ئوھ و ئوھوت نه کرد ؟
دیسانه وھ ئەمیش دھلی بھلی ، تا واى لى دھکات دان به گوناھە کانیدا ده نیت
، ئینجا خوای گهوره دھفه رمویت : ئه ی بھندھی من من گوناھە کانتم له
دونیادا دابوشي .. و ئەمروش له گوناھە کانت ئەبورم .. مەبھست ئوھو یه
خوای گهوره حساب له گه ل بپوادراندا دھکات ، بھ شیوه یه که گوناھە کانى له
ناو خەلکدا ئاشکرا ناکات بھ راستى ئوھ ئوھ په ری لېبوردن و بھزه بی يه " .

٩ حهوز (الحوض) :

پیویسته له سه رمان که بپوامان هه بیت به و گوزارشته که پیغه مبه ر(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) داویه تی ده باره هی حهوز، که خوای گه ورده سوزی نواندوه به پیغه مبه ر(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) و ئوممه ته کهی ، ئه و فه رمودانه که له و باره یه وه هاتونون گه یشتونه ته ئاستی (تواتر) که زیاتر له (۳۰) ها و پیغه مبه ر(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) گه باوانه ته وه، يه که م که س که ده چیته سه رئه و حهوزه ئاوه پیغه مبه ره (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) وه هه رجی بی برو او ئوانه ش که دوایی گوپانیان به سه رهاتووه له وی ده رد هکرین، ئه مه له پاش ده رخستن و حیساب کردنه .

پیغه مبه ر(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) ده فه رمویت : ﴿أَنَا فَرَطْكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، مَنْ وَرَدَهُ شَرِبَ مِنْهُ، وَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ لَمْ يَظْمَأْ بَعْدَهُ أَبْدًا، لَيَرْدُ عَلَى أَقْوَامٍ أَغْرِفُهُمْ وَيَعْرُفُونِي، ثُمَّ يُحَالُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ . فَيَقُولُ(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسَلَّمَ) : إِنَّهُمْ أَمْتَيَ فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا عَمِلُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ سُحْقًا لِمَنْ بَدَلَ بَعْدِي﴾ رواه مسلم .

واه : من يه که م که ستانم که پیشتن ده که و م بوق سه رهوزه که ، هه رکه س هاته سه ری لیتی ده خواته وه ، و هه رکه س لیتی بخواته وه هه رگیز تنبیووی نابیت ، هه ندیک قه و م دینه لام که ده یانناسم و ده مناسن ، ئینجا به ربه ستیک ده که ویته نیوانمان ، منیش ده لیم : ئه وانه ئوممه تی منن ، پیم ده و تیرت : به راستی تو نازانیت که ئه وان له دوای تو چیان کردووه ، ئینجا ئه فه رمویت : ئه لیم تیاچوون و سزاو رووره شی بوق ئه وانه که دوای من گوپان و لاياندا .

۱۰ - ترازووو (المیزان) :

پیویسته له سه رمان که بپوامان بهو گوزارشته هه بیت که خوا و پیغامبری خوا (صلوات الله علیه و آله و سلم) داویانه ، که کرداری به نده کان له چاکه و له خراپه له روژی دواییدا به ترازوو ده کیشیریت ، ئەمەش نیشانەی دادوه ری خواي گهوره يه ، خواي گهوره ده فەرمونیت :

﴿وَنَصَّعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنَّ
كَارَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ حَرَدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبَنَ ﴾ ﴿الأنبياء﴾

واته : ترازووی دادوه ری داده نریت له روژی دواییدا هیچ کەسیک هیچ شتیک سته می لى ئاکریت ئەگەر بە قەدر گەردیله‌ی دنه کە خەردە لیکیش بیت ئەیهینن و دەیکیشون و حسابی بۆ دەکەن .

ئینجا دەمینیتە و سەر شیوه و چۆنیه‌تى ئە و ترازووە ، ئەمە تەنها له زانیاری خواي گهوره دايىه و له ئاستى زانیارى ئىتمە بە دەره ، بەلام ھیندە دەزانین کە چاکه و خراپه کانى پى دەکیشیریت بە پى ئە و کیشانە خواي گهوره خۆى بپيار دەردەکات ، ھەر ئە و زانیاھ و چاکترين سەرپەرشتىارو يارمه تىدەره بۆ بەندە کانى .

۱۱. پرداز (الصراط) :

پیویسته بروامان هبیت که له دوای دادگایی و ترازوو خه‌لکی ویستگه‌ی
حه‌شر به جئ ده هیلان بقئه‌ی به‌سه‌ر پردیکدا تیپه‌پن ، که له‌سه‌ر دوزه‌خ
دامه‌زراوه، که پیی ده‌وتیرت ((الصراط)) .

تیپه‌پیون بسه‌ر((الصراط)) دا بق همو خه‌لکی يه . پیغمه‌مبه‌ران ،
راستگویان و بروادران و بی‌بروایان و هه‌تا ئه‌وانه‌ش که دادگایی ده‌کرین‌یان
ئه‌وانه‌ی که دادگایی ناکرین .

جا هه‌رکه‌س (استقامه) راوه‌ستاو و په‌په‌وکاری دینی خوا بوبیت ، ئه‌وا
کاتیک له‌سه‌ر ئه‌و پرده راوه‌ستا ئه‌وا به ئاسانی لیی ده‌په‌پیته‌وه، جا هه‌رکه‌س
به پیی چاکی و جوری کردوه‌هکانی له‌سه‌ر ئه‌و پرده ده‌په‌پیته‌وه ، هه‌یه
هه‌روهک بروسکه ، هه‌یه هه‌روهک با ، هه‌یه هه‌روهک ئه‌سپی چالاک ، هه‌یه
به‌هیواشی ، هه‌ندیک به گاگولکن ، هه‌یه به سکه خشی خوی به‌سه‌ریدا
راده‌کیشیت .

بوخاری و موسالیم له ئه‌بی سه‌عیدی خودری يه‌وه ده‌گیرن‌هه‌وه ، که
پیغمه‌ربه‌ر(عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْكَبَرُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ) فه‌رمویه‌تی : **يَمِنُ النَّاسَ عَلَى جَسْرِ جَهَنَّمْ وَ عَلَيْهِ حَسَكٌ**
و کلالیب و خطاطیف الناس یمیناً و شما لا على جنبیه الملائكة
یقولون اللهم سلم اللهم سلم ، فمن الناس من یمر مثل البرق و منهم من
یمر كالريح ، و منهم من یمر كالفرس المجري و منهم من یسعی سعیاً
و منهم من یمشی مشیاً و منهم من یحبوا حبوا و منهم من یزحف
زحفاً ، فاما أهل النار الذين هم أهلها فلا یموتون ولا یحیون ، و اما

الناس فيؤخذون بذنوبٍ و خطايا فيحترقون فيكونون فحماً ثم يؤذن في الشفاعة .

واته : خهلكي بهسهر پردي دوزه خدا تى دهپهرين که لهسهر ئه و پرده درك و دال و قولاي تيزى همه جوره و درنه هر چرنوکدار هه يه ، که بهلائي راست و چهپدا به چرنوکه کانيان خهلكي راده كيشن ، له كاتيکدا که لهسهر ئه ملا و ئه ولائي ئه و پرده فريشته هن و به رده وام دهلىخ خواييه خهلكي سلامهت کهيت ، خواييه خهلكي سلامهت کهيت . جا خهلكي وا هه يه و هك بروسکه و هي وايان هه يه و هك با هي وايان هه يه و هك ئه سبي تيزره و دهپه رېتھوھ ، هي واشيان هه يه به هيواشي و به پياده دهروات هي وايان هه يه به گاكولكى و هي واشيان هه يه به سكه خشى تىدھپه رېت ..

به لام ئهوانه ي که ئه هلى دوزه خن خوا په نامان برات نه تيايدا دهمن و نه تيايدا دهرين و هك ژيانىكى ئاسايسى ، هه رووهها خهلكانىك هن که گيرقدەي گوناه و تاوانه کانيان دهبن به هوئى ئه ووه دهستين تا دهبن خهلوز سه رله نوئى چاك ده كىنه وھ ، ئينجا رىگاييان پى ده درى که داوابى تكا (شفاعه) بکەن . خواي گەوره باسى تىپه پيرونو په پىنه وھي بهسهر ئه و پرده دا كردووه و ده فەرمويت :

﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتَّمًا مَّقْضِيًّا﴾ مريم.

واته : هىچ كەس لە ئىيۇھ نامىنىتھوھ ، که بهسهر ئه و پرده دا تىنپەرى ، ئه وھ فەرمانىكە و لهلايەن په روھ ردگارتھوھ بېيارى كۆتابى لەسهر دراوه .

۱۲ - بههشت و دوزخ :

له پاش ئوشه پیویسته بپوامان ههیت به بونی بههشت و دوزخ که
دلو دروست کراون له دروست کراوه کانی خودی (الله) که ئاماده‌ی کردوون بق
پاداشت و سزا نیستا هن و بهرد وام به ههیشیبی ده مینه وه، خوای گهوره
ده فهرومیت :

﴿يَوْمَ نُقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ آمْتَلَاتٍ وَتَقُولُ هَلِ مِنْ مَزِيدٍ﴾ ق.
واته: ئو
رۆزه‌ی به دوزخ ده لین : ئایا پربویت ، ئو ویش له وەلامدا ده لیت : ئایا زیاتر
ههیه؟

پیغمه‌بر (علیه السلام) له باره‌ی دوزخه‌و ده فهرومیت: ﴿نَارُكُمْ جُرْءَةً مِنْ
سَبْعِينَ جُرْءَةً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ﴾ بخاری. واته : ئم ئاگره‌ی نیستانان بهشیکه له
حهفتا بهش له ئاگری دوزخ - خوا په‌نامان برات - .

ههروه‌ها ده فهرومیت: ﴿إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ
ثُوضَعُ فِي أَخْمَسِ قَدَمَيِهِ جُحْرَةٌ يَغْلِي مِنْهَا دَمَاغُهِ﴾ رواه البخاری .
واته: كه‌مترين كه‌سیکی سزادراو له ئه‌هلى دوزخ له رۆزى دوايدا ،
پیاویکه که پشکویکه ده خریته زیر پیه کانی ، که میشکی به‌هويه وه
ده‌کولیت - خواي گهوره په‌نامان برات - .

به‌لام خواي گهوره به رۆزى باسى به‌هره کانی بههشتی کردووه له په‌پاوه
پيرۆزه‌که‌يدا ، که ده فهرومیت : ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ﴾ فی جَنَّتٍ
وَعَيْوَنٍ ﴿يَكَبُسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرِقٍ مُتَقَبِّلِينَ﴾ كَذَلِكَ
وَزَوَّجَنَّهُمْ بِخُورٍ عَيْنٍ ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فِكْهَةٍ إِمْبَيْرَ﴾ لا

يَدُوْقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَقَنْهُمْ عَذَابٌ أَلِحَّمِيرٌ

فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧-٥٨﴾ الدخان(٥٧-٥٨)

واته : به راستی خواپه رستان واته خوپاریزان له بی‌فه رمانی خوای گهوره ،
وان له شوینیکی دلنيادا ، له ناو به هه شتو سه رچاوه کاندا له سوندوس و
ئیسته برده قله بر ده کهن و رووبه رووی یه ک ده بنه و هه رووه ها هاوجوتمان بیو
دایین کردون له حورون عهین ، هه ر میوه یه ک داوابکه ن بؤیان ئاماذه یه ، ئیتر
له ویدا مردن ناچیزش ، خوای گهوره له سزای دوزه خ ده یانپاریزیت ، ئه مه سوژو
لوتفی په روهردگارتە ، ئهی بهندەی خواناس به راستی هه رئوه یه سه رکه و تنى
گهوره .

هه رووه ها پیویسته بروامان هه بیت به و گفت و گوییه له نیوان ئه هلى
به هه شتو ئه هلى دوزه خ دا رووده دات ، فه رموو سه یریکی ئه م تابلويه له
سوره تى (الأعراف) بکه : ﴿وَنَادَىٰ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا
مَا وَعَدْنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدْ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذْنَ مُؤْذِنٌ
بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٢٣﴾ الأعراف .

واته : هاوردیانی به هه شت بانگ له هاوردیانی دوزه خ ده کهن ، به راست ئیمه
ئه وهی په روهردگارمان په یمانی دابوینی ، پیی گهیشتین و بینیمان ، ئایا
ئیوهش ئه وهی که په روهردگارتان په یمانی پی دابوون ، دیتانه وه و پیی
گهیشت ؟ و هلام ده دنه وه و ده لین : به لی ، پاشان بانگ که ریک بانگ ده کات

نه فرهتی خوا له سته مکاران ، - خواه له هاورپیانی به هه شت دامان بنیت و
په نامان بدھیت له هاورپیانی دوزه خ -

برپاداران له به هه شتدا به هه میشه بی ده میننه وه و کافرانیش به هه مان
شیوه له دوزه خدا ده میننه وه، ئه مهش له قورئان و فه رموده کانی
پیغەمبەر (علیه السلام) قور یاسى کراوه ، پیغەمبەر (علیه السلام) ده فه رمومیت :

﴿إِذَا صَارَ أَهْلُ الْجَنَّةِ ، وَأَهْلُ النَّارِ ، حِيَاءٌ
بِالْمَوْتِ حَتَّى يُجْعَلَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، ثُمَّ يُدَبِّحُ ، ثُمَّ يُنَادَى مُنَادِيَةً أَهْلَ
الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ ، يَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ ، فَيَرْدَادُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَرَحًا إِلَى
فِرَحَّهُمْ . وَيَرْدَادُ أَهْلُ النَّارِ حُزْنًا إِلَى حُزْنِهِمْ﴾ رواه البخاري.

واته : کاتیک خەلکی به هه شت رهوانه ده کرین و ده چنے به هه شت ،
وەخەلکی دوزه خیش رهوانه ده کرین و ده چنے دوزه خ ، مردن ده هینریتە نیوان
به هه شت و دوزه خ ، ئینجا سەری ده بېن ، ئینجا بانگ کەریک بانگ ده کات :
ئەی خەلکی به هه شت ئیتر مردن نی يە ، وە ئەی خەلکی دوزه خ ئیتر مردن نی
يە ، بەمه دلشارى ئەھلى به هه شت زیاد ده بیت و ئەھلى دوزه خیش زیاتر
غەمبار و خەفتیار دەبن .

بىگومان ئەم فه رموده پیرۆزه نیشانە يە لە سەر مانە وەی بروپاداران بق
ھەمیشه بی لە به هه شتدا و مانە وەی کافرانیش بق ھەمیشه بی لە دوزه خ دا .

شەشەم: باودر بە قەزا و قەدھرى خودى (اللّٰهُ)

باوه‌ر بە قەدھر يەكىكە لە بنچىنەكانى بىرۋىباوه‌رى ئىسلامى، بنچىنەى شەشەمە لە بنچىنەكانى باوه‌ر، هەركەس باوه‌رى بە قەدھرى خودى (اللّٰهُ) تېبىت لە بازىنە ئىسلام دەچىتە دەرەوە .

پىناسەسى قەزاو قەدھر:

زانىيانى ئىسلام بۆچۈونى جياوازىيان لە پىناسەسى قەزاو قەدھر ھەيە ، ھەيانە بۇ ھەردووكىان يەك پىناسە دەكتاتو بە يەك شت دايىان دەنىت ، ھەشىيانە قەزا بە شىيۆھىك پىناسە دەكتات، كە جياوازە لە پىناسەسى قەدھر، ئەوانەى كە بە شىيۆھىكى جياواز پىناسەسى قەدھر و قەزا دەكەن ئاوا دەفەرمۇن :

قەدھر : زانىارى و ئاگايى خواى گەورەيە بەوه كە لە داھاتۇودا دروست كراوه‌كان لەسەرين و ئەنجامى دەدەن .

قەزا : بەدېھىنلىنى ھەموو شىتەكانە لەلایەن خودى (الله) وە تەنها بە وىستى ئە و .

ئەوانەي كە يەك پىتاسەي قەدەر و قەزا دەكەن ، ئاوا دەفەرمۇن : (ئە و (نیزامە) رېئىمە دامەزراوهىيە ، كە خودى (الله) دايىناوه بۆ ئەم بۇونە ، وە ئە و ياسا گشتى و سوننەتانەيە ، كە بە ھۆيەوە ھۆكاني بەستوو بە ھۆكاريەكانەوە . جا ئە و مەبەستەي كە لە و پىتاسەيەدا ھاتۇوە قورئانى پىرۆز لەزۇر لە نىشانەكانى دا ئاماژەي پى كردووە ، نمۇونە : خواي گەورە دەفەرمۇيىت :

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ إِنَّهُ الرَّعِيدُ . وَاتَّهُ : ھەموو شىتىك لاي پەروەردىگار بە ئەندازەيەكى ديارىكراوه، لەوە زىادو كەم ناكات .

كاتىك كە پىسيار لە پىشەوا ئەحەمەدى كورى حەنبەل كرا ، دەربارەي (قەدەر) جوانترىن وەلامى دايىوو و فەرمۇوى : (قەدەر واتە توانايى بى سىنورى زاتى رەحمان) بەراسىتى پىتاسەيەكى تەواو ئارام بەخشە ، چونكە قەدەر مانى ئەۋەيە كە خواي گەورە تەقىريو دەست نىشانى كردووە ، وەك دەفەرمۇيىت :

﴿قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلُّهُ دِلْلَهُ .. إِنَّمَا أَلِّيَهُ .. آلُّ العَمَرَانَ . وَاتَّهُ : ھەموو كاروبارو فەرمان و سەركەوتتىك لەلایەن زاتى (الله) وەيە .

دىسان دەفەرمۇيىت : ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ أَلْأَمْرُ كُلُّهُ .. إِنَّمَا هُوَ .. هُوَ . وَاتَّهُ : ھەموو شىتىك بۇ لاي خواي گەورە دەگەپىتەوە .

له راستی دا باوهر بهقه‌دهر له سهرباوهر به سیفات و ناوه‌جوانه کانی خودی
دامه‌زراوه، له‌وانه : زانیاری و ویست و توانا، وهک دده‌رمویت:
وَهُوَ يَكُلُّ شَيْءٍ عَلِيمٌ البقره . واته : خودی الله به هه‌موو شتیک
زانایه .

هه‌روه‌ها دده‌رمویت : وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الحديد . واته : خودی
الله به سهرباوهر شتیکدا به دهسته‌لاته .
هه‌روه‌ها له شوینیکی تردا دده‌رمویت : فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ هود . واته :
زانی الله نجامد هری هه‌شتیکه که بیه‌ویت .

مانای باوهر بهقه‌دهر :

مانای باوهر بهقه‌دهر ئه‌وهیه به‌نده باوهری به قه‌دهری خیرو شهر،
شیرین و تال هه‌بیت، وه مه‌بست له باوهره ئه‌وهیه که باوهری هه‌بیت به
زانیاری ئه‌زهملی خودی الله به سهرباوهر شتیکدا جی‌به‌جی کراوه و توانا و
دهسته‌لاتی ئه و هه‌مه‌گیره، لهم باره‌یه وه شیخی ئیسلام ئیبنته‌یمیه
ده‌رمویت : باوهری به قه‌دهر له سهرباوهر دوو پله دامه‌زراوه :

پله‌ی یه‌که م : باوهر به زانیاری (علم) ئی زانی الله ده‌گریته خو که
دروست کراوه‌کان هه‌رچی ده‌یکه نو کردويانه له زانیاری خوای گهوره به‌دهر
نى یه، واته : به زانیاری ئه‌زهملی خوادا تیپه‌پیوه، هه‌روه‌ها زانایه به سهرب
کاروباریاندا، له خواپه‌رسنی و یاخی بونون و خراپه. ئینجا خوای گهوره له

تهخته‌ی پاریزراودا (لوح المحفوظ) دروست کراوه‌کان چون دهبن و چی دهکنه توماری کردووه، که وايوو ئوهی که توشت دهبیت شتیک نیه که توشت نهبیت، وه ئوهی که توشت نهبیت ئوه نهبوو که توشت بیت.

پله‌ی دووهم : باوه‌پ بون به ويستى جىبه‌جى کراوى خودى(الله) و دهسته‌لاتى همه‌گر و همه‌لايەنەي، ئوهش بروايونه بهوهى که ئوهى خودى(الله) ويستى لهسەر بونه ئېرىپ بونه، وه ئوهى که نه يوسيتبيت‌ونه يه‌ويت نابيit ، هروه‌ها باوه‌پ بونه بهوهى که هرچى لە ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا هەيە لە جموجۇل و بىدەنگى و ئارامى هەمووى به ويستى خودى(الله) يە .

لەگەل ئوهشدا خواي گەورە فەرمانى بەبەندەكانى داوه بە گۆپرایەلى خۆى و پىعەمبەره‌كانى (عليهم السلام)، وە قەدەغەى كردوون لە ياخى بون لە فەرمانه‌كان ، خواي گەورە چاكەكاران و خواپەرسانى خوش دەويت و بىبروایان و خراپەكارانى خوش ناوىت ، وە هەرگىز خواي گەورە فەرمانى بە خراپە و داوىن پىسى و دەست پىسى نەداوه . وە هەرگىز بىباوه‌پى لە بەندەكانى پەسەند ناکات .

لە راستىدا بەندەكان بىكەرن، خواي گەورەش بەدىھىنەرى كاره‌كانيانە ، بەندە وا دەبىت ، بروادارو چاكە يان كافرو خراپە ، وە هەريەكەشيان بە توانان بەسەر كاره‌كانيانداو ويستى تايىھەتىشيان هەيە، بەلام خواي گەورە

به دیهینه‌ری ویست و تواناکانیانه ^۷ پوخته‌ی فه‌رموده‌که‌ی ئیبنوته‌یمیه ئه‌وه‌یه
که باوه‌پ به قه‌دهر له‌سهر چوار پله‌و پایه‌دایه :

۱. باوه‌پ بیونه به زانیاری ئه‌زه‌لی زاتی (الله) له زانیتی کرداری به‌نده‌کانی
پیش ئه‌وه‌ی ئه‌نجامی بدهن .
 ۲. تومارکردنی ئه‌و کارانه له ته‌ختی پاریزراودا ، چونکه به زانیاری ئه‌زه‌لی
خودی (الله) دا تیپه‌ریان کردووه .
 ۳. ویستی خودی (الله) جی به‌جی کراوه و دهسته‌لاتیشی هه‌مه‌گرو
هه‌مه‌لاینه .
 ۴. خودی (الله) هه‌موو دروست کراوه‌کانی به‌دیهیناوه له‌گه‌ل کرداره‌کانیان
وه شیوه‌یان و به‌دیهینه‌ری هه‌مووشیکه .
- سه‌ریاری ئه‌مه پیویسته باوه‌رمان به‌وه هه‌بیت ، که قه‌دهر دابه‌ش ده‌بیت
بۆ خیرو شه‌پ ، وه ئه‌م قه‌دهری خیرو شه‌پ ده‌دریتە پال خه‌لکی و دروست
کراوه‌کان .

به نیسبه‌ت خودی (الله) وه ، هه‌موو خیرو شه‌پیک له‌قه‌دهر نادریتە پال
خوای گه‌وره ، به‌لام واپه‌سنه‌نده که شه‌پ بخیریتە ناو گشتی یه‌تیه‌وه وه ک
خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت :

﴿اللهُ حَقٌّ كُلُّ شَيْءٍ ﴾ الزمر. واته : خودی (الله) به‌دیهینه‌ری هه‌موو
شیکه ..

۷) له رونکردن‌وه‌ی (عه‌قیده‌ی واسطه‌ی) و هرگیراوه .

هه رووهها شياوه بدریتے پالههوكار، وده خواي گهوره ده فهرومیت :

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴾ مِنْ شَرِّ مَا حَلَقَ ﴿الفلق﴾ الفلق. واته: بلی په ناده گرم

به په روهدگاري به ديهينه رى بهره بهيان يان روناکى ، له خراپهى دروست
کراوهه کانى .

هه رووهها شياوه که ناو بيریت به لابردنى بکره که، وده ده فهرومیت : که

له سه رزمانی (جن) ووه ده گييريت ووه :

﴿وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشْرَأْتُ أَرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَهْبَمْ رَشَدًا ﴾

الجن. واته: به راستى ئىممه نازانين ويستى شهپ هئي بهو خهلكهى له سه
زهوي يه يان په ردگاريyan رىنمايي خيرو چاكهى مه بهسته بويان .

ئېبي لهوه دلىابين که زاتى (الله) شەپى دروست نه كردووه له هه موو
روویه که ووه، دانايى خواي گهوره ئه ووه وهلا ده خات ، بۇ نمونه: نه خوشى بۇ
مرقۇ وده شتىكى كات و روالەتى شهپ، بهلام هەر ئە و نه خوشى له داھاتوودا
له كاتىكدا كه نه خوشى كه به ئارام بىتتو يادى خوا له بىرنە كات و وده
بپوادارىكى راستەقىنه رووېپۇرى نه خوشى و ئىش و ئازارە كە بىتە ووه ، ئه ووه
ئە و نه خوشى كە لىخۇش بۇون و پاك بۇونە ووه دەرونە.

هه رووهها بهند كردن و ئازاردىنى بپواداران لەلايەن دوزمنانى خواوه له
روالەتدا شەپو ئارەحەتى يه چونكە پېرە له ئازارو دەردى سەرى بهلام خۆي بۇ
خۆي پەتكەنلىكى رىزى بپوادارانه و پاك كردنە ووه دەرونە كانه،
په روهدگارنى گيانە كانه، له سه روئەمانە شەوه پاداشتىكى زۇرو خىرىكى
گشتى يه له رۆزى دوايى دا .

به لگه هینانه وهی بی بروakan به قهدر

موشريكه کان ويستويانه که به قهدر و ويستي خودی (الله) به لگه بهينانه وه له سهر هاویه ش پهيداکردن کهيان ، واته ئهيان ووت : ئهگه ر ويستي ئه و نه بوايیه ئوان شهريکيان بق خوا بريبار نهئدا و نهئه که وتنه ناو ئه و توانانه وه ، خواي گهورهش له قورئاني پيرزدا ئه و به لگه يهيان بهتال دهکاته وه و به درويان دهخاته وه ، و هك دده فرمويت :

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكَنَا وَلَا إِبَاؤُنَا وَلَا حَرَمَنَا مِنْ
شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسًا قُلْ هَلْ
عِنْدَكُمْ مَنْ عِلْمٌ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَعْبُرُونَ إِلَّا الظُّنُنَ وَإِنَّ أَنْتُمْ إِلَّا
مُحْرِصُونَ ﴿١٣﴾ الأنعام.

واته : ئوانه که هاویه شی بق خوا بريبار دهدهن ، ئهلىن : ئهگه ر خودی (الله) بيوستايیه ئيمه هاویه شمان دانه ئنا ، هه روهها با ووباي پيرانيشمان ، هه روهها هيچمان له خواردن له خومان قهده غه نه ده کرد ، هه ريه و شيوه يه ش پيشينانيان درويان کردو پيغمه برانيان به درق خسته وه ، تا سزاي ئيمه يان چهشت ، ئهی موحه ممهد پييان بلی : ئايا هيج زانياري هكتان هه يه که پشتی پی بيهستن ، که خوا له هاویه ش دانان و ياخى بونتنان رازى يه ؟ نه خير هيچتان به دهسته وه نى يه و به لگو تنه شوين گومان که توون و له به لگه هينانه وه تاندا درقد کهن ، ئهی موحه ممهد پييان بلی : به لگه يه به لگه نه ويست تنهها لاي خواي گهوره يه ، ئهگه ر بيه ويست رينماي هه مووتان دهکات ئه مه وه لامى خواي گهوره يه بق هاویه ش دانه ران ، وه به لگه يه به لگه نه ويستي هه يه

له رقذی دواییدا ، که له سه ر دووبته ما دامه زراوه ، که هیچ کام له موشريکان گومانیان له ودا نی يه و ناتوانن مله جيپئی بهرامبه ر بکه ن ، که ئه مانه ن :

يەكەم : خواي گهوره سزا ي بى باوه پانى پىشىووی داوه ، جا ئه گهر ئه وان خاوهنى ويستو ئىختيار تەبۇتايە خواي گهوره سزا ي نەئەدان ، چونكە خوا پەروەردگاره و ستم له كەس ناكات .

دۇوھەم : ئەوي بەلگە به قەدەر دېننەتەوە له سه ر بى بپوايى و تاوان و ياخى بۇونەكانى ، ئەو بە بى هىچ زانىارى يەك قسە بە دەم خواوه ھەلدەبەستىت ، چۈن دروستە كە بى بپوا يان ياخى و تاوانكار بەلگە بەننەتەوە كە خودى (الله) بى بپوايى و ياخى بۇون تاوانى له سه ر نوسىيۇوھ واجبىي كردووھ پىش ئەوەدى كە ئەو بى بپوايى و ياخى بۇون و تاوانانەي لىۋوھ ئەنجام بدرىت ، لەگەل ئەوەدا كە قەدەر خودى (الله) پىش روودانى شتىكى نادىارە و جىگە لە خودى خۆى كەسى تر نايزانىت ..

بۇ نمۇنە ئەوەرى كە دەلىت : لە بەر ئەوەرى خودى (الله) له سه رى نوسىيۇم كە دزى بکەم ، ئەوا من دزىم كرد ، ئايا ئەو ئاگاداربۇو بە سه ر تەختەي پارىز زراوا دا و ئەو تەختەي خويىندبۇوھو كە چى لە سه ر نوسراوه ؟.

ئەم بەلگە تە ويستەي خودى (الله) وەلامە بۇ ئەو خەلکانەي يارى بە قەدەر خودى (الله) دەكەن ، وە داواي ئەو لە قورئاندا ئەوەيە ، كە خەلکى فەرمانەكانى خودى (الله) جى بە جى بکەن و لە قەدەغە كراوهە كانى دوور بکەوته وە ، وە واز لە شتى نادىارو رۇچۇن بە بى بەلگە زانستى لە بوارەدا بەنن .

شاردنەوەی قەدەر و كەراھىيەتى رۆچۈون تىايادا

ئەوەي كە موسولمان پىويستى پىيەتى لە باسى قەزاو قەدەردا ، ئەوەيە كە لە واتەكەي بگات و پلەپايدىكەي بزانىت ، ئىتەر لەو زياتر لە باسەدا پىويستى بە هيچى ترنىيە ، وە ئەوەي كە خودى (الله) ئەزانىت پىويستان ناكلات پىيەتى لە باسەدا بۇي روون كردۇينەتەوه ، ئىتەر لەو زياتر پىويست ناكات ئىمە خۆمانى پىوه خەرىك بکەين و تىايادا هىلاڭ بىن .

وەنەبى قەزاو قەدەر شىكى نادىيار بىت كە تا ئىستا زانىارى مرۆڤ تىايادا سەراسىما بىت و دەركى چۆنۈتى نەكىدىت ، بەلكو دەبىتىت سىفەتەكانى خودى (الله) ئاسارەكانىان دەرك دەكىت ، بەلكو چۆنۈتىيان دەرك ناكىت و نازانىت ، هەروەها چۆنۈتى خودى خوايەتى (الله) كە ژىرى مەرۆڤ پەي پى نابات و نايرانىت ، هەر لەبەر ئەوە پىغەمبەر (عليه السلام) نەھى كردۇوه لە رۆچۈون لە زانىنى چۆنۈتى قەدەردا ، پىشەوا أحمدى كورپى حەنبىل لە عەمرى كورپى شوعەبىيەوە و ئەويش لە باوكى و باپىرييەوە دەكىرىتەوه ، كە :

﴿ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (عليه السلام) ذَاتَ يَوْمٍ وَ النَّاسُ يَتَكَلَّمُونَ فِي الْقَدَرِ وَ قَالَ لَهُمْ : مَا لَكُمْ تَضْرِبُونَ الْكِتَابَ بَعْضَهُ بِعْضٍ بِهَذَا هَلَّكَ مَنْ كَانَ قَبْلُكُمْ ﴾
واتە: رۆزىك پىغەمبەر (عليه السلام) هاتە دەرەوە بىنى خەلک گفت و گو دەربارەي (قەدەر و قەزا) دەكەن ، پىيى فەرمون : ئەوە چىتانە ، بە ھەندى لە قورئان دەدەن لە ھەندىيەتى ترى ، ئا بەم كارە بۇوه كە نەتەوەكانى پىش ئىيۇھ تىاچۇون .

به راستی جوانترین و هلامتیک که لم بوارهدا درایسته و هلامی پیشهها
 (عهله) کوری ابی (تالب)ه کاتیک که پرسیاریان لیکرد دهربارهی قهدهر
 فهرومی : (ریگایه کی تاریکه مهیگرنه بهن) دیسان لییان پرسی ئاگادارمان که
 له بارهی قهدهره و فهرومی : (دهربارهی کی قوله تییدا رومه چو) دیسان لییان
 پرسی یه وه ئاگادارمان بکه ره و دهربارهی قهدهر ، فهرومی : (خوت ماندوو
 مه که بؤ زانینی نهینی خودی (الله)) .

دیارده و شوینی قهدهر له بیر و باوه‌ری موسول‌ماندا

ئاییتی پیرزی ئیسلام له سه رخوبه دهسته و هدان دامه زواوه ، بؤ دانایی و
 ویستی خودی (الله) و ، پرسیار نه کردن له دریزهی دانایی یه کانی خواه گهوره
 له فه رمان و نه هیه کانیدا ، هاپرییانی پیغه مبه (عنه) به و شیوه یه بونه رگیز
 پرسیاریان نه کردووه له حیکمه ته کانی خواه گهوره ، به و شیوه یه هاپرییانی
 پیغه مبه (عنه) رز وابه سته بونه له گه ل خواه پیغه مبه ری خوداوه همیشه
 بی توانایی و ئاتاجی خویان نواندوه و بی بی مله جیری ته سلیمی فه رمان و
 نه هیه کان بونه ، عبدالله ی کوری عباس ده فهرومیت : (هرگیز کومه لیکم
 نه دیوه چاکتر بوبیت نه هاپرییانی پیغه مبه ری خوا (عنه) چونکه جگه له
 سیانزه مه سه له زیاتر پرسیاریان لى نه کردووه تا گیانی به خشیوه) (له
 اعلام الموقعن دا هاتووه) .

ئه وه بزانن که له مه سه له قهدهردا هه مهو هاپرییانی پیغه مبه (عنه)
 و تابعین و هه مهو زانایانی (سنه و حدیث) یه کده نگن له سه رئوهی که هه مهو
 زینده و هریک تومارکراوه له (لوح المحفوظ) دا ، که تا روزی دوایی چی به سه ر

دیت، به لام ئه وه ناگهیه نیت که مرۆفه کان له ناوچاوانیان یان چاره نووسیان نوسراوه چی بکەن و چى نەکەن، بەلکو مەبەستمان ئەوهی ئەوهی کە بەسەر مرۆفه کاندا دیت بە زانیاری ئەزەلى خوادا تىپەر بۇوه و تۆمار كراوه .

ئەبو داود له عوبادەی کورپى سامتەوە دەگىرپىتەوە ، له سەرەمەرگدا بە كورپەكەي و ت : (ئەى كورپى من بە راستى تامى ئىمان ناچىزىت ، تا وانە زانىت بېنى گومان كە ئەوهى توشت دەبىت شىيىك نىيە كە توشت نەبىت يان بە هەلە توشت نابىت ، وە ئەوهى كە توشت نەبۇوه شىيىك نىيە كە توشت بىت وە ئەوهى كە گومانى تىيدا نى يە ئەوهى كە ئەم جۆرە باوەرە گەورە تىرين كارتىكىرىدىنى ھەبۇو له دەرونى ھاپپىيانى پىغەمبەردا ، هەر بەم بىرپا باوەرە وە زەھى يان تەى كرد و ھەلگرى باوەرە قەدەر بۇون بەو شىيۆھىيە كە پىغەمبەر(ﷺ) بە عبداللە ئى كورپى عباسى فەرمۇو :

﴿ يَا غُلَامٌ إِنِّي أُعْلَمُ كَلَمَاتُ احْفَظُ اللَّهَ يَحْفَظُكَ احْفَظُ اللَّهَ تَحْدُهُ تَجَاهَكَ إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلْ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعْنَتَ فَاسْتَعْنْ بِاللَّهِ وَاعْلَمُ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعُتْ عَلَى أَنْ يَتَفَعَّلُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَتَفَعَّلُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضْرُبُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضْرُبُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ ﴾ .

واتە : ئەى رۆلە ! چەند وشەيەكت فىر دەكەم ، خواى گەورە بىپارىزە بەھەجى هيئانى فەرمانەكانى ئەويش تو دەپارىزىت ، له خواى گەورە نزىك بەرەو بەھەجى هيئانى فەرمانەكانى ئەويش بەرەو رووت دیت ، كە پرسىيات كرد پرسىيار تەنها لە خودى(الله) بکە ، كە پىشت بەست تەنها پىشت بە خوا

بیهسته، و ه بیگومان بزانه که ئەگەر هەموو خەلکی کۆپبنەوە ، کە سودى شتىكىت پى بگەيەن ناتوانى مەگەر شتىكىت کە خواى گورە بە عىلىمى ئەزەلى خۆى بۇي تۆمار كردىتى و ه ئەگەر كۆش بىنەوە کە زيانى شتىكىت پى بگەيەن ناتوانى ھىچ زيانىكىت پى بگەيەن مەگەر خواى گەورە بەپىزى زانىارى ئەزەلى خۆى لەسەرى تۆمار كردىتى ، كار تەواو بۇوه و پېتۇس لە نوسىنى كۆتايى ھاتۇوه ، لاپەرەكانىش وشك بۇونەتەوە و اۋاتە نىشانەي تەپى مەرەكەبى پىيۇھ نەماوه .

بەراسىتى ئەم جۆرە باوهەرە لە دلەكانىاندا جىڭىر بۇوه دل ئارامى و دلىياتى لە دەرونىاندا دامەزراوه و شىكۈمەندى پى بەخشىون بە شىيۇھەك كە هەرچى ھىزى دونيا ھەبۇوه لەبەر چاوبىاندا بىبەهاو لازى بۇوه ، بەھۆى باوهەريانەوە بە قەدەرى زاتى(الله) . چ بەختىارىيەك و دلىياتىك و ئازىزىتىك لەوە بەرزترە كە باوهەرەك دروستى بکات ، کە دروشىمەكەي ئەم بىت :

﴿ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُحْطِئَ وَ مَا أَخْطَئَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِبَكَ ﴾ واتە : ئەوهى كە توشت دەبىت شتىكىت نى يە كە توشت نەبىت ، و ه ئەوهى كە توشت نابىت شتىكىت نى يە كە توشت بىت .

ئا لىرەدا دەبىنین ھۆى ئەو ھەموو كارانەي كە لەسەر دەستى كۆمەلېك بىرپاداردا رۇوى داوه و جىبەجى بۇوه ئەم دىنەي پى سەركەتووه ، تەنها ئەو باوهەبۇونە بۇوه بە قەدەر ، جا ئەو كەسەي كە ھەلگرى ئەو جۆرە بىرپا باوهەرە ، لەدەست ھەموو جۆرە كۆيلەيەك رىزگارى دەبىت لەسەر زەھىدا و تەنها بە تەنها خواى تاكو تەنها دەپەرسىت نە لە سەتكاران و نە لە كەموكورپى رۆزى و جىڭەرگوشە باكى ھەيە ، چونكە دەزانىت بە يەقىن و بەبى

گومان ئەمانه ھەموو بەزانیارى ئەزەلی خواى گەورەدا تىپەرىيە ، لەبارە ئەم جۆرە تىگەيشتنە (ابن رجب) لە پەراوى (جامع العلوم والحكم) دا دەفەرمۇيت : (ھەركەس لەوە دللىيا بىت ، كە ھەموو دروست كراوىك لەسەر زەۋى دا گلە ، ئىتىر چۆن گۈپىرایەلى و پەرسىنى كەسىك دەكەت كە گلە ، بەسەر گۈپىرایەلى و پەرسىنى پەروەردگارى دروستكراوهەكاندا . ياخود چۆن گلّ رازى دەكەت بە زىزىكردىنى پەروەردگارى بەخشنىدە ، بە راستى ئەمە شىتىكى سەرسورھېنەرە) .

كەوابىو ئەو نەفسەي كە دللىيە بە قەدەرى خودى (الله) بەھەممەند دەبىت بە بەھەرەيەكى تر كە هيچ بەھەرەيەكى ترى دونيا ھاوکىشى ئەو بەھەرەيە نايىت ، كە ئەوיש بەھەرەي رازى بۇونە لە ھەر ئاستىكدا ، وەك ئەھەمى كە ئەو نەفسە وا دەبىنەت كە كارەكان دىئن و ئەنجام دەدرىن يان ئەو ، ھەمووى لە ويىتى پەروەردگارى جىهانياندالىيە كە دادۇرە بەسۇزو داتايانە ، لەبەر ئەوە رازى يە كە بەدىھېنەرەكەي ئەيەويت بۇى ، وە دللىاشە كە ھەمووى خەير و چاكەيە بۇى ، وەك خواى گەورە دەفەرمۇيت :

*وَعَسَىٰ أَن تَكَرَّهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ
لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢﴾ البقرە . واتە : شت وا پېش دىت بۇتان ، كە بەلاتانەوە ناخۆشەو بە شەرى دەزانىن كەچى خىرۇ چاكەيە بۇتان ، جارى واش ھەيە شىتىكتان بەلاوه خۆشەو بە خىرۇ چاكەي دەزانىن ، كەچى شەپۇ ناخۆشى يە بۇتان ، خودى (الله) دەزانىت و ئىوه نايىزانن .

پیغم باشه لیرهدا ئامۇرگارى يەكى پىشەوا (شافعى) بەيىنم ، كە دەقەرمۇيىت : (ئەى بەندەكانى خوا ئىيۇھ با هەميشە ئەم فەرمۇودە قورئانى يە دوغاناتان بىت :

﴿رَبَّنَا إِنَّا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهِيَ أَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴾ الکەف . واتە: ئەى پەرەگارمان رەحمەت و بەزەيى خۆتىمان پى بىھە خشە و رېنمايمان بەرمۇولە كارەكانماندا .

مەبەست ئەوهەيە با ئىيمە تەنها داواى رەحمەت بىكەين ، نەك ملەجىرى ئەكەين لەسەر جۆرى رەحمەتەكە ، چونكە ئىيمە نازانىن رەحمەتى خواى گەورە لەگەل چىدایە ، جارى وا ھەيە رەحمەتى خواى گەورە لەگەل نەخۆشى دايە ، جارى واش ھەيە لەگەل زىندانى دايە ، ئەو نەفسەي كە بىرواي بە قەدەر دامەزرابىت ھەرگىز بە بەھرە لەخۇبايى نابىت و بە موصىبەت و ناخۆشىش پەست و دلەمند تابىت ، چونكە دلىنيا يە لوهى كە كاروبارى ھەمووى خەيرە .

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ دەقەرمۇيىت : ﴿عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلُّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لَا حَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ﴾ .

واتە : جىڭىسى سەرسۈرمانە ، بىروادار ھەموو كاروبارى خەيرە ، ئەمەش بۇ كەس نىيە تەنها بۇ بىروادار نەبىت ، كە توشى خۆشى و ئاسودەگى دەبىت سوپايس دەكات و سوپايسگۇزارە، وە ئەگەر توشى ئەستەنگ بىت ئارامى دەنوپىنېت و تەنگەتاو ئابىت ، ئەميشى بۇ دەبىتە خىرۇ چاکە .

هر به و پی یه بوروه که نه فسی ها و پیانی پیغامبه ر(علیه السلام) به رزو بلند بوروه و له ژیر سایه‌ی سیبه‌ری ئه و بوجوونانه‌دا گیانیان گه شهی کرد و تا وای لیهاتووه له روانگه‌ی ئه وانه‌وه ته نگره و ئاسته‌نگو ئاسوده‌گی و خیرو خوشی وک یه ک وابوروه ، چونکه خاوه‌نی سوپاس و ئارامی به رد و ام بیون به‌هۆی بپوای پته‌ویان به قه‌ده‌ری خواهی گهوره .

وک له (مدارج السالکین) دا هاتووه ، که حه زره‌تی عومه ر(علیه السلام) ئاوا دده‌فرمودت : (لَوْ كَانَ الصَّبْرُ وَ الشُّكْرُ بِعِرَيْنِ مَا بَأَكَيْتُ أَيُّهُما أَرْكَبُ) . واته : ئه‌گه‌ر (خوگری و سوپاس‌گوزاری) دوو هوشتر بیونایه نه‌مئه‌زانی سواری کامیان بومایه . له هه‌مان سه‌رجاوه هاتووه ، که (إِنْ عَتَوْ فَرَمَيْتَ) :

(الرِّضَا سَكُونُ الْقَلْبِ إِلَى قَدِيمِ احْتِيَارِ اللَّهِ لِلْعَبْدِ ، إِنَّهُ أَخْتَارَ لَهُ الْأَفْضَلَ) واته : رازی بیون به قه‌ده‌ر ئارامی دله به شتیک که خودی (الله) له قه‌دمدا بوجه‌نده‌ی هلبزارد ووه ، گومانیش له‌وهدانی یه که چاکتربین شتی بق بنه‌نده‌که‌ی هلبزارد ووه .

ئه‌مه و ئارام گرتن به پی‌یی ها و پیانی زانایان پیویسته ، وه له‌وهد زیاتر رازی بیون به حکمی خودی (الله) ، وه بنچینه‌ی رازی بیون به حکمی خوا رازی بیون به قه‌ده‌ر خودی (الله) ، وه هه‌ست کردن به لوت و سوزی خواهی گهوره به‌رامبهر به بنه‌نده‌کانی ، له (مدارج السالکین) دا هاتووه که زاناو خواناس (عبدالواحد بن زید) دده‌فرمودت :

(رازی بیون ده‌رگای هه‌ر گهوره خودی (الله) یه ، به‌هه‌شتی دنیايه ، باخچه‌ی پشودانی بنه‌نده‌کانه ، کومه‌لی رازیه‌کان به قه‌ده‌ر خوا تیبینی)

پاداشتی خوای به سوز دهکن و هست به خیری ته واو دهکن له توش بعونه کهیدا، وه هرگیز گلهی له خودی (الله) ناکهن، که خاوه‌نی قه‌دهره‌کهیه، جاری وا هئیه تبیینی پاداشتی رازی بعون به قه‌دهر دهکن و ئه‌وه وايان لى دهکات، ئیش و ئازاری توش بعونه کهیان له بیر دهباته‌وه، وه جاری واش هئیه تبیینی و گهوره‌یی و دهست بالایی و ته‌واویه‌تی توش که‌ره‌که دهکن و به‌لکو له‌زهت له توش بعونه کهیان و هردگرن له به‌رئه‌وهی له خوش‌هه‌ویسته کهیانه‌وهیه ده‌چووه).

باش ئه‌وهش بژانین مه‌هست له رازی بعون به قه‌دهر، رازی بعون به زه‌لیلی و کوفر ناگه‌یه‌نیت، به‌لکو رازی بعونه به‌وهی که دیاری کراوه له توشهات و ناره‌حتیه‌کان، هرگیز خودی (الله) به زه‌لیلی و کوفر بو به‌نده‌کانی رازی نابیت.

باودر به قه‌دهر پیچه‌وانه‌ی وابه‌ست بعون به هۆکانه‌وه نى يه

پیویسته هرگیز ئوه له بیرو هوشمان به‌دهر نه‌بیت، که ئیمه له‌لایه‌ن خودی (الله) وه فهرمان پیکراوین له کاره‌کانماندا هۆکان له‌به‌رچاو بگرین، لەگەل پیشت به‌ستن به خودی (الله) وه برومان وا بیت، که هۆکان ئه‌نجام تابه‌خشن ئه‌گهه‌ر ویستی خوای گهوره‌ی له‌سەر نه‌بیت.

له‌به‌ر ئوه موسولمان ئوهی له‌سەر قه‌ده‌غه (حرام) کراوه که واز له‌هۆکان بھینیت له کاره‌کانیدا، بۇ نمونه: ئه‌گهه‌ر مرۆقیک وازی له کۆشش کردن ھینتا بۇ به‌دهست ھینانی رۆزی ئوه له شەرعی خوای گهوره تاوانباره.

و ه پیغه مبه ر(عَلِيٰ) روونی کرد و ته و ه ، که به راستی و دلنیایی هۆکان له
قهدهرن ، هروهک له (زاد المعاد) دا هاتووه له پیغه مبه ریان پرسی :
﴿ ارایت رُقی نَسْتَرِقِی بِهَا وَ ثُقِّی نَتَّقِی بِهَا ، وَ أَدْوِيَةَ نَتَّدَاوِی بِهَا هَلْ
تَرْدُ بَيْنَ قَدْرِ اللَّهِ شَيْئًا ؟ پیغه مبه ر(عَلِيٰ) فهرموموی : هی مِنْ قَدْرِ اللَّهِ ﴾
واته : ئایا ئیمه که دوعایه ک ده کهین ، یان به شتی خۆمان ده پاریزین ، یان
ده رمان دروست ده کهین ده رده کانمانی پی ته داوی ده کهین ، ئایا ئەمە دژی
قهدهری خوایه ؟ فهرمومی : ئەوهش له قهدهری خوایه .

لە بەر ئەوه عومەری کورپی خەتاب کاتىك کە کۆمەلیک لە خەلکى يەمەنى
بىنى دەستى بە گريان كرد. بەبى ئەوهى خواردىنیان لە گەل خۇيان هيتابىت
هاتبۇون گوافيان دەكىد، هەر بۆيېش لۆمەمى كردن.
لە (مدارج السالكين) دا هاتووه کە (ابن القيم الجوزيي) فەرمۇيەتى : "كە
يەكتاپەرسى جى بە جى نابىت و نايەته جى تا وابەستو پەيوەندى نەكىت بە و
ھۆيانەوه کە خواى گەورە دايىنان)

ھەروهها (سەھلى کورپی عبد الله) دەفەرمۇيەت : (ھەركەس تانە بىدات لە
جولان و گەپان بە دواى پاروى حەللاڭ ئەوه تانە لە سوننەت دەدات، وە
ھەركەس تانە لە پىشت بەستن بە خواى گەورە بىدات لە كاتى كاركىندا ئەوه
تانە لە باوھ دەدات، پىشت بەستن بە خودى (الله) لە كاتى كاركىندا دواى
لە بەرچاوجىتنى ھۆكارەكانى رەوشتى پیغه مبه ر(عَلِيٰ) بۇوه، جا ھەركەس كار
بەپىي حالى ئەو ئەنجام بىدات باواز لە سوننەتە كەى نەھىيەت .

راسته قینه‌بی باودر

ئهوانه‌ی لهمه‌وهر باسمان کرد کۆمەلە پیویستى يەك بۇون كە پیویسته بروامان پیيان هەبىت ، بەلام ماناي باوهەر پیيان چى يە ؟ وەچۇن دەبىت ؟ وە ئەو شتە چى يە كە راستىهتى ئەو ناوه دەگەيەنتىت ؟ زانىيان لەم بابەتە راي جياوازيان هەيە ، بەلام زانىيانى سوننەت بە گشتى كۈن لەسەر ئەم دوو وته :

يەكەم : ئەفەرمۇون : كە باوهەر ناوىكە بە راستى زانىن بە دل و بېپاردان بە زمان و کارکردن بە ئەندامەكان دەگرىتە خۆى، وە ئەم وتنە راي رقريەى زانىيانى سوننەت تو جەماعەتە .

دەۋەم : ئەفەرمۇون : (كە باوهەر ناوىكە بە راستى زانىن بە دل و بېپاردان بە زمان دەگرىتە خۆى، وە ئىتىر کارکردن بە ئەندامەكان لە خۆى ناگىرىت ، بەلام دەفەرمۇون کارکردن بە هەموو ئەوانەى كە لە پىغەمبەرەوە (عليه السلام) بە دروستى هاتووه لە لوتكەى کارکردن بە شەرىعەتە كەيەتى و راستە و پیویستە لەسەر هەموو بىۋادارىيەك) .

بەلام يەڭەكانى قورئان و سەننەت زىاتر پشتگىرى راي يەكەم دەكات و جياوازى لە نىوانياندا جياوازى يەكى وينەبى يە .

روونكەرهەدى عەقىدەتە حاوى دەفەرمۇيىت : (ئەو جياوازى يەى كە لە نىوان أبى حەنیفە و زانىيانى سوننەت تو جەماعەت هەيە جياوازى يەكى وينەبى يە ، كىدارى ئەندامەكان كاتىك كە پیویستە بۇ باوهەرلى يان بەشىك لە باوهەر لەگەل ھاۋپاىي زانىياندا لەسەر ئەوهى كە بىكەرى گوناھى گەورە لە بازنەي باوهەر دەرناجىت، بەڭو لە ويستى خودى (الله) دايە كە بىبەۋىت

سزای بدبادرات یان لئی ببوریت ، ئەو کیشەیە کە لهو بارهوده هەمەن کیشەیەکى سەرزارەکى يە نابىتە هوئى خراپى بىرۇباوهەر) .

جا كە كار ئاوا بىت جىڭەي خۆيەتى و سود بەخشە، كە بهم چەند خالانەي خوارهوده ئەو رون بىكەينەوە كە زاناياني سوننتەت ھاوهەلۇيىستان لەسەرى لەم بابەتەدا :

۱. ھەموويان ھاوهەلۇيىستان كە ناجىتە بازنەي باوهەرەوە ئەوەى كە به زمان بىپيار بدبادرات و دەرى بېرىت، بەلام بە دىل درۆ بکات ، ئەوانەي وا بن دوورون واتە (منافق) .

۲. ھەروەها ھاوبىرين لەسەر ئەوەى كە تەنها زانىن بە دىل بەس نى يە له بە ئەنجام گەياندىنى ناوى (بىوادار) بەلكو پىتىستە كە بىپياردان بە زمان بىت لەگەل ئەو بە راست زانىنەدا كە له دىلدا جىڭىر دەبىت ، ئەوەتا فېرۇھۇن و قەومەكەي راستى موسا و ھاۋىيىكانى ئەزانى لەگەل ئەوەشدا كافر بۇون ، خواى گەورە دەفەرمۇيىت :

۳. ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ الْسَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَارٍ وَإِنِّي لَأَظْنُنُكَ يَفِرْعَوْنَ مَتْبُورًا﴾ (الإسراء). واتە : ئەي فېرۇھۇن تو باش دەزانىت كە ئەم نىشانە و بەلكانە لهلاين ھېچ كەسەوە نەھاتووە، جىڭە لە پەروەردگارى ئاسماňەكان و زەھى ، وە بۆ ئەوەش ھاتووە كە راستى من بخاتە پېش چاوى تو .

زاناياني سوننتە ھەموو ھاۋىان لەسەر ئەوەى كە ئەو كەسەى كە سەلمىنراپىت ئەھلى قىبلەيە بۆ ھەمىشەيى لە دۆزەخدا نامىننەتەوە ، ئەمەش

ئه و كسه ده گريته وه كه به دل باوه‌ری به ديني ئىسلام ھېبىت باوه‌رېكى پته‌وي دامه زراو دور لە هەموو گومانىڭ ، وە بە زمانىش لە رېگەي دوو شەهادەكەوە ئه و باوه‌رەي دەر بېرىت، جا خوا نەخواستە ئەگەر ھەر لايەكىانى بەئەنجام گەياندبى واتە تەنها بە دل يان بە زمان ئەوە لە ئەھلى قىبلە نى يە - خوا پەنامان بىدات -

٤. زاناياني سوننەت و جەماعەت كۆن لەسەر ئەوەي كە داواي زاتى (الله) لە بەندەكانى وته و كىدارە ، مەبەست لە وته: وتهى دلە كە بەپاستى زانىنى باوه‌رەكەيە ، وە وتهى زمانەكە وتهى دوو شەهادەكەيە ، بەلام تەنها ئەوەي كە تىايادا جياوازىيابان ھەيە لەسەر لەدواوایە (كىدارەكەيە) ئايا هەمووى داخىلە لە باوه‌ردا؟

٥. هەموويان ھاوبىرن لەسەر ئەوەي كە بەندە ئەگەر بە دل راستى كىدو بە زمانىشى بېپارى ئەو راستى يەى دلى داو بەلام ئەنجامدانى كىدارى قەدەغە كرد بە ئەندامەكانى لەشى ئەوە ياخى يە لە خودى (الله) و پىيغەمبەرەكەي (علیه السلام) ، وە ئىتر شايىستە ئەو ھەرەشەيە دەبىت كە خواى گەورە لە قورئاندا باسى كىدوووه .

٦. ھەروەها هەموويان كۆن لەسەر ئەوەي كە ئەو كەسەي گوناھى گەورە ئەنجام دەدات ، بە كافر دانانرىت ، مادام ئەو گوناھە بە حەللى نەزانىت و بېپار لەسەر حەللى نەدات ، هەتا ئەگەر پىش تەوبە كىدىنىش لە گوناھەكە بىرىت .

لە پاشاندا پىتان رادەكەيەنم كە رۆچۈون و قول كىرىنەوەي ئەو جياوازى يە وينە و تىپوانىنەمان لەم باسە هىچ سودىكى گەورەو بچۈكى نى يە ، لەبەر ئەوە

شوین که وتنی زانیانی سونته تو جه ماعهت سه لامه ترہ و روکاری نیشانه کانی
قرئان و سونته به لگن له سه ری .

زیادبوون و کم بوونی باوهر

باوهر هه روہ کو بپوامان پیتھی برتی یه له براست زانین له دل دا و
برپارداں به زمان و کارکردن به ئندامه کانی له ش ، لمبه رئوه باوهر له
زیادبوون و کم بووندایه ، فه رموده کانی خوای گهوره به لگن له سه رئوه ،
وهک دھفه رمویت :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجَلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُبَيَّنَ عَلَيْهِمْ أَيْتُهُمْ رَأَدَهُمْ إِيمَنًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿١﴾ الأنفال . واته: به راستی
برپارداں ئو وانه که ناوی خودی (الله) دھبرتی ، دلہ کانیان داده چلہ کیت ، وہ
که نیشانه (یه) هکانی زاتی (الله) یان به سه ردا دھخوتیریت وہ بپوایان زیاد
دھکات و پشت به په روہ ردگاریان دھبستن .

هه روہها دھفه رمویت : هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ
لِيزَدَادُوا إِيمَنًا مَعَ إِيمَنِهِمْ .. ﴿٢﴾ الفتح . واته: خوای گهوره دلنيایی و ئارامی
دابه زاندوه بؤ ناو دلی بپارداره کان تا ئارامی و جیگیری زیاتریان بؤ دابین بیت
له گه ل باوہر که یاندا .

وہ پیغامہ بر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لم بارہوہ دھفه رمویت :

﴿الإِيمَانُ بِضُعْ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضُعْ وَسَتْوَنَ شَعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذِي عَنِ الظَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شَعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ﴾
 متفق عليه/واللفظ للمسلم. واته : باوهه حفتاو ئوهنه بهشه ،
 هرهبه رزهکه وتنی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يه و لای خوارهکه لابردنی ئازارده ریکه
 له ریگه موسویماناندا ، وه حهیاش لقیکه له باوهه .

هروهها پیغامبر (علیه السلام) دهه رمویت : ﴿أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحَسَّهُمْ أَخْلَاقًا﴾ رواه الترمذی والحاکم. واته: ته واوترینی بپوای
 بپواداره کان ئوانه یانن که رهشیان هره چاکو جوانه .

له وته ها وپیانی پیغامبر (علیه السلام) ئهمه يه ، که له روونکردن وهی عهقیده هی
 ته حاویدا هاتووه که (أَبِي درداء) دهه رمویت :
 ﴿مِنْ فِقَهِ الْعَبْدِ أَنْ يَتَعَااهَدَ إِيمَانَهُ وَ مَا نَقَصَ مِنْهُ وَ مِنْ فِقَهِ الْعَبْدِ أَنْ يَعْلَمُ أَيْزَدَادٌ هُوَ أَمْ يَنْقُصُ﴾ واته: له تیگه یشتئنی بهنده يه له بهرنامه
 خوای گهوره ، که پاریزگاری باوهه رهکه بکات و بزانیت چی لیکه م ده بیتنه وه ،
 هروهها له تیگه یشتئنیتی که بزانیت ئایا باوهه رهکه زیاد ده کات یان که م .

جا که روحساری دهقه کان بله که بیت له سه ریادی و که می باوهه ،
 که وابوو ئیتر پیویست ناکات له و زاهیره ده رچین ، به تاییه تی که سود له
 جیاواری ئالوگوپکردنی بکات و سه رزه نشتنی نه فسی بکات تیایدا ، ئایا زیادی
 کردووه یان که م ، وه سه رنجی هوکانی که م بونی برات و لییان دورو
 بکه ویته وه و هه ول برات ئه و هویانه بدوزیتنه وه که به کاریان بهینیت بق گهشه
 کردن و زیادکردنی باوهه رهکه و دامه زراوی و دروستی ده رونی .

گرنگترین هۆکانی زیاد کردنی باوهر

۱- زانیاری و زانست : به راستی هەر زیاده یەك لە زانست و زانیاریدا دەبیتە هۆیە کی کاریگەر لە زیادکردنی یەقین و مەعریفەت ، لە روونکردنەوەی (قەسیدە ئىپنۇقەيمدا) ھاتووه ، كە (جندب كورى عبد الله ئى كورى عمرۇ) فەرمۇيەتى : " فېرى باوھر بۇوين و بە دوايدا فيرى قورئان بۇوين بە هۆيە وە گەشە و زیادى كردووه " ئەوەی مەبەستە لەم شوينەدا ئەوەیە كە فيرى زانیارى تىپرو تەسەل ببىن دەربارە خودى (الله) و سىفەتكانى و كىدارەكانى و نىشانەكانى ، ھەرودەدا دەربارە پېغەمبەرەكەی (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْكَبْرَى) و ئەو بەرنامەيەی کە ھىتاۋىيەتى و رەوشىتكانى و شەرىعەتكەي .

ئەمە و بە راستى بنهماي بىنچىنەيى باوھر بېياردانە بە خوايەتى خودى (الله) و ئەوەی کە شايىستەيەتى لە سىفەتكان ، ھەرودەدا دان نان بە پەيامى محمد (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْكَبْرَى) دا . بەلام چۈون يەك نى يە ئەوەی کە زانیارى فراوان و ھەملايەنەي ھەيە دەربارەي ئەو مەبەستە لەگەل ئەوەی کە ئەو زانیارىي فراوان و ھەملايەنەي تى يە ، خواي گەورە دەفەرمۇيەت :

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَدَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابُ﴾ الزمر . واتە: ئایا لە يەك ئاستدان ، يان وەك يەك وان ئەوانەي كە زانیارييان ھەيە و دەزانن لەگەل ئەوانەي کە زانیارييان نى يە و نازانن .

۲- کردار (فهرمان)

له راستی دا زور کارکردنی چاکو گویپایه‌لی ده بیتنه هۆی زیادکردنی یه قین و زانیاری و ههروهها باوهر بهیز دهکات ، به لام تەمه‌لی و کارنەکردنی چاکو رۆچونون له شەھوەت بازى و تاوان و گوناھکردندا باوهر لاواز دهکات - خوا پەنامان بادات - جارى وا ھېيە له ئاڭامى ئەنجام دانى گوناھەكان بە زورى ، ھەندى خەلک دەگاتە ئاستى ملەجىرى و حەلّ كردنى حەرام و بە رهوا زانىنى تاوانەكان ، تا ئەگاتە ئەو ئاستەپى پىغەمبەر بە درق دەخاتەوه - خوا پەنامان بادات - بۇ ئەوهى بىانۇو بەپىنەتتەوه بۇ گوناھو تاوانەكانى ، ھەروهکو ھەندىك لە رابىدووانى ئەم ئومەمەتە دەفەرمۇون : {المعاصى برىد الکفر} واتە : ياخى بۇون و تاوان كردن پاساۋى كوفرن .

سەرەپاي ئەمە دەبىت ئەوه بىانىن كە بىنەماي باوهر بە خودى (الله)ى بەرزو بلنى بىياردان و داننانە بە خوايەتىدا و دىلسۆزى لە پەرسىن دا، و ئەو بىيارو دانپىانانە دوو جۆره :

(۱) ئىعتيراف كردىنى روالەتى و بە راست زانىن لە دەروندا .

(۲) ئىعتيراف كردىنى كردارى بە گویپایه‌لی و پېپەو كردىنى بەرتامەكەى .

جا ھەر كەسىك تەنها جۆرى يەكەمى ئەنجام دا، ئەوه باوھەكەى ناتەواھە و دەبىت ھەولۇ بىلەن بە لابىدىنى ئەو ناتەواوى يە بە ئەنجامدانى جۆرى دووھەم، ئەوسا بەقەدەر زیادکردىنى گویپایه‌لی و جىبەجى كردىنى بەرتامەكە بە كردار ، لە خودى (الله) نزىك دەبىتتەوه و بىرۋاڭە پەتەو و جىڭىر دەبىت و نەشۇنما دەكەت ، خواي گەورە لەم فەرمۇدە قۇدىسيەدا دەفەرمۇيىت : ...

وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا تَقْرِبَتْ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقْرِبَتْ إِلَيْهِ بَاعًا **رواه البخاري**.

واته : هرکه سیلک بستیلک لیم نزیک بیتهوه ، من باللیک لیی نزیک ده بهوه وه ، وه هر که سیلک باللیک لیم نزیک بیتهوه من دوو بال لیی نزیک ده بهوه ، گومان له ودا نی یه ئه و نزیک بونوونه وه یه به کرداری چاک و گوپایله لی ده بیت .

۳ - یادکردنوه و بیر کردنوه ..

مه بہست له یاد کردنوه ، یادکردنوه وهی (الله) به هۆی سیفه ته کانی یه وه بیوهی که شایستهی گه ورهی و بلندی ئه و بیت ، هه رووهها خویندنه وهی قورئانه کههی ، ئەمە ده بیتھ هۆی به رده وامی و په یوهست بونوی ده رون به به دیهینه رهوه ، وه کەم یاد کردنوه وهی (الله) ده بیتھ هۆی له بیر کردن و بیئاگایی له خودی (الله)

له عمری کورپی حبیب که یه کیلک بورو له هاوە لانی پیغەمبەر (پیغمبر) و (صلوات الله علیه و آله و سلم) گیپراوه ته وه که فه رمویه تی : (باوه ر زیادو کەم ده کات) ئینجا پرسیان چون زیادو کەم ده کات ؟ ئه ویش فه رموی : (هه رکاتیک یادی زاتی (الله) مان کردو سوپاسمان کردو به خاویتنی رامان گرت ئه وه زیادکردنی باوه په ، وه هر کاتیک بیئاگا بونین لیی و له بیرمان کرد ئه وه کەم کردنی باوه په) .

جاریکیان (عبدالله ی کورپی رهواحه) دهستی یه کیلک له هاوپیکانی گرت و پیئی فه رموو : (هه سته ... و هرہ با بچین باوه رمان گه شه پئی بدھین به سه عاتیک دانیشتن له کورپی بیر کردنوه دا) ئەمە له رونکردنوهی قه سیده (ابن قیم) دا هاتووه .

هروهها خوای گهوره هوالی داوه که یادکردن‌وهی خودی (اللہ) لہ سیفه‌تی بروادرانه لہ هه ممو ئاستیکیاندا ، ده فه رمویت :

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قَيْمًا وَقُعْدًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ ..﴾ آل عمران. واته:

بروادرئوانه که یادی خودی (اللہ) دهکنهوه، لہ کاتی وہستان و دانیشتن و راکشانیاندا .

به لام مه‌بست لہ بیرکردن‌وه: بهردہوا م بون لہ سه‌رنج دانی دروست کراوه‌کانی خودی (اللہ)، ئه‌مش به بیرکردن‌وه لہ بدیهینراوه‌کانی و سه‌رنج دان لہ نیشانه و موعجزه‌کانی، ئه‌مه و لہ نیشانه‌کانی باوهر به خودی (اللہ) هه‌ست کردن به گهوره‌ی و دهسته‌لات و سیفه‌ته جوان و به‌رزه‌کانی وہ ئه‌م هه‌ست پیکردن لہ بهردہ‌وامی سه‌رج دان و تیپوانینی مه‌خلوقات‌کانی خودی (اللہ) و کداره دره‌شاوه‌کانی و سه‌رجاوه ده‌گریت بق هه‌مووان لہ م بونه‌وه‌ر گهوره‌دا. لہ نیتو خه‌لکیدا هن که که پوکویرانه سه‌رنجی بونه‌وه‌ری راتی (اللہ) ده‌دهن و ته‌نها به مایه‌ی لهزه‌ت و شه‌هوهت بازی ده‌زان، به‌راستی ئه‌وانه بی‌پروا و بپروا لاوازه‌کانن، خوای گهوره ده فه رمویت :

﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِغَایَتِ رَيْبِهِمْ لَمْ يَحْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمَيَّانًا﴾

الفرقان . واته: ئه‌وانه‌ی بروادری راسته‌قینه‌ن که نیشانه‌کانی په‌روه‌ردگاریان یاد ده‌خریت‌وه، که پوکویرانه سه‌رنجیان ناده‌ن و رووبورویان نابه‌وه ، به‌لکو له ریگه‌ی نیشانه‌کانی په‌روه‌ردگاریان وه هه‌ست به گهوره‌ی و دهسته‌لات و سیفه‌ته جوان و به‌رزه‌کانی دهکن و زیاتر بروایان پتہ و به‌هیز ده‌بیت ، به پیچه‌وانه‌ی بی‌پرواکان و باوهر لاوازه‌کانه‌وه .

که واته ئهوانه بپوادارن که بيرده كنه ووه له دروست كردنی ئاسماڭان و زهوي و شته كانى تر له دروست كراوه كانى خودى (الله) و بيركىرنە وە كەيان كە روکويىرانە نى يە ، وە كو خواي گەورە لەم ئايەتەدا وە سفيان دەكات :

﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بِطِلْلَةٍ﴾

سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٣﴾ آل عمران

واته : بپوادارانى راستەقينە ئهوانەن که بير دەكەنه ووه له دروست كردنی ئاسماڭان و زهوي و دەلىن : ئەى پەروەردگارا ئەمانەت بەبى ھودە دروست نە كردووه ، خاوىنى و بى كەم و كورتى ھەر شايىتەي تۈرىه . لە سزايى دۆزەخ بمانپارىزە .

بهشی دووهم

بهتال که ره و هکانی با و هر

بهتال کهرهوهکانی باوهر

لهمه و پیش ئه وی که له سه ر بروادر پیویسته بروای پی ای بیت و مله جیری ای
لی نه کات زانیت، هه رو ها مانا و مه بهستی ئه و باوه رهت زانی که په یوهندی
به و کاروبارانه و هه یه.

لهم به شهدا قسه له و کاروبارانه ده کهین ، که باوه رهی به نده به تال
ده که نه وه و له ریزی باوه رداران و هد هری ده نین و ده يخاته ناو ریزی بی
باوه رانه وه ، جا رونکردن ه و هی ئه کاره پیویستی به پیشه کی یه که هه یه
ده رباره بنه ماکانی باوه ره و نیسلام ، و اته ئه و ئاسته که ئه گه ر به نده یه کی
به پرسیار بیگانی به بروادر داده تریت و به موسولمان ده است نیشان ده گریت
وه ئه گه ر لیی لا بدات و ئه و سنوره بشکنیت به کافر داده تریت - خوا
په نامان برات - جا له سه ره و بنه ره ته ئه م به شه دوو مه بهست و باس له خو
ده گریت ، که یه که میان داده تریت به پیشه کی یه ک بو دووه م ، که ئه م دوانه ن

- :

۱- که ای کافر ده بیت به بروادر؟ ((چونیه تی چونه ناو نیسلام)).

۲- که ای باوه ردار ده بیت به کافر؟ ((به تال که ره و هی باوه ره)).

(۱) کهی کافر، دهبیت به بروادار؟

لهوهی که له پیشهوه باسمان کرد ئه وهمان بق ده رکه وت که باوه پو بنچینه کانی (اجمالی و تفصیلی) واته : کوتی و دریزی ههیه ، جا هه رکه س به کورته بنچینه کانی باوه پی زانی دانی نا به راستیاندا ئه وه له ریزی موسو لمانان ده ژمیریت .

خوای گه وره به ههی لوتفو سوزی وه ، وه ک ئاسانکاری يه ک بق به نده کانی به وه رازی ده بیت ، جا هه رکه س باوه پی زانی هیتا به وهی که خودی (الله) په رود دگاره و محمد پیغامبر (علیه السلام) رهوانه کراوه ، وه به زمان ئه و باوه پهی ده ریزی ئه چیته ریزی باوه داران و ئه بیت شوینکه وتهی دینی ئسلام به و مه رجهی نه به ده رون نه به زمان و نه به وته ئه وهی که وتهی و دانی پیانا و نه یشکنیت و ناته واوی نه کات ، له رووی زانی و ئاگایی يه وه ، واته بزانیت که ئه و بروایه به واته ناته واو ده بیت و په یمانه کهی ده شکیت ، ئه مه بنچینه چوونه ناو دینی خوایه .

به لگه بنچینه بی یه کان له سه رئه وهی پیشهوه :

ئه وهی که به لگه يه له سه رئه وهی ، که داوا بق برواداریتی بپیاری ئی جمالی يه واته کورتی يه به کاروباری باوه په لایه ن به نده وه ، که ئه ویش بپیاردانی شایه تو مانه نه ک بپیاردانی دریزی به هه موو سیفه تیک له سیفه ته کانی باوه پی ئسلام ، کومه لیک فه رمودهی دروست له لگه رود داوه کانی ثیان نامه که به لگه يه له سه رئه وه که پیغامبر (علیه السلام) و ها و پیانی (علیه السلام) بپیاریان داوه به وهی که هه رکه سیک به زمان دوو شه هاده که بذات ئه چیته ناو ئاینی ئسلامه وه ، وه

ئیتر له سهره تادا داوای لیتاكریت بوقشتی تربه دریزی ، ئەمانه ھەندىکە له و
بەلگانه :

۱. فەرمۇودەگان :

(أ) پېغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمویتى : ﴿ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ، مَا قَالَهَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكِرٍ بِهِمَا إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴾ مسلم .
واته گەواھى دەدەم كە جگە لە خودى(الله) ھىچ خوايىكى دىكە نى يە ،
منىش رەوانە كراوى خوام، جا ھەر بەندەيەك ئەمە بلىت و گومانى تىايانتا
نەبىت ، دەچىتە بەھەشت .

(ب) پېغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) دەفەرمۇيت : ﴿ مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴾ مسلم .

واته: ھەر كەس بىرىتى و بە يەقىن ئەوه بىزانتىت كە جگە لە خودى (الله) ھىچ
خوايىكى تر نى يە ، دەچىتە بەھەشت .

۲ - سوننەت و رووداوهگان :

(أ) لە فەرمۇدە دروستەكانى ملسم دا ھاتۇوه : معاویيە كورپى ئەلحەكەمى
سەلەمى ويستى كەنیزەكىڭ ئازاد بکات لە كەفارەتى گوناھىكدا ، بوقئەو
مەبەستە چۈوه خزمەتى پېغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم)، پېغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) لە جارى يەكەمى
پرسى ، (زاتى (الله) لە كۆئى يە ؟) كەنیزەكەكە وتى : لە ئاسمانە ، ئىنجا
لىيى پرسى : من كىيم ؟ ، وتى : تۆ رەوانە كراوى زاتى (الله) ئى ، ئىتىر
پېغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) بە معاویيە فەرمۇو : ئازادى بکە .

(ب) پیشہوا مالک له (موطاً) دا هیناویه‌تی که کورپی سوهیدی سهقه‌فی له پیغامبهره‌و (علیه السلام) ده گیریته‌و که به کنه نیزه کیکی فه رمومو: په روهدگارت کئي يه؟ ئه ويش وتي: (الله) يه، ئينجا لېي پرسی: من کيم؟، وتي: تو رهوانه کراوي زاتي (الله) اي، ئينجا پیغامبهر (علیه السلام) فه رمومو: ئازادي بکه چونکه ئه وه برواداره.

(ج) له چیزکی موسوّلمن بونی نیمامی ئەبو بهکردا (ابن کثیر) له سیره کهیدا هیناویه‌تی، أبویکر توشی پیغامبر(علیه السلام) بwoo پیشی ووت: ئەی محمد ئایا ئەوه راسته که قوره‌یش دهیلیت؟ که گوایه وازت له خواکانی نیمه هیناوه کاری نیمه‌ت وهلا ناوه و به سوکی ته‌ماشات کردودوه و باو و باپیرانی نیمه‌ت به کافر له‌قەلله م داوه؟

پیغامبر(علیه السلام) فه‌رمومی: به‌لئی به‌راستی و بی‌گومان من رهوانه‌کراوی خودی (الله)، ناردومنی تا په‌یامه‌که‌ی رابگئیه‌نم، وه توش بانگ بکه‌م بۆ لای خودی (الله) و په‌رسننی به ته‌نها، که ئەو هاوبه‌شى نى يه، ئیتر جگه له‌و کەس مەپه‌رسنے و به‌ردەوام به له‌سەر گوپرايەلی بۆی، پاشان ھەندى قورئانی به‌سەردا خویندەوە ئیتر ئیسلام بwoo، وه بىباوەپ بwoo به بتەکان دانی به راستی ئیسلامدانان، گەپرايەوه ناو مال و مندالى به باوەپىکى راست و رهوانه‌و، ئەوه بwoo که پیغامبری خوا(علیه السلام) أبویکری بانگ کرد.

لە نمونانه‌و به ته‌واوى روون بويه‌و، که بپيارانى ھەردو شەھاده‌کە به زمان بەلگەيە له‌سەر موسوّلمنانىتى و بپروادارىتى مرؤف.

حه قیقهتی دوو شههاده‌که:

سه‌ره‌پای ئهوانه‌ی پیش‌سوو، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی که له موسوّل‌مان بونى خالیدى كورپى و هليد) و (توفه‌يلى سه‌له‌مه) و كه‌سانى تردا هاتووه له هاوبىيانى پيغامبهر، هه‌روه‌ها چه‌نده‌ها رووداوى تر له و جورانه، كۆمەللىك فه‌رموده‌ي دروست هه‌موويان به گشتى به‌لگەن لەسەريه‌ك شىت، كه هه‌موو زانيانى سوننت هاوه‌لويستان له سەرى كه ئه‌ويش ئه‌وه‌ي چوونه ناو دينى خوا كه ئىسلامه تنهما به هوئى بىيارى دووشەهاده‌كه‌وه ده‌بىت، كه له دىدا جىڭىر بىت و به زمان بوتىت، ئىتر له پاش ئەم به‌لگە و دەقانه هىچ كەسىك بۆي نى بىيارى ناموسوّل‌مانىتى هىچ كەسىك بىدات كه دانى نابىت به دوو شههاده‌كەدا، كه‌واته دان نان به يەكى له دووشەهاده‌كه به‌س نى، به‌لگو پىويسته بىياردان و دان نان به هه‌ردوو شههاده‌كەدا بىت.

وھ ئه‌بىت ئه‌وه بزانىن، كه هىچ جياوازى يەك له نىوان زانيانى ئىسلامدا نى يە له‌وه‌دا، كه داننان به دوو شههاده‌كەدا، به راست زانينيان، رزگاركەرى خاوه‌نەكەمى ئىي يە له مانه‌وه‌ي هەميشەيى لە ئاڭىداو، هه‌روه‌ها به‌س نى يە بۇ چوونه ناو باوه‌پى ئىسلامه‌وه، خوانه‌خواسته ئەگەر هاتووه ئه‌و دان پيانان و بەراست زانىتە دەسته‌ملان بون لەگەل تىكشىكاندى هه‌ردووكىيان يان يەكىكىيان، به هىچ جورىك فەرمان نادىت بە ئيماندارىتى مروقىك كە دېت و دەلىت من دان دەنیم به‌وه‌دا كە جىگە لە (الله) هىچ خوايەكى تر نى يە و محمدىش رهوانه‌كراوى خودى (الله) يە، بەلام زەكتات يان حەج بە راست نازانم، (يان خوانه‌خواسته) زينا بە حەرام نازانم ئىتر لە و كاته‌دا دووشەهاده‌كە

سودی پی ناگهیه نیت ، چونکه له هه مان کاتدا شتیکی و توروه — خوا په نامان بdat — قورئان که فه مرmodه خوای گه ورده به و پیغمه مبه (علیه السلام) به درؤ خستوت وه ، وه هه روه ها هه رکه س له سه ر میللله تی ئیسلام بسو دووشہ هاده که سودی پی ناگهیه نیت ، ئه گه ر بنه ما یه ک یان زیارتی تیکشکاند ،

بتو نمونه :

ئه گه ر که سیلک بروای به دووشہ هاده که هه بسو ، به لام هاوکات ئه بیوت : که پیغمه مبه (علیه السلام) بتو سه ر هه ممو خه لکی به بی جیاوازی رهوانه نه کراوه و ، رهوانه کردن که شی تا رقری بوزاندن وه دیه .

له وهی پیشنه وه به ته واوی روون بسو وه که داخل بونن له ئیسلامدا ته نهها به دووشہ هاده که ده بیت . به لام ئه مه تاییه ته به و که سه وه که له سه ره تاوه کافر بسو وه تازه ده چیته ناو ئایینی ئیسلامه وه ئیتر به دانیانانی دووشہ هاده که و به راست زانینیان ده چیته ریزی موسولمانان ، به لام ئه وهی — خوا په نامان بdat — که موسولمان بسو و هه لکه راوه ته وه ، ئه وه فه رمان نادریت وه به موسولمانیتی تا بپیار نه داته وه له سه ر ئه وانه که به ره لستی کردووه له کاروبیارو بنه ماکانی باوه ر .

ئه وهی پیویسته ئاگامان لیی بیت له و باسانه هی پیشنه وه جیگهی سود لی و هرگرتنه ده بیاره ده حقیقه تی باوه برو زانیان له سه ری ها و بیانانی دووشہ هاده که و به راست زانینیان به رواله ت به سه بتو ئه وهی ئه و که سه که دووشہ هاده که ده لیت و به راستیان ده زانیت دابنریت به موسولمان ، ئیتر هه ربیه وه هه ممو ئه حکامه کانی دنیایی وه که موسولمانیک ئه یگریتنه خو ، به لام ئه وه به س نی یه بتو ئه وهی ئه و که سه رزگار بکات له ئاگر

، ئەگەر ئەو وىن و بە راست زانىنە دەستە ملانى جىبەجى كىرىن نە بىت بە ئەندامە كانى لەش ، هەروەھا جىبەجى كىرىنە كەش لە دىلدا دە بىت نىھەتكە تەنها بۇ خودى(الله) بىت .

۲ - کهی باودردار کافر دهبیت :

باودر به تال که ره و کان

له باسه کانی پیشودا زانیمان که خه لکی چون ده چنه ناو دینی
زاتی (الله) وه ، وه ئه وانهی له ده رگای باودر هوه ده چنه ژووره وه جو راجورن:

هه یانه که خوای گهوره له سه رئه و باودر هی که به ویستو هه ستی خویان
بووه، جیگیریان ده کات (واته له سه رلو تکهی باودر) کاتیک که ده مریت و ئه وه
دووشہ هاده که و به دل به راستیان ده زانیت ، هه شیانه - خوا په نامان بdat -
له باودر هکهی و هردگه ریت و پاشه و پاش ده گه ریت وه ، به هوی مله جیری و
چاچنؤکی وه .

به لام ئه و هویانه که ده بنه ما یهی له نیسلام ده رچوون ، له پاش چونه
ناویه وه ، کومله هویه کن پیش ئه وهی یه ک به یه ک و به دریشی باسیان پکهین ،
بنه ما یه کی گشتی ده خه ینه روو که هه موو زانیانی سونته تو جه ماعه ت
له سه ری ها وران :

بنه ما که :

پیشه وا (طحاوی) ده فه رمویت :

(هه موو ئه وانهی که روو له روو گه مان (قبیله) ده که ن ، پییان ده لیین
موسولمان و باودردار مادام دان بنین بوهی که پیغه مبه ر (علیه السلام) هینا ویه تی و
هه والی له باره یه وه داوه و به راستی بزانن ، وه هیچ که س له ئه هلی روو گه به

کافر دانانیتین به هۆی گوناهیتکه وه که بیکات، مهگەر خوانە خواسته ئەو گوناھە به رهوا بزانیت وه ئەوهش نالیتین که گوناھ کردن زیان بە باوهەر تاگەیەنیت و زیانی نی یە. وه موسولمان لە ئىسلام دەرناجیت مهگەر ملە جىرىيە بىنچىنەكانى باوهەر بکات، وه ئەوهش بە رهوا بزانیت).

لە روونكردنەوهى ئەو بناغەيەوه ئەوهمان بۇ دەردەكەويت، كە بەرتامەدانەر كە خودى (الله) يە، دەرگاي چۈونە ناو دينى ئىسلامى دىيارى كردووه، كە ئەويش وتىن دووشەهادەكە و بە راست زانىنيانە، جا ھەركەس لەو دەرگاوه چۈوه تاو دينى ئىسلام، دەرناجیتەوه مهگەر بە هۆي وتتىكەوه يان كىدارىيەكەوه يان باوهەرپىكەوه، كە پىچەوانەي ئەو وتىن و بە راست زانىتە دووشەهادەكە بىت، لە پاش ئەوه ھەركەس وتىن كىدارى دەقاوەدقى ئەو باوهەرەي بۇو، كە پىچەوانەي باوهەر دامەزراوهكەي بۇو، ئەوه كافره — خوا پەنامان بىدات — لە دونياو قيامەتدا.

وە ئەبىت مامەلەي وەرگەپاۋى دينى خواي لەگەلدا بىرىت، كە لە هەموويان گىنگتر تەوبە كىردىيەتى، جا ئەگەر تەوبەي نەكىد دەكۈزۈت (بە چەند مەرجىيەك — وەك زيان گەياندىن بە موسولمانان چۈونە ناو رىزى دۈرۈمنان بىوونى دەولەتى ئىسلامى وروونكردنەوهى گومانەكانى و ... هىتى) و لەوانە دەبىت كە بە ھەميشەيى لە دۆزە خدا دەمېتتەوه، ئەگەر لەسەر ئەو حالەتە بىرىت.

بەلام ئەگەر باوهەرپارىي گوناھىيىكى ئەنجام دا ئىتىر بە وتىن بۇو يان بە كىدار لە شەرعدا بە گوناھبار دادەنرىت، وە تەنها ئەو گوناھە بەلگە نى يە لەسەر دەرچۈونى لە باوهەر ئىسلامى يەت، ئەگەر تەوبەش نەكات، مادام لەو

گوناھهدا به لگه نه بیت له سه ر به تال کردن و هی دووشہ هاده کهی ، نئیر به کردنی ئه و گوناھه ئه که ویته ویست و بازاری خوای گهوره و بیه ویت سزای ده دات و بیه ویت لی خوش ده بیت .

ئه و ئاکارانه ده بنه هوی ده رچوون له دینی خوا :

لیزه وه ئه وه ده زانین که ئه و ئاکارانه ده بنه هوی ده رچوون له دینی خوا گهوره ، چهند جوریکه که هه مورویان ده گه رینه وه سه ر ئه و بنه ما گشتی يهی که له پیشنه وه با سمان کرد ، جا ئه توانيں لهم چوار خاله دا کویان بکهینه وه و ده سمت نیشانیان بکهین و به دریزی با سیان بکهین :

(۱) چه شنیک که مله جیری کردنی په روهردگاریتی خودی (الله) و تانه لیدانی ده گریته وه .

(۲) چه شنیک که مله جیری کردنی سیفه ت و ناوه جوانه کانی خودی (الله) و تانه لیدانی ده گریته وه .

(۳) چه شنیک که تانه لیدانی خواهی تی خودی (الله) ده گریته وه .

(۴) چه شنیک که مله جیری په یامی نیسلام و تانه لیدانی و له که دار کردنی پیغامبر (علیه السلام) ده گریته وه .

یه که م :

له سه ره تادا ئه وه مان زانی که یه که م چه شنی یه کتانا سینی خودی (الله) یه ، له په روهردگاریه تی و خاوه نیتی دا ، ئه ویش با وه په وهی که خودی (الله) په روهردگاری هه مورو شتیکه و خاوه نیه تی ، که وا بوو هه مورو وتن و

بروایه که مله‌جیری ئەو پەروەردگاریتى يە يان ھەندىكى بکات ئەوە كوفره و وەرگەرانه لە باوەر، جا لەوانه مله‌جیرى كردنى بەدېيىزراوى يەتى خودى (اللّٰه)، يان بەدېيىزراویه تى و تەگبىر بدرىتەپال كەسىك يان شتىكى تر جگە لە خودى (اللّٰه)، يان داواكىرىنى رۆزى جگە لە خودى (اللّٰه)، يان وتنى شتىك بەوەي كە خودى (اللّٰه) تواناي تەسەروفو پارىزگارى دونياى نى يە .

ھەروەها ھەركەس بانگەشەي تايىەتمەندى يەك لە تايىەتمەندى يەكانى خودى (اللّٰه) بۇ خۆى بکات ئەوە لە كوفرو وەرگەراو لە باوەر دەزمىردىت، ھەروەك فيرعەون وتي: ﴿فَقَالَ أَنَاٰ رَبُّكُمْ الْأَعْلَىٰ﴾ النازعات. واتە: من پەروەردگارى بالادەستى ئىۋەم .

دووھەم :

خودى (اللّٰه) ھەندىك ناوو سىفەتى بۇ خۆى سەلماندۇھ و ھەروەھا پىغەمبەر (صلوات اللہ علیہ و سلیمانة) دكەشى، ھەروەھا ھەندىك سيفاتىشى لە خۆى و پىغەمبەر (صلوات اللہ علیہ و سلیمانة) دكەي دامالىيە، جا ھەركەسىك سيفەتىك يان ناوىك لە ناوە جوانەكانى خودى (اللّٰه) كە خواي گەورە بۇ خۆى بېپارى داوه يان لەسەر زمانى پىغەمبەر (صلوات اللہ علیہ و سلیمانة) دكەي وە هاتووھ و سەلمانوھ لە زاتى (اللّٰه) دابمالىت ئەوە كافر دەبىتولە بازنهى ئىسلامى يەت دەچىتە دەرەھوھ، ھەروەھا ھەر كەس سيفەتىكى ناشرين كە خواي گەورە لە خۆى بەدەركىدۇھ يان پىغەمبەر (صلوات اللہ علیہ و سلیمانة) لە خواي گەورە بەدەركىدۇھ، بىاتە پال خودى (اللّٰه) ئەوە دىسان پىي كافر دەبىتولە دينى ئىسلام دەچىتە دەرەھوھ، ھەروەھا

هه رکه س سیفه تیکی ناته واوی بدانه پال خودی (الله) یان به سیفه تیک به
یه کتک له دروست کراوه کان ئه و هه مدیسان ده چیته ریزی کافره کانه وه —
خوا په نامان بدانات — .

سیمه م :

هه مورو وته و کرداریک ده گرتیه وه که تانه دان بیت له خواهه تی خودی (الله)
چونکه بشی یه کم له دووشہ هاده که شاهیدی دانه به وهی که خودی
(الله) تهنا په رستاوه و شایه نی په رستنه جگه له و هیچ که سو هیچ شتیک
شايسه تی هیچ په رستنیک نی يه ، جا زوربیه و هرگه ران و کافربونی خه لکی
ده گه ریته وه بوقئم چه شنه ، زوربیه خه لکی له رابرد وو ئیستادا بپیاری بوونی
به دیهینه ر که راتی (الله) یه دهدن و زوربیشان تاییه تمه ندیه کانی
په روه ردگاریه تی و سیفه تو ناوه جوانه کانی ده سه لمینن ، خوای گه وره
ده فه رمویت :

﴿وَلِئِنْ سَأَلْتُهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَإِنِّيٌّ مُّؤْفَكُونَ ﴾ الزخرف. واته :

ئه گه پرسیاریان لی بکهیت کنی ئاسمانه کان و زه وی به دیهیناوه به دلیایی
یه و ده لین : خوای به ده سته لات و زانا به دیهیناون .

جا که وايو رو بربهی ئه وانهی که تو شی کوفر ده بن و ده چنه ریزی
کافرانه وه هوی مله جیری کردنیانه که تهنا خودی (الله) شایسته يه ، که
هه مورو خوا په رستی يه کی رو بربه پوو بکریتیه و تهنا ئه و بپه رستیت ، جا ئیتر
ئه و مله جیری يانه له دلیاندا بیت يان وتن و کرداریان به لگه بیت له سه ری .

له راستیدا ئەم چەشىنە كوفره خاوهندەكەى دەخاتە دوو چەشىنە كوفرهكەى
پىشوش ، چونكە هەر كەسيك دانى نا بەوهدا كە خودى(اللّٰه) بەدېھىنە رو
رىكخەرى ھەموو شتىكە و خاوهندى ناوهجوان و سيفەتە تەواوو بەرزە كانە ،
ئەم دانپىيانانە ئەوهى لەسەر پىيويست دەكات ، كە دان بىنیت بەوهدا كە تەنها
خودى (اللّٰه) شايىستە خوايەتى تەواوھ ..

جا - خوا نەخواستە - ئەگەر كەسيك ملە جىرىئى ئەوهى كرد و كەسيكى
ترى پەرسىت يان لە پەرسىتنەكەيدا كەسيكى ترى كرده ھاوېش، ئەوه
دانپىيانانەكەى بە پەروھەر دگارىتى خودى (اللّٰه) بەتالە ، لە (تطهير الاعتقاد) دا
ھاتووه، كە زاناي بەناويانگ (صىغانى) دەفەرمۇيت : (ھەركەس دانى نا بە
يەكتايى و پەروھەر دگارىتى خودى (اللّٰه) دا پىيويستە خوايەرسىتى تەنها
بەشايىستە ئەو بىزانىت وتەنها بۇ ئەوى بکات ، خۆ ئەگەر واى نەكىد ئەوا
دانپىيانانى يەكەمى بەتالە).

لىرىدە ئەوهمان بۇ رۈون دەبىتەوە كە شەھادەي ﴿ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ ﴾ بە^۱
دۇوشت بەتال دەبىتەوە :

يەكەم: بە شايىستە نەبىنن و بە بەدېھىنەرى نەزانىن، كە خودى(اللّٰه)
بېپەرسىتىت بە ھەر چەشىنەك لە خوا پەرسىتى .

دۇوهەم: سەلماندى ئەو شايىستەبى يە بۇ ھەر بەدېھىنراوېك لە^۲
بەدېھىنراوەكانى خودى (اللّٰه).^۳

ھەر وته يەك يان بېرىۋاوهر و كىدارىك ، يەكىك لەو دووخالە بىگرىتەوە ،
ئەوه خاوهندەكەى دەخاتە ناوه كوفرو وەرگە رانەوە لە دينى خوا .

له بهر رۆشتایی ئەوھی پیشودا ، هەركەس بە وته يان باوھرى دەرونى يان كىدار ئەوھ بىنويىت بۇ نمونە كە خودى (اللّٰه) شايستەئى چەمینەوھ و كېنىش نى يە ، ئەوھ پىئى كافر دەبىت ، هەروھما بەوھ بى باوھر دەبىت كە لە ترخى خواپەرسىتى يەكان كەم بکاتەوھ ، يان گالتەيان پى بکات ، ئەگەر بە هەندىكىشيان بىت ، چونكە ئەوھ بەلگەيە لەسەرى كە خودى (اللّٰه) بە شايستە نابينىت بۇ ئەو خواپەرسىتى يە ، هەروھما هەركەسى ملەجىرىئى شايستەيى خودى (اللّٰه) بکات بۇ گۈئى رايھلى و پەيرپەوى كردنى فەرمانەكانى و دووركە وتنەوھ لەوانھى كە قەدەغەى كردوون ئەوھ كافر دەبىت .

لە بەرامبەر ئەوانھى و هەركەس جىگە لە خودى (اللّٰه) كەسىكى ترى بە شايستە زانى بۇ ئەو خواپەرسىيانە ، ئەوپىش كافر دەبىت ، هەروھما هەركەس خۆى بە شايستەئى ئەو خواپەرسىيانە بىزانتىت يان فەرمان بە خەلکى بىدات كە بۇيى بىكەن ، يان لە بەر خاترى ئەو بىكەن بىيگومان كافر دەبىت .
هەروھما ئەوكەسەش كافر دەبىت كە ئەوكەسە بە راست بىزانتىت و بە داواكەي رازى بىت و ئەو خواپەرسىيانە بکات .

هەروھما ئەو كەسەئى كە حەز بکات بە چەشىنىك لەو خواپەرسىيانە بېپەرسىتىت ، ئەوھ كافر دەبىت هەتا ئەگەر فەرمانىش نەدات بە خەلکى كە عىيادەتى بىكەن ، هەروھما هەركەسىك خۆى بە شايستەئى ئەوھ بىزانتىت ياسا دابىنیت دىزى ياساى خوا بە هۆى ئەوھوھ كە بۇوەتە فەرمانپەوا و سولگان ئەوھ كافر دەبىت ، وھ ئەو كەسەئى حەق بە خۆى بىدات لە حەلآل كردنى حەرام و حەرام كردنى حەلآلدا ، لەوانھ ياسا دابىنیت و بە پىئى ئەو ياسايمە ، زىينا و سوود (ریبا) و مەئى خواردنەوھ و رووتى ئافرهت رەوا بکات ، يان لاپىرىنى

سزا له سه رئه و شتانه که خودی (الله) له قورئان و سوننه تدا سرای له سه ر داناون، (مهگر له چوارچیوهی ئىجتىيەدە زاناياني ئىسلامدا بىت).
هەروهە هەركەسىيەك دان بىتىت به تاغوت و سته مكاران و ياساو دەستورياندا له دىرى قورئاندا بىتى به تايىبەتى ئەوانەيان كە ھەندىيەك ما فيان بە خۆيان داوه ، كافر دەبىت چونكە ئەو ما فانە تەنها شايىستە خواي گەورەن ، خواي گەورە دەفەرمۇيىت :

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اَعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الظُّلْمُوْتَ .

النحل. واتە : بۇ ھەر ئومىمەتىيەك پىيغەمبەرىكمان رەوانە كەرىدۇوه ، تا تەنها خودى (الله) بېرسىن و له گاغوت و سته مكاران دوور بکەونە وە .

هەروهە خواي گەورە دەفەرمۇيىت : ﴿...فَمَن يَكْفُرْ بِالظُّلْمُوْتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ أَسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا أَنْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعُ عَلِيمٌ﴾ البقرە.
واتە : ھەركەس بىباوهەر بۇو بە گاغوت و سته مكاران و باوهەردار بۇو بە خودى (الله) ئەوه دەستى گرتۇوه بە دينى راستەقىنە وە و لىيى جىا نابىتە وە و خودى (الله) ش بىسىر و زانايە .

چوارم :

هەموو وته و کرداریکە کە تانەدان و لەکەدار کردنى پەيامى ئىسلامى پىرۇزيان پىغەمبەرەكەى بىگرىتەوە ، چونكە ئەمە بەشى دووهمى شەھادە بەتال دەكتاتەوە ، با ئەوه باش بىزانىن ، كە بەتال كردنەوە ئەم بەشە شەھادە كە ﴿أشهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ﴾ يە بە يەكىك بەم دووخالە دەبىت :

يەكەم : تانەدان لە پىغەمبەر(عليه السلام) و لەکەدار کردنى .

دووەم : ملەجىرى كردى ئەو پەيامەى كە پىغەمبەر(عليه السلام) هىنناۋىتى يان هەندىكى و شورەيى دار کردىنى .

جا ئەوهى كە خالى يەكەم دەيگرىتەوە ئەوهى كە شتىك بىرىتە پال پىغەمبەر(عليه السلام) كە پىچەوانەي هەلبىزاردەنلى بىت ، لەلایەن خواي گەورەوە بۆ راگەياندىن دىنەكەى بۆ بەندەكانى ، جا ھەر كەسىك تانە بىدات لە راستگىبى و دەست پاكى و داوىن پاكى و دروستى ژىرىيەتى پىغەمبەر(عليه السلام) ئەوا ئەو كەسە كافر دەبىت .

ھەروەها ھەركەسىك جىنپە بە پىغەمبەر(عليه السلام) بىدات يان گالتەي پى بىكەت بە خودى خۆى يان بە يەكىك لە رەفتارەكانى ئەوا بىڭۈمان كافر دەبىت . وە ئەوهى كە خالى دووهەم دەيگرىتەوە كە ملەجىرى كردىنی ھەر شتىكە ، كە پىغەمبەر(عليه السلام) هىنباپتى و رايگەياندىبىت و سەلمىنراپتى ، كە ئەو رايگەياندووه ، جا ھەركەسىك ملەجىرى ئەر شتىك لە قورئان بىكەت كافر دەبىت ، چونكە ئەوه بەدرقۇخستنەوە پىغەمبەر(عليه السلام) .

ههروهها ههركهسيك ملهجيپري حوكميك له و حوكمانهی که له قورئان و سونته تدا سه لميئراوه بکات بى باوهه دهبيت ، بهلام بيانووي ههيه ئهه و كهسههی که مله جيپري شتيك دهکات که ناويانگي له ديندا پهيدا نهكردووه و كومهلىكي تاييهتى نهبيت له زانيان کس نايزانيت تا بؤى روون دهكريتەوه .

ههروهها ههركهسيك ملهجيپري حوكميك بکات ، که ئيجتيهادى يهكىك له زانيان بىت نهك راي كۆي زانيانى لەسەر بىت ئهوا كافر نابىت .

لە ((شرح النبوى على صحيح المسلم)) دا هاتووه ، که پىشەوا) نهوهى) دەفه رمويىت : (بەلىٰ وايە ههركهسيك ملهجيپري شتيك بکات له كاروبارى دين ، که كۆي زانيان هاۋپان لەسەرى ئهههى كافر دهبيت ، به مەرجى لەناو موسولماناندا بلاو بۇوبىتەوه ، وەکو پىنج فەرزەى نويزۇ رۆژووی رەمەزان و ھى تريش ، مەگەر كهسيك بىت تازە باوهه دېتىنابىت و سئورەكانى شەرع نەزانىت ، جا ئهه و كهسە ئەگەر لە رووى نەزانىنەوه ملهجيپري شتيكى كرد له و شتائە که راي كۆي زانيانى لەسەر بۇ .. كافر نابىت تا بابهەتكەي بۇ روون دهكريتەوه) .

رازی بعونه به کوفر و .. رازی نهبوون به ئیسلام .. کوفره

جیگه سوود پیگه یاندنه، که بیلین ئهوانهی، که له پیشنهوه باسمان
کردن و بعونه هۆی بی بروایی چەند نمونه یهک بعون و جگه لهوانه گەلیک شتى
ترهه یه که دەبنە هۆی بی بروابعون - خواپەنامان بدات - .

جا پیویسته سەرنج بدهینه کاریک، که گومان وا دەبریت ناچیتە ریزى
ئهوانهی پیشيوو، بەلام لە راستیدا دووشەهادەکە بەتاڭ دەكاتەوهو
ملەجیریی يەكتا پەرسىتى و يەكتا ناسىن و پەيام دەكات، ئەوهش رازى بعون
بە کوفرو رازى نهبوونه بە ئیسلام، بۇ نمونه : ئەگەر كەسىكى بە كەسىكى وەت
کە ملەجیریي دووشەهادەکە دەكرد : راست دەكەيت، يان بە كەسىكى كە
دووشەهادەکە بە زمان دەوت، وەت : درق دەكەيت ئەوه گومان لە كافر
بوونىدا نامىنېت، ئەگەر چى وتنەكەش بەرامبەر بە كەسى دووھم لە رووى
موجامەلەشەوه بىت .

جا لىرەدا چەند شىۋازىكى جوى جوى ھەيە لە گوتار و گوفتارو ھەلۋىست
کە لە رووى بەلگەدارى يەوه لە رووى شەرع و نەريتى خەلکى و زمانەوانىشەوه
، لەوه كەمترنى يە كە بە يەكىك كە ملەجیرىي دووشەهادەکە بکات،
بوترىت : راست دەكەيت : يان بە يەكىك كە بە زمان دووشەهادەکە دەلىت ،
بوترىت درق دەكەيت . جا لەو شىۋازانە، وەك ئەمانەى لاي خوارەوه :

يەكەم : رازى بۇون بە كۆفر ، نمونە :

۱- بەكافر نەكىرىن و نەناسىنى بى باوهەن لە (مُلحد) و وەرگەپاوه و
هاوبەش پەيداكەران، يان گومان لە كافر بۇونياندا ، يان راست كردنه وەي
بۆچۈونىڭ لە بۇ چۈونە بەتال و بى باوهەرى يەكانيان، جا ھەركەس كۆفرىكى
ئاشكراي لە كەسىلەك يان كۆمەلەك يان حزىلىك يان ھۆزىتك يان دىندارىك لە
دینەكانى تر بىنى و زانى و باوهەرى و بۇو كە ئەوانە كافر نىن ، يان وەرگەپاوه
نىن، يان باوهەرى وابوو كە ھەندىلەك لە بۆچۈونە كانيان دروستە، ئەوه بى گومان
داخلى كۆفر دەبىت و وەك ئەوانى لى دېت واتە كافر دەبىت — خوا پەنامان
بدات . . .

بەلام پىش ئەوهى فەرمان بدرىت بە كافر بۇون و وەرگەپانى ئە و كەسە لە
دین پىويىستە لە سەر مۇسۇلمانىكى شارەزا، كە ھۆى كافر بۇون و وەرگەپانى
ئە و كەسانە بە بەلگە بۇ رۇون بىكتە وە تا بە تەواوى ئە و كافر بۇونە بۆ
رۇون بىبىتە وە، چونكە تۇر لە و ھۆزۈ حزىبانە كۆفرىان بۇ خەلکى بە گشتى
رۇون تى يە، ئەوهش ھەيە كاپرىتى ھەندىلەك ھۆزۈ كۆمەل ئاشكرابەناوبانگە
، لە نىوان خەلکىدا و گومانى تىدا نى يە وەك : جولەكە و گاورو
ئاگرىپەرسەكان .

جا ھەركەس ملە جىرىتى كاپرىتى ئەوانە يكەن ، ئەوه ھەر لە سەرتادا
خۆى كافر دەبىت. جا ئەوهى كە بە مەرج دادەنرۇت بۇ بەكافر زانىنى ئەم
جۇرە لە خەلکى ئەوهى كە بى باوهەن بى شتىلەك زانيان لە سەرى ھاوارى
بن ، كەوابوو ئەگەر ئە و شتە جىڭەي جياوازى راي زانيانى بەناوبانگو متمانە
پى كراوبىوو ، وەك ئەوهى ھەندى لە زانيان رايان وابوو ، بەتال كەرهەن نى يە

، ئه وه ئىتير شياو(جائز) نى يه بەكافر زانىنى ئه وھى كە بە كافريان نازانىت ، وھك بە كافر زانىنى كۆمەللى (خوارج و ھەندى كۆپ و كۆمەللى تر) كە زانيان لە سەرى ھاوهەلۋىست نىن و جىڭگەي جياوازىييانه .

۲- دۆستايەتى كردى كافران و دەربىرىنى ھاورايى لەسەر دينە كە يان: لەمەو پىش زانىوتوھ كە واتھى (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) خوا پەرسىتى و مل كەچ بۇون جىگە لە خودى (الله) بە شايىستە كەسى تروھىچ شتىكى تر دانانىت ، وھ لە سەر وھەممو ئەو بەلگانەوھ ، كە ئەو شايىستە يى يە بۆ خودى (الله) سەلماندووھ ، ئەم ئايەتە قورئانى يە يە كە دەفەرمۇقت :

﴿إِنَّ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَجَتَبُوا الظَّنْغَوْتَ﴾
النحل.

واتھ : تەنها خودى (الله) بېرسىتى و دوور بکەۋەنەوە لە پەرسىتى بىت و گاغوتەكان. لەگەل ئەم دوو سەلمىنەرەدا ، ئەو ھەلۋىستە كە ھاورايى لەگەل دووشەھادەكەدا دەست نىشان دەكرىت ، بەرامبەر دوزمناياتى خودى (الله) و دينە كەى لە كافران و ھاوبەشى پەيداكران و وەرگەپاوه كان لە دين ، ئا ئەوھىيە كە پىۋىستە موسولمان ھەلۋىستى تىا وەربىگەتى و لىتى لاندات ، لەگەل پارىزگارى دينە كەى لە موعامەلات كردن لە گەلياندا و دامەززاندى پەيوەندى يەكان لە گەلياندا .

جا ئەوھ ئەو سىنورەيە ، كە ھەر موسولمانىك تىيى بگات ، نابىت ھەلۋىستىك وەربىگەت كە گۈنچاو و ھاپرا بىت لەگەل دينە كە يانداو ، يارمەتى دان بۆ سەركەوتتىيان بە سامان يان ھەر شتىكى ترو دۆستايەتى كردن و ، بەو

هۆیه وه دۆستایەتى لەگەل موسوّلمانان بېرى و فەزلى پەيوهندى لەگەل ئەوان بادات بەسەر پەيوهندى لەگەل موسوّلمانەكاندا . قوربانى بادات بە دووھم لە رىگەي يەكەمدا ، ئەوه دەبىت بە يەكىك لە بىپرواييان و لە دىنەكەي وەردەگەرىت - خوا پەنامان بادات - مەگەر كەسىك بىت كە بە زۇر وائى لى كرابىت، وە زۆربەي ئايەتە قورئانى كان لە روالىتدا بەلگەن لەسەر كوفر و وەرگەپانى ئەو كەسەي كە بەم پىويىستى يە هەلنىستىت و هەلوىست وەر نەگرىت ، جا ئەگەر بىگەرىتىتەو بۇ ئەو واتەو مەبەستەي كە دووشەهادەكە بەلگەن لە سەرى و كۆت كرده و لەگەل ئەو روالتەي كە دەقە قورئانى يەكان بەلگەن لە سەرى ، ئەوا راستى يەكەت بە تەواوى بۇ دەردىكەۋىت و ئەوه دەزانىت كە ئىتەتەئيلات و گۈرانكارى و بۇچۇونى جۇراجىر گۈنجاۋ (جائىن) نى يە . ئەمەش هەندى لە دەقانە :

(أ) خواي بالادهست دەفەرمۇيت : ﴿لَا يَتَخِذَ الْمُؤْمِنُونَ أَكْفَارِيْنَ أَوْلَيَاءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَمَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ فَلَيَسْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَعْكُرُ مِنْهُمْ تَقْلِيْدَهُ﴾ آل عمران .

واتە : خواي گەورە ئەوهى قەددەغە كردووھ ، كە باوهەپداران بىباوهەپان بىكەنە دۆست ، جىگە لە باوهەپداران ، جا ھەركەس ئەوهى كرد ئەوه بەر خەشمۇ قىتى خواي گەورە دەكەۋىت ، مەگەر كەسانىك رۇريان بۇ ھىنراپىت و ناچار بۇوبىن .

(ئىپىنۇ جەرىر) لە لىكدانەوهى ئەو ئايەتەدا دەفەرمۇيت : (واتە ئەي باوهەپداران ھەرگىز بىباوهەپان مەكەنە دۆست و پشتىوانى خۆتان ، وە ھاپرىيان

مه بن له سه ر دينه که يان و فه زليان مه دهن به سه ر باوه رپداراندا و، هه رگيز ئاگاداريyan مه کهن له کاروبارو نهیئنی يه کانی باوه رپداران).

وَهُوَ خَوَىٰ كَوْرَهُ دَهْفَرْمُوْيَتْ : ﴿إِلَّا أَن تَتَقَوَّلُ مِنْهُمْ تَقْنَةً﴾ نَهُوهُ وَهُوكُ نَهُوهُ فَهَرْمُوْدَهُ وَاهِهُ كَهُ دَهْفَرْمُوْيَتْ : ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَانِ﴾ وَاهِهُ : جَكَهُ لَهُوَ كَهْسَهِيَ كَهُ نَزَرِيَ بُوَ دَهْهِنْرِيَتْ ، بَهْلَامَ دَلْكَهِيَ دَامَهِ زَرَاوَهِ بَهْ بَياوَهِرْ .

(ب) خواى گهوره و بالا دهست ده فه رمویت : ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءامَنُوا لَا تَتَخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلَيَاءُ بَعْضٍ وَمَن يَتَوَهَّمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّلِيمِينَ فَرَتَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَرَضٌ يُسَرِّعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ خَنَّثَ أَنْ تُصِيبَنَا دَآءِرَةً فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصِّحُّوْا عَلَىٰ مَا أَسْرَوْا فِي أَنفُسِهِمْ نَذَرِ میر : المائدة .

ئه وهمان بۆ ده رده که ویت له و دوو ئایه ته پیروزه دا، که خوای بالا ده ست
قدره غەی موسولمانانی کردووه ، له وهى که دۆستايەتى جولەکە و گاورەكان
بىكەن ، وە ئەوهە باس کردووه کە هەركەس دۆستايەتى يان بکات ئەبىت بە
يەكىك لەوان، واتە : هەركەسىپ دۆستايەتى جولەکە يەك بکات ئەبىت بە
جولەکە، هەروەها هەركەس دۆستايەتى گاوريڭ بکات ئەبىت بە گاور، ئىنجا
سەرنج لەو بىانووه بىدە کە بى ياوهاران دەبىتتە و بۇ ئەو دۆستايەتى، بى كە

دهیکه‌ن له گه‌ل جوله‌که و گاوره‌کاندا که خوای گه‌وره ئه‌وبیانووه په سه‌ند ناکات ، که ئه‌ویش بیمو ترسیانه له جوله‌که و گاوره‌کان ، دهرباره‌ی سامان و پله و پایه‌ی دنیابیان .

جا ئه‌و سه‌رنج دانه ئه‌وهت تیده‌گه‌یه‌نیت ، که مه‌به‌ست له (إكراه) واته: به تقو رو ناچاری کامه‌یه و سنوره‌که‌ی چی ده‌گریته‌وه و ئیعتیباری پئی ده‌کریت .

(ج) خوای گه‌وره و بالا ده‌ست ده‌فه‌رمویت: ﴿لَدْشِرِ الْمُنَفِّقِينَ بَأَنْ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ ﴿الَّذِينَ يَتَخَذُّلُونَ الْكَفِّرِينَ أُولَيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَبْيَغُونَ عِنْهُمْ الْعِزَّةُ فِيْنَ آلَّا عِزَّةَ لِلَّهِ حَمِيعًا﴾ النساء / ١٢٨ - ١٣٩ .

واته: ئه‌ی موحه‌محمد (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مژده به دوو پووه‌کان بده ، به‌وهی که خوای گه‌وره سزای تیش پیگه‌یه‌نه‌ری بق ناما‌ده‌کردوون ، ئه‌وانه که بئ باوه‌ران جگه له باوه‌رداران ده‌کن به دوست و جیگه‌ی متمانه‌ی خویان ، ئایا دهیانه‌وی له‌وانه بینه خاوه‌نی عیزه‌تو سه‌ربه‌رزی؟ با دلتیا بن که هه‌مورو عزه‌تو سه‌ربه‌رزی یه‌ک تنه‌ها بق خوایه‌و لای ئه‌وهه‌یه ، جا له‌مه‌وه ده‌ردکه‌ویت که خوای گه‌وره دوستایه‌تی کافرانی کردووه به تایبه‌تمه‌ندی یه‌ک له هه‌ره تایبه‌تمه‌ندی یه‌کانی دووپووان .

(د) خوای بالا ده‌ست ده‌فه‌رمویت: ﴿لَا تَحْدُّ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ أَلَّا خِرِّيْرُ يُؤَدِّوْنَ مِنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا إِبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَةَهُمْ﴾ المجادلة / ٢٢ .

واته : هه رگیز هیچ قهوم و کومه لیک نابینیت که بروایان به خودی (الله) و روزی دوایی هه بیت، دوستایه تی له گه ل که سانیک بکن که دژایه تی خواو پیغامبه ره کهی بکن، جا ئه گه ر باوکیان یان جگه رگوش و براو هوزیشیان بن ، ده رکه وت که خوای گوره باوه‌ری دامالی له دلو و ده رونی ئه وانه که دله کانیان جیگه کی خوش ویستی بی باوه‌ران بیت ، ئه گه ر خزمی نزیکیشیان بن ، چونکه هیچ کاتیک خوش ویستی خودی (الله) و دوژمنانی خودی (الله) له دلیکدا کونابنه وه ، ودک خوای گوره ده فرمومیت :

﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ﴾ الأحزاب : ٤ .

واته : خوای گوره هه رگیز دوو دلی له ده رونی مرؤفیکدا دروست نه کردووه ، تا له يه ک کاتدا دوو مه بهست له خۆی بگریت.

واتای دۆستایەتى بى باودان:

ئەوانەی پىشەوە ھەندىك بۇون لەو دەقانەي، كە ھەرييەكىان بەلگەيە لە سەر وەرگەراني ھەر كەس لەوانەي، كە دۆستايەتى بى باودان و ھاۋىبەشى پەيداكەران دەكات، ئىتەر ھېچ كەس بۆي نىھ بلىت، واتەو مەبەستى بى باودان دىيارى نەكراوه، گوايىھ ھەندىك بپۇبيانو دەھىننەوە بە مەبەستى ئەوهى كە دۆستايەتى بى باودان پىّوھرىيەك نى يە كە بەھۆيەوە ئەوهى كە بى باودەر دەبىت، يان ئەوهى كە بى باودەر نابىت بناسرىت، چۈنكە خودى (الله) ھەركىز قەدەغەي برواداران ناكات، لە شىتىكى دىيارى نەكراو و نادىيار، وە فەرمان نادات بە وەرگەراني كەسىك لە دىن، بەوهى كە چۆتە ناو كارىكەوە كە دىيارى نەكراوه و پەنهانە، و پىچەوانەي ويسىتى خواي گەورەيە.

جا ئەگەر وترَا واتەي دۆستايەتى چى يە؟ بىزانە و ئاڭادار بە! كە ئەم بىزەيە لە نزىك بۇونەوە ھاتووھ، بە جۆرەھا مەبەست بەكار دەھىنرىت، زۆرىيەيان نزىك بۇونەوە بە يارمەتى دان و سەرخىستان دەگەيەنن، وە دۆستايەتى دىرى دەزايەتى يە و دۆستىش دىرى دۈزمەنە!

جا باودەرداران دۆستى خودى (الله) و، بى باودەرپىش دۆستى شەيتان، جا لىزەدا ئەوه دەردەكەويت كە دۆستايەتى بى باودان ماناي نزىك بۇونەوە لىيان و دەرىپىنى سۆزو خۆشەويسىتى بۆيان، جا بە وته يان بە كىردار يان بە نىھەت بىت، خواي گەورە دەفەرمۇيت:

﴿ وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّىٰ تَتَبَعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدًى^۲
 اللَّهُ هُوَ أَهْدَىٰ وَلَئِنْ أَتَبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنْ
 اللَّهِ مِنْ وَلَىٰ وَلَا نَصِيرٌ ﴾ البقرة : ۱۲۰ .

واته : ئەی موحومەد (علیه السلام) جولەکەو گاور لىت رازى نابن ، تا شوين
 ئايىن و رىبازەكەيان نەكەويت ، جا توش بفەرمۇو رىنمايى و ئايىن تەنها رىنمايى
 و ئايىنى خودى (الله) يە ، جا ئەگەر پاش ئەوهى رىنمايىت پى
 گەيشت و شوين ئارەزۇوى ئەوان كەوتىت ئىتىر لە دۆستىيەتى خودى (الله)
 و يارىمەتى و يارىدەدانى بىش دەبىت .

گۈپىرايەلى لهوهى كە ئەوان فەرمانى پى دەكەن ، خواى بالا دەست
 دەفەرمۇيت : ﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِنْ تُطِيعُوْا إِنْ كَفَرُوا بِرُّدُوكُمْ
 عَلَىٰ أَعْقَبِكُمْ فَتَنَقْلِبُوا حَسِيرِينَ ﴾ آل عمران : ۱۴۹ .

واته : ئەی ئەوانەى كە باوهەرتان ھىناؤھ ، ئەگەر گۈپىرايەلى ئەوانە بکەن ،
 كە بىش باوهەر بىون لە دين و هرتان دەگىپنەوە بۇ كوفر ، بهوهش دەچنە رىزى
 زەرەرۇ مەندانەوه .

پال دان پىيانەوه ، خواى گەورە دەفەرمۇيت : ﴿ وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا
 فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ﴾ ھود : ۱۱۳ .

واته : ئەی باوهەداران پال مەدەنە پال ئەوانەى كە سىتم دەكەن ، ئەگىنا
 سزاي ئەوان ئىۋەش دەگرىتەوه .

مهبست له پال پیوه دانیان و اته ئاره زووی دۆستایه‌تی و رازی بون
بهوهی ، که دەیخنه بەر دەستى موسولمانان و نەرمۇ نیانى لە گەلیاندا و
دلىنەوايى كردن و موجامەلەيان لە سەر حسابى دين :

﴿رَوَدُوا لَوْ تُدِهِنُ فَيَدِهِنُوْتَ﴾ ن : ٩ . و اتە : ئەمە موحومەد (ﷺ) بى

باوهپان حەز ئەكەن و ئاواتەخوانن ، کە نەرمۇ نیان بىت لە گەلیانداو لە^۱
گەلیاندا بگونجىتى ، ئىتەوانىش نەرمۇ نیانىت لە گەلدا دەنۋىنن .

ھەروەها رىزگرتى بى باوهپان و نزىك بۇونەوە لىيان ، ئەچىتە نىّوان ئە و
باپتەنەى کە باسمان كرد ، بە تايىهت ھى فەرمانپەوايان و راوىزكىرىنیان لە^۲
كاروبارى گرنگداو ، يارمەتى دانیان لە پىلان دانان و ئازاوه ئانەوە و جى بە جى
كردىنى پىلانەكانىيان و ھەروەها چۈونە رىزى رىكسىن و پەيمانەكانىيان و
سيخورى كردن بۆيان و گویزانەوهى نهىنى موسولمانان بۆيان و كوشтар كردن
لە رىزەكانىاندا و بە ئەمین دانانىان لە گەل ئەوهدا كە خودى (اللہ) بە خائىن
دەست نىشانى كردوون ، ھەروەها بە باش زانىنى بېرۆکە و پرۆگرام و
بۇچۈونەكانىيان و كار كردن بۆيان .

ئه و بیانو انه که په سه ندن یا ناپه سه ندن له م شوینه دا:

ههندیک لهوانه که دوستایه تی ده که ن له گل بی باوه راندا بیانو بوهه
ده هینه وه، که له مولکو سامان و پله و پایه یان ده ترسن ، جا ئه م بیانو وه
دروست تی يه و خواه گهوره دایانیت به بیانو وه لیيان په سه ند ناکات ،
چونکه ئهوانه هه مووی هه لخه تاندی شهیتان و جوان کردنی دنیا و شته کانی
و خوش ویست کردنیانه لای ئه و که سانه ، ئه وهی گرنگه ئه وهی که خواه
گهوره و بالاده ست بیانو له هیچ که سیک په سه ند ناکات له ده بیرینی
دوستایه تی دا بتو بی باوه ران و گوپرایه لیيان و هاوراییان له سه ر دینه که یان ،
جگه له بیانو یه که ئه ویش زور لیکردنه ، خواه گهوره ده فرمویت :

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَانِ وَلِكُنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفَّارِ صَدَرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ النحل: ۱۰۶

واته : هر که س بی باوه ر بیت به خودی (الله) له پاش باوه ر هینانی لیی
قبول ناکریت ، مه گه ر که سیک که زوری لی کرابیت ، له و کاته شدا دلی دامه زراو
بوویت به باوه ر ، به لام هر که س به دل بی باوه ر بوویت ئه وانه به
خه شم و قینی خودی (الله) ده کهون و سزای ئیش پیگه یه نه رو گهوره ده چیزن ،
جا لمه وه ئه وه مان بتو ده رکه و ت که زور لیکردنیش سوود به که س ناگه یه نیت
خوا نه خواسته ئه گه ر کوفر کردنی که و رازی بون به دوستایه تی یه که
په یوه است بتو به دله وه ، ئه مه هر گیز له لایه ن زاتی (الله) وه به موله ت

دانانری بۆ زۆر لیکراو چونکه دەفەرمویت: ﴿ وَ قَلْبُهُ مُطْمِئِنٌ بِالْإِيمَنِ ﴾
 چونکه زۆرلیکردن دل و دەرون ناگریتەوە و هیچ کەس و شتێک دەستەلاتی
 بەسەر دل و دەروندا نی یە ، جگە خودی (للّٰه) بەلكو ئەو شوینانەی کە
 جیگەی زۆر لیکردنە تەنها زمان و ئەندامەکانی لهشە وئەو کارانەی کە پییان
 ئەنجام دەدربیت کە وابوو هەرکەس بە دل دۆستایەتی نیشانیدا بۆ بى باوهەران
 بى گومان بى باوهەر .

سنوری ئیعتبار پیکراو له زۆر لیکردندا

واتە : تیگەیشن له سنوری زۆرلیکردن له شوینەدا (مەقامی کوفر).
 شیخ الاسلام (ابن تیمیه) له پیشەوا (أَحْمَد) وە دەگپیتەوە کە
 دەفەرمویت : (زۆر لیکردن بۆ کوفر کردن نابیت مەگەر بگاتە سزادان بە لیدان
 یان زنجیر کردن یان هەرپەشەکردن بە کوشتن ، ئەگینا قسە پى وتن و تقد
 لیکردن بە قسە بە زۆرلیکردن دانانریت بۆ کوفر کردن و دۆستایەتی بى
 باوهەران)

پیشەوا (أَحْمَد) دەفەرمویت : (ئەگەر زنیک له مالی میردەکەيدا مارەبى
 يەکەی بەخشى بە میردەکەی بۆی ھەيە لیئى پەشیمان بیتەوە مەگەر بترسى
 لەوەی ئەگەر پەشیمان بیتەوە تەلاقى بادات یان خراب بیت له ھاوسمەرىتى
 لەگەلیدا ، جا ترسى تەلاقدان دادەنریت بە زۆر لیکردن ، بەلام ئەم جۆره زۆر
 لیکردنە بە زۆر لیکردن دانانریت بۆ کوفر کردن) ، جا دەفەرمویت : (ئەگەر
 بەندەيەك ترسا لەوەی کە بى باوهەران نەھیان ژن بھینیت یان بەر بەستیان

کرد له نیوانی و نیوانی رنگهیدا ، ئەمە رىگەی پى نادات که به زمان کوفر بکات) ئەمە له (مجموعه التوحید) ھوھ وەرگیراوە .

جا پىشەوا (احمد) رای وايە و (إِبْنُ تَيْمِيَّةَ) يەش ھاۋپايدى، کە زقر لېكىدىن لەم جىڭەيدا واتە : دەرىپىنى كوفر ، جا به زمان بىت يَا دۆستايەتى كىرىنى بى باوهەران بىت دانانرىت بە زقر لېكىدىن مەگەر بىگاتە سززادان بە لېدان و كوشتن و زنجير كىرىن ، بەلام جىگە لەمانە و نمونەيان ، لە تەماع خستنە بەردهم يان دانانى لە پلەو پايدىيەكى دونيايىدا يان لە ترسى سامان و مندال و نىشتمان و ... هەندى ، بە دلىياتى لىي پەسەند ناكريت و سودى پى ناگەيەنیت ، هەتاوهەكى كوفر يان دۆستايەتى بى باوهەران بکات .

ئەمە و دەقە پىشۇھەكانىش بەلگەن لەسەر ئەوه ، کە قەدەغەيە لەسەر موسولىمان دۆستايەتى بى باوهەران بکات وە دۆستايەتى كىرىنيان دا دەنرى بە ھۆيەك لەھۆيەكانى كافر بۇون و وەرگەران لە دين - خوا پەتامان بىدات .

جا خودى (الله) بىپارى ئەوهى داوه کە خوشەويسى دۇنياۋ كار كىرىن لەبەر خاترى خوشى و جوانىيەكانى سوود بە خاوهەنەكەي ناگەيەنیت ، خوا نەخواستە ئەگەر شىتىكى لى دەربكەويت کە كوفر كىرىن لەو رىگەيدا بە پىيوىست بىزانتىت ، خواي گەورە دەفەرمۇيت :

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَسْتَحْجُبُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ أَلَّا يَفْرِبُنَ﴾ النحل: ١٠٧ . واتە: ئەوهىيە کە ئەوان خوشەويسى ژيانى

دنیا دهدهن بەسەر ژیانی هەمیشەیی دواپۆزدا، با دلّنیا بن کە خوای گەورە رېتمايى كۆمەلى بىباوهپان ناكات .

وە گومان لەودا نى يە كە دۆستايەتى بىباوهپان و دەرىپىنى خوشەويىتى و سۆز بۆيان و فەزىل دانيان بەسەر خوشەويىتى خودى (الله) و پىغەمبەرەكەى و كۆشش كردىن لە رىگەيدا ، نۇونە بۇ ئەم ئەم فەرمودەدەيە خواي گەورە يە :

﴿ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادِّونَ مَنْ حَادَهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَوْ كَانُوا أَبَاءَهُمْ أَوْ أَئْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانُهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ﴾

. ۲۲ . المجادلة :

واتە : ئەم موحومەد (صلی الله علیه و آله و سلم) هىچ قەومىك نابىنيت كە باوهپيان بە زاتى (الله) و رۆزى دوايى ھېيت، دۆستايەتى بکەن لەگەل كەسىكدا ، كە دزايەتى خوا پىغەمبەرەكەى بکات خۆ ئەگەر باوكىيان يان جىگەرگۈشە و براو ھۆزىشيان بىن ..

كەوابىو ئىتر بىانوو نى يە بۇ هىچ مرۆقىكى موسولمان كە دۆستايەتى بىباوهپان بکات لە ترسى مال و سامان و گىان و ھى تريش، ھەرچەندە رۆز لەخەلکى ئەمپۇڭ كە ئەو جۆرە بىانوانە دىتنەوە، بپوانە چۆن خواي گەورە بىانوو ئەو جۆرانە رەد دەكتەوە كە دۆستايەتى جولەكە و گاوران دەكەن كاتىك ، كە دەلىن : ﴿ نَخْشَى أَنْ تُصِبَّنَا دَائِرَةً ﴾ واتە : ئەترسىن كە بىمۇ ترسمان توش بىت لىيانەوە . ئا ئەمە حالى رۆزىيە وەرگەراوانە لە دىنى خوا ، كەلەم رۆزگارەدا گىرۈدە ئەم بەلاۋ فىتنەيە بۇون، سەرنج بده چ لەيەك

چوونیک ههیه له نیوان بیانوی کافرانی ئه مرق له گه ل کافرانی دوینى ، ئه بینیت هه مان بیانوو دیننه ووه ، ئه وهتا ئه مرق رووت تى ده کات و پیت ده لیت : چون دوستایه تى فلان که سو حزب نه کهین ، که پاریزگاری ده کرین له لایه ن فلان دهوله تى زلهیزه ووه ، له گه ل ئه وهدا ، که ئیمه ناتوانین به رامبه ریان راوه ستین ، ئه م ده قانه و هی تریش به لگه ن له سه رئه وهی که خودی (الله) بیانوو له هیچ که سیک په سهند ناکات له دوستایه تى کردن له گه ل بی باوه راندا ، مه گهر حالی ووه حالی ((عه مماری کوری یاسر)) بیت .

ئه مه و پیویسته که زورلیکراو له ژیر دهسته لاتی بی باوه راندا بیت و دهسته لاتیان به سه ریاندا هه بیت ، ئه و کاته بۆی ههیه له کاتی نقد لیکردن که دا کوفر بکات و دوستایه تیان بکات ، و هه رکات سزای له سه ر نه ماو ته واو بیو بۆی نیه بگه ریته وه بۆ کوفر کردن و دوستایه تیان ، جا ئه گهر سه رله نوی گه رانه وه بۆ سزادانی ئه وا ئه ویش بۆی ههیه بگه ریته وه سه ر کوفر ، ووهک له پیغەمبەر (علیه السلام) دوه هاتوووه ، که به عه مماری کوری یاسری فەرمۇو : (ئهی عه ممار ئه گهر گه رانه وه سه ر سزادانت توش به وتى کوفر خوت له دهستیان رزگار بکه) .

ئه مه و ووهک وتمان پیویسته که زورلیکراو له ژیر دهسته لاتی بی باوه راندا بیت ، (إِنِ الْقَدَمَهُ حَنْلَى) له موغنی دا فەرمۇیەتى : (ئه گهر سه لمیئرا که زور لیکراو له دواي سزادانی کافر نه بوبووو ، واته موسولمانیتى خۆی دهربىرى و رايگەياند که دلی دامەزراو بیووه بە باوه پ ، ئه وه ماوه تەوه له سه ر ئىسلامەتى و موسولمانە ، خۆ ئه گهر خوا نەخواسته له دواي ته واو بیوونى سزاکەي هەر كوفرى دەرئه بېرى ئه وه فەرمان دەدرى بە کافر بیوونى هەر

له و کاته وه که به زمانی کوفری کردوه یان دوستایه‌تی بی‌باوه‌پانی دهربیوه، چونکه ئه وه دیاره کوفره‌که یان دوستایه‌تی يه‌که‌ی بؤیان دلیشی گرتقته‌ووه، به هر حال چاکتر وايه بقئو که‌سه‌ی که زوری لیده‌کریت تاکو کوفر بکات یا دوستایه‌تی بی‌باوه‌پان بکات و هاوپا بیت له‌سهر دینه‌که‌یان، که ئارام بگریت له‌سهر ئه و ئازارو سزاو خۆی به دهسته‌ووه نه‌دات ئه‌گه‌ر مایه‌ی له‌ناوچوونیشی بیت.

بخاری ده‌گیریت‌هه، که (خوباب) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) گیپاویه‌تی يه‌وه که فه‌رمویه‌تی: ﴿ قد کان من قبلكم ، يؤخذ الرجل فيحفر له في الأرض ، فيجعل فيها ، فيجاء بالمنشار فيوضع على رأسه فيجعل نصفين ، ويمشط بأمشاط الحديد ، ما دون لحمه و عظمه ، فما يصده ذلك عن دينه . ﴾

واته : ئه‌ی موسولمانینه له پیش ئیوه‌دا پیاویک ده‌گیراو چالی بق هله‌لده‌که‌نراو تى فرى ده‌درا ئىنجا مشاريان ده‌هينا له سه‌ریوه دووله‌تیان ده‌کرد و به شانه‌ی ئاسن گوشته‌که‌یان له ئیسکه‌که‌ی جیا ده‌کردوه، به‌لام ئه و حاله‌ش واي نه‌ده‌کرد که له دینه‌که‌ی و هرگه‌ریت، وه ئه‌وه‌ی له فه‌رموده‌ی دروست دا هاتووه ده‌باره‌ی ((هاوپیانی خندەق)) که ئاگرى كلپه‌داريان هله‌لده‌بژارد له رېگه‌ی پاراستنى دینه‌که‌یاندا له جياتى ثیان له ژىز سايه‌ی کوفردا ، شاهيدو پشتگيرى فه‌رموده‌که‌ی پیشوروه .

پیش‌هوا (قورتوبى) له ته‌فسیره‌که‌یدا ده‌فه‌رمويت : (زانايان کون له سه‌ر ئه‌وه که ئه‌گه‌ر که‌سیك زوری لېکرا بقئو کوفر و ئه‌ویش له دهست دانی گیانى

هه لبڑارد له جياتي مولهته شه رعي يه که، ئه وه پاداشتى لاي زاتى (الله) نقد زياتر ده بىت) .

دوروه : رازى نه بون به ئىسلام :

لېردهدا باسى دوو روالت له روالت کانى رازى نه بون به ئىسلام ده کېين - خوا پەنامان بىدات - كە خاوهنه کانيان بەرهو كوفر و وەرگەران دەبەن ، كە ئەمانەن :

(۱) / گالّتە كردن و سوکایهتى كردن به شتىكى ديارى ئىسلام وەك : گالّتە كردن و سوکایهتى كردن به خودى (الله) و پىغەمبەرەكەي (پىغەمبەرەكەي) و پەراوهکانى يان باوهەرداران به هۆى باوهەرەكەيانەوە ... هتد ، خواي گەورە دەفەرمۇيت : ﴿ قُلْ أَيُّ الَّهُ وَءَايَتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ * لَا تَعْتَدُونَ قَدْ كَفَرُتُ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ ﴾ التوبه : ۶۵ - ۶۶ .

واتە : ئەرى موحومەد پىيان بلنى ئەو گالّتە به خودى (الله) و نىشانە (قورئانەكە) و پىغەمبەرەكەي دەكەن ، ئىتىر بىانوو مەھىئنەوە ، چونكە بىانوتانلى وەرنىڭىرىت ئىۋە بهو كارهاتان كافر بون لە پاش ئەوهى كە باوهەرتان **ھىتىباپوو**.

جا وىتىھى گالّتە كردن و سوکایهتى كردن تۈرن و لە ژمارە نايەن ، گىنگ ئەوهىھە مۇويان بەلگە بن لە سەر سوکایهتى بە ئايىن و رازى نه بون بە ئايىن بە گشتى ، يان بەشىك لە ئايىن ، جا جارى واھەيە ئەو سوکایهتى كردن بە گوفتارە ، جارى واش ئەبىت بە كىدارو جموجۇل و ئاماژە بۆ كردن .

(۲) دهربپینی بیزاری و تورهبوون له کاتی یاد کردنوهی خودی(الله)
و پیغمه بهره کهی (عَزَّوَجَلَّ) دا ، یان خویندنهوهی قورئانی پیروز یان باس کردنی
شتيک له کاروباري ئايین ، خواي گهوره دهفه رمويت :

﴿وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ إِيمَانُنَا بَيْنَتِ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَلْمُنْكَرَ
يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ إِيمَانُنَا﴾ الحج ۷۲:

واته : بى باوهپان کاتيک نيشانه و به لگه ئاشکراكانى ئيمهيان به سه ردا
دهخويزيرتهوه (مه بهست له قورئانه) ، له نيوچاوانى بى باوهپاندا نيشانه
بیزاری ده رده که ويت و ده بىزيرت ، تا وا ئه بىت خه ريك ده بن په لاماري ئه وانه
بدهن که نيشانه و به لگه کانى ئيمهيان به سه ردا دهخويزنهوه .

به لگه و ده قنامه هندىك له زانيان دهرباره ئه و شستانه که هۆکاره بۆ
و هرگه پان له باوهپدا ، جيگهی سوود و هرگرنه له کۆتايى ئه م باشددا ، که
باسى به لگه و ده قنامه هندى لە زانيان بکهين ، دهرباره ئه و گوفتار و
كردارو بيروي باوهپانه که ده بنه هۆي ده رچوونى خاوهنه كانيان له ئابىنى
پيروزى ئسلام - خوا په نامان بدت - جا با براو خوشكى باوهپدار بزانىت
ئه وهی که زانيان هاوريان له سه رى ئه وه به دلنيابي خاوهنه کهی که ئسلام به
ده رده چىت ، وه ئه وهش که زانيان تىايدا راي جياوازيان هه يه که متر نى يه
له وهی که گوناهىكى گهوره يه له گوناهه گهوره کان :

۱- له په راوی (الزواجر) دهرباره کردنی گوناهه گهوره کان (ابن الحجر
الهیثمی) دهفه رمويت : (له چه شنه کانی کوفر و هاوبهش دانان ، که مرؤفیك

سور بیت له سه رشتیک ئیتر له کون یا ئیستادا ، به زمان بیت یان به دل ، ئەگەر ئە و شته له رووی ثیریشە و بى ئاکام بیت ، یا به پیویستی بزانیت کە باوه‌پری واپیت بەو شته به کردار یا به زمان بیلیت ، مادام زانايان هاو ھەلویست بن له سه رئوه ، کە ئە و شته کاروباری بى باوه‌پانه و له باوه‌پدارنە و ھەرگیز دەرناكە ویت ، ھەر کە له و مرۆغە و دەركەوت بى باوه‌پر جا ئیتر له رووی باوه‌پر و بیت یا له رئی مله جیری و سوکایه‌تى يە و بیت نمونه‌ی ئە و وەك ئە وەي کە ((باوه‌پری وا بیت کە ئەم جیهانه کونه و ئەزەلی يە و ھەر بۇوه و ھەر دەمینیت کە ئەمە راستە و خۆ پیچە وانه بیروباوه‌پر ئیسلامى يە) .

ئینجا (ابن الحجر) له سه رئە و بنه مايه دریزە به باسەکە دەدات و دەفەرمۇیت : (بۆمان روون دەبیتە و کە ھەر کەسىك کارىك ئەنجام بىدات کە زانايان له سەرى هاوارابىن کە ئە و کاره له بى باوه‌پر و نە بیت دەرناكە ویت ، با موسولمانىتى خۆیشى ئاشكرا كەرىپتە و شەھادەي هىتابىتە و خۆى بە موسولمان بزانیت (كافر) بى باوه‌پر دەبیت ، له وانه وەك :

رەيشتن بۆ كەنيسەكان له گەل بى باوه‌پاندا و به هەمان جلو بەرگو خۆپازاندە وەي ئەوانه وە و ھاوبەشى ئاھەنگە كانىيان بکات ، وەك ئاھەنگى شەۋى لە دايىك بۇون (عيد الميلاد) يان فېدانى پارچە كاغەزىك پىسى يەك كە ناوىك لە ناوه جوانە كانى خواي له سه ر بیت ، يان شتیک كە قورئانى تىا نوسراپىتە و ، يان گومانى ھە بیت لە پىغەمبەر رايەتى پىغەمبەر ياخود حەللىك حەرام بکات و به رەوابى بزانیت ، يان قسەئى ناشرين بە پىغەمبەر محمد (ﷺ) يان ھەركام لە پىغەمبەران (علیهم السلام) بلىت يان نە فرهەتى

لی بکات ، یان سوکایه‌تی پی بکات و شتی و ها بداته پالی که شایسته‌ی ئه و نه بیت له ریگه‌ی زهم کردنی یهوه .

دیسان دریزه به باسه‌که ده‌داتو ده‌فه‌رمویت : (یان رازی بیت به کوفر ئه‌گهر راسته‌و خوش نه بیت ، و هک ئه‌وهی ئاماژه بکات بق بی‌باوه‌پیک که نه چیته ناو ئایینی پیروزی ئیسلام‌وه ئه‌گهر راویشی پی نه کات ، یاخود بلیت باوه‌ردار درق ده‌کات ، یان دهنگی بنوینی به دهنگی کوفر ، یان سوکایه‌تی به بانگ بکات ، یان بلیت ئیتر به سه تیر بوم له قورئان و نویزو یادکردن‌وه ... هند) .

۲- لیره‌دا ده‌چینه خزمه‌ت پیشه‌وا (ابن تیمیه) بزانین ده‌باره‌ی ماناو
مه‌بستی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی خودی (الله) چی ده‌فه‌رمویت :

﴿ وَمَنْ لَمْ تَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرُونَ ﴾

المائده: ۴۴ . و اته : (گومان له‌وهدا نی یه که هر که س باوه‌پی نه بیت به فه‌رمان‌په‌وا یه‌تی ئه‌وهی که له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه بوسه‌ر پیغه‌مبه‌ر (عَصَمَ اللَّهُ) هاتوته خواره‌وه ئه‌وه بی‌باوه‌په) .

جا هر نه‌ته‌وه‌یه‌ک فه‌رمان بدادت به دادوه‌ری له فه‌رمان‌په‌وا بیدا ئه‌وه به‌بی گومان ئه‌و دادوه‌ری یه له ئایته‌که یانه‌وه فه‌رمانیان و هرگرت‌ووه و کاری پی ده‌کهن ، رقد جاری وا ده‌بیت خه‌لکانیک ، که خویان به موسولمان و پی‌ره‌وکاری ئیسلام ده‌زانن به پی‌یی نه‌ریتی کومولایه‌تی خویان ، کار ده‌کهن ، که خوای گه‌وره له و باره‌یه‌وه هیچی نه‌ناردوت‌ه خواره‌وه ، که دلنجیای کردی‌بیت‌ن

که شتیکی باشه ، که چی خویان به پیویستی ده زانن که کارپیکردنی چاکتر له وهی که له قورئان و فه رموده دا هاتووه ، دهی ئیتر ئائه وه کوفره .

(حافظ ابنالثیر) له ته فسیری (ابنالثیر) دهرباره دهرباره

فه رموده خودی (الله) : ﴿ أَفَحُكْمُ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ﴾ المائدة : ٥٠ .

واته : ئایا فه رمانپه وایی نه فامیتان ده ویت و مه بستانه ، ده فه رمومیت :

خوای گهوره به رهوای نازانیت و رازی نابیت بۆ هیچ که سیک که ده رچیت له فه رمانپه وایه تی خوای گهوره ، که هه موو چاکی یەکی تیا یە بۆ شوین که وتووانی و قهده گهیان ده کات له هه موو خراپه یەک ، هه رووهها ده رچوون له دادوهری ئەو بۆ دادوهری یەکی ترکه به پیش ویست و ئارهزووی پیاواینیک دانراوه که نمونه سه رلیشیو اوی و نه فامی یە و تنهها له خزمەتی ئەوانه دایه که دایان ناوه و فه رمانپه وایه تی پى ده کەن وەک ((یاسف)) که کۆمەل لیسا یە کی پادشا یە تی بوبو که (ته ته ره کان) له پاشا کەیان نوو (جه نگیزخان) وەريان گرتبوو کاریان پى ده کرد .

شیخ (احمد یاسن) له سه ره فه رموده کەی (ابنالثیر) ده فه رمومیت :

(ئەلیم ئایا له گەل ئائه ودا و له یاساو بە رنامەی خوادا ریگەی پى ده دیت ، که موسولمانان له ولاتانی خویاندا فه رمانپه وایه تی بکەن بە یاساو ده ستوری که له یاساو ده ستوری ئەوروپايی بى باوه په وه وەرگیراوه ؟ بە راستی موسولمان ھەرگیز بە دریزبایی میززو توشی ئەو بە لایه نه بیوون ، مەگەر تنهنا له سه ردەمی ته تاردا بوبیت ، که ئەو سه ردەمەش بە خراپترين سه ردەمە کانی سته مو تاریکی داده نزیت ، له گەل ئە وەشدا که موسولمانان مل کە چی

تەتارەکان و ياساکەيان نەبوون و بەلکو بە يارمەتى خواي گەورە بە سەرياندا زال بۇون و ياساو دەستورەكانىيان وەلا خىتنى و هىتىنانىانه ئىزىر فەرمانىرەوايەتى ئىسلام و ياساي ئىسلامەوه .

بەلام بى گومان موسولمانان ئىستاولەم سەردەمەدا لە خراپتىن ئاستى سەتمە و تارىكى دان لەچاول سەردەمى تەتارەکان، چونكە زۆرىھى ولاتە ئىسلامى يەكان كار بە ياساو دەستورىك دەكەن ، كە راستە و خۇ دەۋايەتى بەرنامە و ياساي خواي گەورەيە، كە ئەچۈتىرىت بە (ياسف) كە پىاويتكى بىباوهەر دايىابۇو) .

۳- لە فەتواي زانىيان دەربىارەي ھەندىك لەھۆزانەي كە وەرگەراون لە ئابىنى ئىسلام ئەم وەلامەي (إبن تيمىيە) دىتىن لە وەلامى پرسىيارىكدا فەرمۇويەتى دەربىارەي ھۆزى (نەصىرىي يە) لىيى كراوه، جا دەفەرمۇيت : (سوپاس و ستايىش بۆ پەرورەدگارى جىهانيان، ئەو ھۆزەي كە پىيى دەوتىرىت) نۇصەيرىي يە) ئەوان و جۆرەكانى ترى (قەراماتىيە باتنىيەكان) بىباوهەرتىن لە جولەكە و گاورەكان ، بەلکو بىباوهەرتىريشن لە زۆرەي ھاوېش پەيداکەران، ئەمانە زەرەرو زىيانيان بۆ موسولمانان زىاتر و گەورە ترە لە زەرەرو زىيانى ئەو بىباوهەرانەي كە دەۋايەتى ئىسلاميان كىدووه وەكو تەتارەكان و ھى ترىش وەك ئىفرەنجى يەكان ..

لە راستىدا ئەمانە لەلای موسولمانە نەفامەكان خۆيان وَا دەردەخەن كە گوايە خەرىكى شىعە گەرتىن و دىلسۆزى ئەھل وىبەيتى پىغەمبەرن (ﷺ) كە بە هىچ جۆرەك وانى يە و بەلکو لە راستىدا بىرويان نە بە خواو نە بە

پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و نه به قورئانه‌که‌ی هه‌یه، هه‌روه‌ها باوه‌ریان به فه‌رمانه‌کان و
قه‌ده‌غه‌کانی خوای گه‌وره نی یه و، ته‌نانه‌ت باوه‌ریشیان به هیچ کام له
پیغه‌مبه‌ران نی یه که له پیش پیغه‌مبه‌ری ئیسلامدا هاتوون و باوه‌ریشیان به
پاداشت و به‌هه‌شت و دۆزه‌خیش نی یه، هه‌روه‌ها باوه‌ریان به هیچ ئایینیک له
ئایینه پیشووه‌کان نی یه .

ئینجا (إبن تيميه) ده‌فه‌رمویت : (گومان له‌وه‌دا نی یه که جیهاد کردنی
ئه‌وانه و دانانی سنوره شه‌رعی يه‌کان له سه‌ریان له گه‌وره‌ترین گویپایه‌لی و
ئه‌رکه‌کانه و جیهاد کردنی ئه‌وانه گه‌وره‌تره له جیهاد کردن دژی ئه‌وانه‌ی که
کوشتاری موسولمانان ناکهن له هاویه‌شی په‌یداکه‌ران و شوین که‌تووانی
په‌راوه ئاسمانی يه‌کان ، بی‌گومان جیهاد کردن دژی ئه‌مانه جیهاد کردنی دژی
وه‌رگه‌راوه‌کان له ئایین ، ئه‌وه‌تا (أبو بكر الصديق) و هاوه‌لآنی تری
پیغه‌مبه‌ر (پیغمبر ﷺ) و (عاصمه‌پیغمبر) ده‌ستیان به جیهاد کرد دژی وه‌رگه‌راوه‌کان پیش
جیهاد کردن دژی بی‌باوه‌ره‌کان له شوین که‌تووی په‌راوه ئاسمانیه‌کان) .

خۆپاراستن لە بىباوهرىتى (تکفیر) كردنى كەسانى ديارى كراو

خاوهنى راۋەكەرى (عەقىدەتە حاوى) دەھەرمۇيىت : (بەراسىتى ئەو
گوفتارە نارەواو داھىنراوه لادەرانە كە ئەم شتانە دەگىرىتە خۆى وەك :

- ١- نەفى كردنى ئەوهى كە پىغەمبەر (ﷺ) سەلماندويەتى .
- ٢- سەلماندنى ئەوهى كە پىغەمبەر (ﷺ) نەفى كردووه .
- ٣- فەرمانلىكىن بەوهى كە پىغەمبەر (ﷺ) قەددەغەى كردووه .
- ٤- قەددەغە كردنى ئەوهى كە پىغەمبەر (ﷺ) فەرمانى داوهە كردىنى .

دەقى زۆر ھەيە كە بەلكەن لەسەر ئەوهى ، كە ئەو گوفتارانە كوفرن ، وە
ئەوهش دەوتىرىت كە ھەركەس بىيانلىت ئەوه بىباوهەر ، بەلام دەربارە
كەسىكى ديار ئەگەر وىترا يان پرسىار كرا لېمان ئايا شاهىدى دەدەن كە ئەو
كەسە بىباوهەر ؟ ئەوه شاهىدى لەسەر نادەين .

بەراسىتى گۈورەتىرىن سىتم ئەوهى ، كە كەسىك شاهىدى بىدات لەسەر
كەسىكى ديارىكراو ، كە ئەو كەسە بىباوهەر و بە دىلىيابى خوا لىي خوش
نابىت و بەزەبى پىادا نايەتەوە و بە ھەميشەبى لە دۆزەخدا دەھەيلىيەتەوە ،
چونكە فەرمان دان بە بىباوهەر كەسىك لەپاش مردن تەنها لاي خودى (الله)
يە ، لەبەر ئەوهى ئەو كەسە ديارىكراوە دوور نى يە موجتەھىدىكى
نەپېتىكابىت و خوا لىي خوش بوبىت ، يان لەو كەسانە بوبىت كە لەدواى
ئەوه دەقى ترى پىن گەيشتىبىت ، يان كەسىك بوبىت باوهەر كى پتەوى

بووبيت و خاوهنى چاكى نور بووبيت و ئهو باوهرو چاكانه به زهى خواي بو
مسوگگر كرببىت و لىنى خوش بووبيت ، وەكولە صەھىھى موسلىم دا هاتووه :
إذا مت فاسحقونى ثم ذرونى واتە : كە مردم بمهارن و ئىنجا
پەرۋىللاوم بکەنەوه !

ئەمە نىشانەى ترس و بىممى بۇو لە خودى(الله) ، خواي گەورەش لىنى
خوش بۇو، بەلام ئەبىت ئەوه بزانىن كە ئەم ھەلۋىستە دەرىبارە سەرەنjamى
ئەوانە لە دوارقىدا ، قەدەغەمانلىنىكەن كە دەھىن لەھى كە سەسى سزا بىدەن لە
دونيادا بۇ ئەوهى قەدەغەيان بکەين لە داهىنانە كە دای دەھىن، يان ئەوه
جۆرە گوفتارانەى كە دەھىن وە پىۋىستە تەوبەيان بى بکەين خۇ ئەگەر
تەوبەيان نەكىد ئەوه بەپىرى شەرع لە گەليان دەجوللىنىھە) . جا لەو باسەوه
ئەوهمان بۇ رۈون دەبىتەوه كە پىۋىستە لەسەرمان خۇپارىزى بکەين لەو
دان بىنىن بە بى باوهپى كەسانىكى دىاريڭراودا .

جا ليىرەدا چەند خالىك ھەن كە پىۋىستە لە بەر چاو بىگىرنى كاتىك كە قىسە لە
بەتال كىردىنەوهى ئىسلام دەكەين ، كە ئەمانەن :

يەكەم : پىۋىستە ليىرەدا ئەوه بزانىن ، كە چەند شتىكى نور ھەيە كە بە
پىچەوانەى دوو شەھادەكەيە، جا ئەو شستانە راستەو خۇو يەكسەر پىچەوانەى
باوهپە، يان پىچەوانەى باوهپە بە پىغەمبەرى خوا (عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ) و ئەوهى كە
ھىنناويەتى و رايگەياندووه ، جا پىۋىستە لەسەر ھەموو يەكىك كە ئەيانزانىت و
ئەمەش ئەزانىت كە دەق ھەيە بەلگەيە لەسەر ئەوانە ئەبىت وريا بىت و خۇى
لىيان بپارىزىت .

دوروه م : ئەو کارو گوفتارانەی کە مايەو هوئى بىباوه پېپونە ، جياوازيان
ھەيە لە بارەي ھىزى ئەو بەلگەيەي کە بەلگەيە لەسەر بىباوه پېپون ، ھەيانە
بەلگەيە لەسەر كوفر بە راشكاوى و ھەشيانە بەلگەيە لەسەر كوفر بەلام بە^{ناراستە} خۆ .

سى يەم : لىرەدا دووجۇر حوكىم دەدرىت بەسەر ئەو بەندەيەدا کە كوفر
دەكەت :

- 1- حوكىمىكى دىنبايى : ئەوهىيە کە ئەو كەسەي وەردەگەرىت لە ئايىن
پىۋىستە ھەموو ئەو دەقە شەرعىانەي کە شايسىتنە بە سەريدا جىبەجى
بىكىرت .
- 2- حوكىمىكى رۇزى دوايىي يە : کە ئۇوشىن ھەمىشە مانەوهىيەتى لە
دۆزەخدا جا ئەم حوكىميان بىياردانى لەسەر فلانى كورى فلان تەنها بە تەنها
پەيوەندى بە پەروەردگارى جىهانيانەوەيە، کە خاوهنى رۇزى لىپرسىنەوەيە .

بەلىنى تەنها ئەوهندە لەسەر ئىيمەيە کە بە كورتى بلىين ھەركەس بىباوه پ
بىتتە لە ئايىن وەرىگەرىت لە دۆزەخدا بۇ ھەمىشەيى دەمىننەتەو و بەھەشتى
لى قەدەغە دەكىرىت ، ئەمە ئەو ئاستەيە کە پىۋىستە موسولمان ھەلۋىستى
تىا وەرىگەرىت ، لە خۆيەوە بىيار لەسەر مانەوهى كەسىكى دىاريکراو تەدات لە
دۆزەخدا ، ئەگەر خوانەخواتى لە خۆيەوە ئەو بىباوه پى و بىيارانە لە سەر
كەسانىكى دىاريکراو بىدات ئەوە زىادە رەھى يە و دەرچۈونە لە ياساي
پەروەردگار . وەكى خاوهنى (عەقىدەي تەحاوى) دەفەرمۇيت : " كە
دانە بەزىوه تە بەھەشت يان دۆزەخ " چىن بىيار دەدات كى بەھەشتى يە و كى
دۆزەخى يە ؟ .

کۆتاپی :

روونکردنەوەيەك دەربارەي ئەوانەي ياخى دەبن لە

فەرمانى خواو تاوان ئەنجام دەدەن !

ئەنجامدانى گۇناھ نابىتە ھۆى دەرچۈون لە ئايىنى خواي گەورە ، لەمەو پىش فەرمۇودەي پىشەوا (تەحاوى) مان ھىتا كە دەفەرمۇيت: (ھىچ كەس بە بىباوهە دانانىيەن لە ئەھلى رووگە (قىبلە) بەھۆى ئەنجامدانى گۇناھىكەوە ، مادام ئەو گوتاھە بە رەوا تەزانىت ، وەئەوەش نالىيەن، كە ئەنجام دانى گۇناھ و تاوان زيان بە باوهە ناگەيەنیت) .

پىشەوا (نەوهۇي) لە پەراوى راۋەكىرىنى صەھىحى مۇسلىم دا دەفەرمۇيت: (ئەي موسۇلمان بىزانە ! كە بۆچۈونى زانىيانى فەرمۇودە و زانىيان لە پىشىننانى حەق رەو و كۆمەلېكى ترى زۆر لە زانىيان وايە كە ھەر كەسىك لەسەر يەكتا پەرسىتى بىرىت بەبى گومان دەچىتە بەھەشت لەسەر ھەر حالىك بىت، جا يان ساغو سەلامەتە لە گەناھ و ياخى بۇون وەك: مەندال و شىت، بە تايىھتى ئەو شىتىانەي كە شىتى و تىكچۈونىيان لە سەردەمى پىگەيىشتن (بلوغ) دا بۇوه، بەردەۋام بۇوه تا مردووھ ..

يان ئەوهى كە پەشىمان بۆتەوە لە گۇناھو ھاوېشى دانان بۆ خودى (الله) وە لە دواي پەشىمان بۇوتەوەكەي، ئىتر نەگەباوهەتەوە سەر كۇناھ ، ئەم جۆرانە دەچنە بەھەشتى بە ھىچ جۆرىك ناچنە دۆزەخ، بەلام ئەوهى كە گۇناھى ھەيە و مردووھ و پەشىمان نەبۆتەوە و تەۋىھى نەكىردووھ ، ئەوه

وابهسته به ویستی زاتی (اللہ) وہ، ئگھر ویستی ئهوا لی خوش دھبیت و دھیخاته بھےشت وہ ک بھشی یہکہم ، وہ ئگھر ویستیشی سزای بdat ئهوا سزای بdat ئهوندھی که خوی دھیویت ، ئینجا دھیخاته بھےشت ، چونکه لہو دلنيا بھ که خوای گھورہ ئهوندھی لہ سہر یہکتا پھرستی مردبیت بھ همیشہ یی لہ دوزخ دا نایھلائیتھو وہ با گوناھیشی کردبیت ، هروہ کو چون خوای گھورہ ئه و کھسہی لہ سہر بیباوہپی مردبیت نایخاته بھےشت با کرداری چاکھشی کردبیت..

ئه مہ کورتھی بوجوونی هممو زانیانی فھرموده و حھق رہوان و (سہلہ فی صالحہ) لہم باسہدا ، وہ فھرمودهی زور ھی بھ کہ بھلگھی لہ سہر ئم راستی یہ و بھ راشکاوی ددفھرمویت که بھےشت سہرہنجامی ھر یہکیکھ که دووشهہادھکه بھ دلسوزانہ بdat و لہ دھروونیدا جیگیر بیت و بھ بھلگھی ش بیسہ لمینیت که لہ سہر یہکتا پھرستی یہ) .

جا با ھندیک لہو فھرمودانہ بھ راشکاوی ئهوندھ دھر دھخات که گوناھ و گوناھ کھورہ کان بھ تنهما قہدھغهی چوونہ بھےشت ناکات لہ سہر ئهنجامدانی :

(۱) عثمان (رضی اللہ عنہ) لہ پیغمبر (صلی اللہ علیہ وسلم) دوہ دھگیپیتھو وہ که ددفھرمویت ﴿مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، دَخَلَ الْجَنَّةَ﴾ واتھ : هرکھس مردو دھیرانی که جگھ لہ (اللہ) هیچ خوایک نی یہ، دھچیتھ بھےشت

(۲) مولیم له (عیاس ابن عبدالمطلب) (عجیش) ھو ده گیریتھو که بیستم پیغامبھر (علیھ السلام و سلیمان) ، نئیفه رمومو: ﴿ذاق طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبِّاً وَ بِالاسلامِ دِينًا وَ بِمُحَمَّدٍ رَسُولاً﴾ .

واته : چیزی باوه پی چه شتوروه ئەو کەسەی کە رازى يە به وەی کە خودى (الله) پەروەردگاریتى و ئىسلام ئائینىتى و محمد (علیھ السلام و سلیمان) پیغامبھریتى .

(۳) له فەرمۇودەيەکى هاۋرا لەسەردا کە له گېپانە وە مولیمە ، کە (المعروف كورى سوھيد) فەرمۇيەتى ، بیستم له (أبا ذر) (عجیش) فەرمۇوى ، پیغامبھر (علیھ السلام و سلیمان) فەرمۇوى: ﴿أَتَانِي جَبَرِيلُ فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، قَلَّتْ : إِنْ سَرَقَ ، وَإِنْ زَنَى ، قَالَ : إِنْ سَرَقَ ، وَإِنْ زَنَى﴾ .

واته : جبریل ھاته لام و مورڈە پىندام : ئەی محمد ھەركەس له ئۆممەتكەت مىدو ھاویەشى بۇ زاتى (الله) دانەنا دەھىتى بەھەشت ، ئەفەرمۇیت ، پىم وت: ئەگەر زىناو دزىش بکات ؟ جبریل فەرمۇوى: ئەگەر زىنا و دزىش بکات .

(۴) له فەرمۇودەيەکى هاۋرا لەسەردا ، کە وته کەی ھى (بوخارى) يە ھاتوروه ، کە پیغامبھر (علیھ السلام و سلیمان) فەرمۇيەتى: ﴿يَدْخُلُ أَهْلَ الْجَنَّةِ وَأَهْلَ النَّارِ النَّارَ﴾ ، ثم يقول الله تعالى: أخرجوا من النار من كان في قلبه مثقال حبة من خردل من إيمان .

واته : خه‌لکی به‌هه‌شت ده‌چنه به‌هه‌شت و خه‌لکی دوزه‌خ ده‌چنه دوزه‌خ،
ئینجا خودی (الله) ی بالا‌دست ده‌فه‌رمویت : ئه‌وانه له دوزه‌خدا ده‌ربهین
که به قه‌ده‌ر گه‌ردیله‌ی خه‌ردله‌لیک باوه‌ر له دلیاندا هه‌یه .

به‌لام ئه‌و فه‌رمودانه‌ی هاتونن له رواله‌تدا پیچه‌وانه‌ی ئه‌و بنه‌ما
پیش‌شووه‌یه، پیویسته به شیوه‌یه‌ک لیک بدریت‌هه‌و که کوکاری بکات له نیوان
ده‌قه شه‌رعی یه‌کاندا ، جا ئه‌م فه‌رمودانه‌ش چه‌ند جوریکن :-

(۱) هه‌یانه به راشکاوی باوه‌ر له گه‌ردنی ئه‌و که‌سانه دائه‌مالیت که
هه‌ندیک یاخی بونن ئه‌نجام دهدن .

(۲) هه‌یانه یه‌خه داما‌لیتی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه و سلم) ده‌رده‌خات له و که‌سانه‌ی که
هه‌ندیک یاخی بونن و گه‌ناه ئه‌نجام دهدن .

(۳) جوریکی تریان ناوی هه‌ندیک له و گوناهو یاخی بونانه به بی‌باوه‌ریتی
و هاویه‌ش دانان ناو ده‌بات، جا وا هه‌ندیک له و فه‌رمودانه ده‌خه‌ینه پیش
چاو:

۱- له فه‌رموده‌یه‌کی (متفق علیه) دا هاتوروه که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه و سلم)
ده‌فه‌رمویت : ﴿سَبَابُ الْمُسْلِمِ فَسُوقٌ، وَقَتَالَهُ كَفَرٌ﴾

واته : جنیودان به موسولمان لادانه له ئایینی خوا و کوشтар کردنی
بی‌باوه‌ری یه .

۲- له فه‌رموده‌یه‌کی (متفق علیه) دا هاتوروه که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه و سلم)
فه‌رمویه‌تی : ﴿لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كَفَارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ﴾

واته : له دواى من مهگه بینه وه بق بیباوه‌ری و کوفر که ههندیکتان له گه‌ردنی ههندیکی ترتان بدهن .

۴- له فرموده‌یه کدا که (أحمد و ترمذی و حاکم ﷺ) گیراویانه‌ته وه، پیغامبر (ﷺ) ده فرمومیت: ﴿مِنْ حَلْفٍ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقْدَ كَفَرَ﴾ او اشرک

واته : هر که سیک سوئند جگه له خودی (الله) به که سیک یان شتیکی تر بخوات ، ئه وه بیباوه‌ر بوروه یان هاوبه‌شی بق خوای گه‌وره بپیار داوه .

۵- له فرموده‌یه کی (متفق علیه) دا که مسلم هیناویه‌تی، پیغامبر (ﷺ) ده فرمومیت: ﴿لَا يَرْزُقُ اللَّهُ عَبْدُهُ حِينَ يَرْزُقُهُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرُقُ حِينَ يَسْرُقُهُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾

واته : داوین پیس کاتیک له سه‌ر باوه‌ر دامه زرابیت داوین پیسی ناکات ، ههروه‌ها دز کاتیک له سه‌ر باوه‌ر دامه زرابیت دزی ناکات ، ههروه‌ها عاره‌ق خوریش کاتیک له سه‌ر باوه‌ر دامه زرابیت عاره‌ق ناخوات ، واته : له دزی یا داوین پیسی یان عاره‌ق ده خوات له و کاته‌دا باوه‌ری نیه ..

۶- له فرموده‌یه ک دا که مسلم هیناویه‌تی، پیغامبر (ﷺ) ده فرمومیت: ﴿مِنْ حَمْلِ عَلَيْنَا السَّلَاحِ فَلِيَسْ مَنَا، وَمَنْ غَشَنَا فَلَيَسْ مَنَا﴾

واته : هر که س روویه‌پوومان چهک هه‌لبگریت له ئیمه نی یه ، ههروه‌ها هر که س ناپاکیمان لی بکات له ئیمه نی یه .

هه رووهها ئهو فه رمودانه و فه رموده تريش ههن ، كه تنهنها كومه لىك
نه بيت لهو خه واريجانه كه بى باوه بعون بى لىكدانه و داويانه ته پال تاوانه
گهوره كان ، ئه گينا زانيانى سوننه تو جه ماعهت هه لويسitan به گشتى
لىكدانه وه و گونجاندى ئه و فه رمودانه يه كه به شىوه يك بگونجيت له گه ل
بنه ما پيشووه كهدا .

جا ئه و هه لويسitan كوله كهى هاوبه شى نيوانيانه ، بهلام بچوونى
جيمازيان هه يه له لىكدانه وه و گونجاندى كادا ، ههيانه واى لىكده داته وه كه
مه بست به هره له برجاو نه بعونه (كفر النعمه) تهك دهرچوون له ئايين ،
وهه يانه واى لىكده داته وه ، كه مه بست به رهوا زانيني ئه و تاوانانه يه كه له
فه رموده كاندا هاتوروه ، ههيانه واى لىكده داته وه كه مه بست ترساندنه و
بهس ، هه شيانه راسته و خو لىكدانه وه كه به جوريك كه له گه ل ئه و بنه ما يه دا
ده گونجيت ، كه زانيانى فه رموده دايان ناوه كه ﴿ وهى أنَّ الْكَبَائِرُ لَا
تُخْرِجُ مِنَ الْمِلَةِ ﴾ واته : ئه نجامداني تاوانه گهوره كان نابيته هوى دهرچوون
له ئايين .

له راستى دا ليزه دا چهند به لگه يه كى شەرعى هه يه كه پيوىستى ده كات
ئه و فه رمودانه به و شىوانه ي لاي سەره وه لىكبدىتتە وه .. لوانه :
يه كەم :

ئه و فه رموده زورو ئاشكرايانه پيشوو ، به لگەن لە سەر ئه وه ي كه
ئهوانه ي گوناهى گهورهيان ئه نجام داوه و ياخى بعون ، ناميئننە وه به
ھە مىشە يى لە دۆزە خدا ، به لکو دە خرىنە به هەشت ، جايان پاش سزا يە كى
كاتى لە دۆزە خدا يان پاش لېبوردىيان لە لايەن خواى لېبوردەو مىھرەبانه وه .

دوروه م :

ئەو کارو گوفتارانەی، كە لە هەندىك لە فەرمۇودەكاندا وەسف كراون، بە كۆفر ، ئەگەر ھۆى وەرگەپان بۇونىانە لە ئايىنى خودى (اللّٰه)، ئەوه لە دۇنىادا ئەو بىپارەيان بەسەردا دەدرا كە ھەمۇ زاتايان لە سەرى ھاۋىان و پىيغەمبەر (ﷺ) يش بەم دەقە لە فەرمۇودەيەكدا فەرمۇويەتى و بىپارى لەسەر داوه، كە ئەویش كوشتنىيەتى: ﴿مَنْ بَدَلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ﴾ واتە : ھەركەس دىنه كەى گۆرى و لە ئايىن وەرگە را بىكۈزىن..

ھەروەها دەبىينىن خواى گەورە بىپارى داوه بە بىپىنى دەستى دز و دار لىدانى زىنا كە رو تۆمەتكار بە زىنا جا ئەگەر ئەوانە (دز و زىنەكە رو تۆمەتكار) بىباوهەپ بۇونىا يە روونتر بلىيەن بە ھۆى ئەو گوناھانە يانەوە، بەوه دابىرانا يە كە وەرگەراون لە دىن، ئەوه سزاکەيان دەست بىرىن و دار لىدان نەدەبىوو، بەلكو كوشتن دەبىوو وەك لە فەرمۇودەكەدا ھاتۇوه .

سىيەم :

ئىيمە دەبىينىن لە قورئانى پېرۇزدا گەلەك دەق ھەيە ، كە خواى گەورە بە پىيىتى ئەو دەقانە بىكەرى گوناھە گەورە كانى لە رىزى بىپواداراندا ھەزما دەپەن و سيفەتى بىپاو بىرايەتى باوهەپ تىيادەست نىشان كەدوون .

خواى گەورە دەفەرمۇيت: ﴿وَإِن طَّاغِفَاتٍ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ أَفَتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ الحجرات: ۹.

واتە : ئەگەر دوو كۆمەل لە باوهەپداران كەوتىنە كوشتارى يەكترى بىكەونە نىۋانىيان و چارەسەريان بىكەن .

ههروهها خواي گهوره دهقه رمويت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوهُا بَيْنَهُمْ﴾

آخويگم الحجرات: ۱۰.

واته : باوه‌رداران برای يه‌كترن که واته چاره‌سه‌ري نیوان برakanatan بکه‌ن .

زاناياني سوننهت سزاى تاوانبارانيان به پيى دهقه شه‌رعى

يه‌کان دهست نيشان كردودوه

جا زاناياني سوننهت بپيارى ئه‌وهيان داوه ، که ئه‌وانه‌ي تاوانى گهوره ئه‌نجام دهدهن ، به ودرگه‌راو له دين دانانزىن مه‌گر تاوانه‌كەيان وابه‌سته بىت به هۆيەك لە هۆيەكانى كوفره‌وه ، لەگەل ئه‌وهشدا ئه‌و زاناييانه نافه‌رمۇون که تاوان كردن زيان به باوه‌ر ناگەيەنىت ، وەك ئه‌وهى کە كومه‌لىك بپوييان وايىھ كە پييان ده‌وتريت (المرجئه) .

ئه‌مانه وا ده‌رده‌بىن ، که تاوان هه‌رجه‌ند گهوره‌ش بىت زيان به خاوه‌ته‌كەي ناگەيەنىت ، مادام باوه‌ردار بىت ، ئەم جۆره باوه‌ر راسته‌و خۇ پىچه‌وانه‌ي فەرمۇودەكانى خواو پىغەمبەر (ﷺ) ، بەلام زانايىنى سوننهت و ده‌بىن که ئه‌نجامداني تاوان ده‌بىتە هۆى سزادان به پىرى قورئان و فەرمۇودەكانى پىغەمبەر (ﷺ) هه‌روه‌ها ئه‌و تاوانانه کار ده‌كەن سەر زيادى كەمى باوه‌ر ، نەك مانه‌وهى يان لە دهست دانى ، جا گومان لە بۆچۈونى كومه‌لى (المرجئه) دا لە وه‌دایە ، که تەنها سەيرى روالەتى هەندى دهق ده‌كەن ، که

لهمهو پیش باسکراون، که بهگهنه لهسر ئەوهى هەر كەسىك لهسر يەكتا
پەرسىتى بىرىت دەچىتە بەھەشت، وەكۆ ئەم فەرمۇودەيە پېغەمبەر(ﷺ)
كە دەفەرمۇيت :

﴿ مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴾

واته : هەركەس مىدو دەيزانى كە جىگە لە (الله) هىچ خوايەكى تىرىنى يە
دەچىتە بەھەشت.. جا كۆمەللى (المرجئه) گومانيان وەهايە كە (چۈونە
بەھەشتى ئەوانە يان سزا نەدانىيان) بەلام هىچ پېۋىستى يەك لەو نىۋانەدا تى
يە، بەلكو بېبى گومان خواي گەورە سزاي تاوانباران بە پىىدى ويستى خۆى -
چەندى مەبەست بىت - سزاييان دەدات و لە سەرنجامدا دەيانخاتە بەھەشت ،
وايەست بن بەم فەرمۇودەيە خواي گەورە كە دەفەرمۇيت :

﴿ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ إِنَّمَا طَعَمُوا إِذَا

مَا أَتَقْوَأْ وَءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ المائده: ٩٣ .

واته : ئەوانەي كە باوهېيان هيئناوه و كىدارى چاك ئەنجام دەدەن
گوناھيان لهسرنى يە لهسر ئەوهى كە عارەقيان خواردۇتەوە پېش قەدەغە
كىرىنى، ئەگەر خۇپارىز بن لە قەدەغە كراوه كانداو كىدارە چاكەكان بە پىىدى
بەرnamە خواي مەزن ئەنجام بەدەن. ياخود بلىيىن: ئەوانەي كە لهمهو پېش
مەدون و عارەقيان خواردۇتەوە ئەگەر خۇپارىز لە تاوان پاراستېت و كىدارە
چاكەكانيان ئەنجام دايىت، ئەوه لەسر عارەق خواردۇتەوە كەيان گوناھيان
لەسرنى يە ..

له راستی دا ئەم ئایه ته له سەر ئەوانە هاتووه کە له ھاوەلان مردۇون پېش
قەدەغە كىرىنەكە، وەك له ھۆى ھاتنە خوارەودا بەلگەی له سەر ھەيە،
ھەروەها هاتووه کە (إِبْنُ قَدَّامَةَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) عارەقى خوارەدەوە پاش قەدەغە
كىرىنى جا كۆمەلێك ئەو فەرمۇودەيەئى خواى گەورەيان لهو ئايىتەدا بە و
شىپوھىيە لىكداوەتەوە ، كە دەربارەي ئەو مەسەلەيەي (ئىبىنوقۇدامە)
بىگۈنچىت، بەلام كە ئەوهى (إِبْنُ قَدَّامَةَ) يان بۇ عومەرى كۆپى خەتاب (تىچىن)
و على كۆپى ئەبى تالب (تىچىن) و ھاۋپىيانى (تىچىن) بىپارىيان دا كە ئەگەر (إِبْن
قدامە) و ئەوانەي کە دواي قەدەغە كىرىنى عارەق عارەقىيان خوارەدەتەوە
دانىيان نا بە حەرامى عارەقدا ئەوا دارىيان لى نادىرىت ، خۇ ئەگەر بە رەوابيان
زانى ئەوا دەكۈزۈن ، جا حەزىرەتى عومەر بە (إِبْنُ قَدَّامَةَ) فەرمۇو : (جا
تۈش ئەگەر خۆت بىپاراستىيە و كىدارى چاكەت ئەنجام بىدایە عارەقت
نەددەخوارەدەوە) .

گوناهه گهوره کان

ئا ئەوه حوكى تاوان و گوناهه کانه چ بچوک يان گهوره، خواى گهوره و پىيغىم بەرەكەي (صلوات الله علیه و سلیمانة)، ترساندويينيان و ئاگاداريان كردۇوين لەوهى، كە بکەوينه گوناهه وە، جا پىيوىستە لەسەر باوهەدار كە ھەميشە وريا بىت، تا توشى گوناھىرىن نەبىت، بۆ ئەوهش با ھەميشە خەرىكى خواپەرسلى بىت، زياتر و زياتر لە خوا نزىك بىتەوهەو تەمبەلى نەكاتو سنورەكانى خوا نەشكىننەت، وە ھەركىز نەلېت: جا چى يە ئەم گوناهه بچوکە و ھەلەيە، خواى گهوره دەفەرمۇيت:

﴿ مَنْ يَعْمَلْ سُوءً إِنْ تُحِلَّ بِهِ وَلَا تَسْجُدَ لَهُدْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيَّا وَلَا ﴾

نَصِيرًا﴾ النساء: ٢٣. واتە : ھەركەس خراپەيەك ئەنجام بىدات بچوک يان گهوره لەسەرى سزا دەدرىت وە جىگە لە خوا كەس سەرىيەرشتىارو يارمەتى دەرىنى يە، واتە : كەس ناتوانىت رىزگارى بکات..

وە ھەندىك لە زاناييان دەفەرمۇون : ئەى باوهەدار ھەركىز گوناهى بچوک بە ھەلەيەكى بچوک مەزانە و بېنى نىخ سەيرى مەكە، بەلکو سەيرى گهورەيى ئەو كەسە بکە، كە لە فەرمانى دەردەچىتى ولىي ياخى دەبىت كە زاتى (الله) يە . پىشەوا (حەسەنى بەصرى) دەفەرمۇيت :

﴿ تَرُكُ الْخَطِيئَةِ أَيْسَرُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ ﴾. واتە : وازھىنان لە ھەلەيەك ئاسانترە لە داواي پەشيمان بۇونەوە گەرانەوە بولاي خواى گهوره .

له گهه لئوه شدا ، گومان له وه دا نيه که خواي گهوره ههندیک تاوان و ياخه بونى به گرنگ گرتووه و هه رهشهی کردووه له واههی که ده يكهن ، هه رووهها پيغه مبه ريش (ﷺ) له بارهی ههندیک له و گوناهاته و گوزارشی داوه به (له ناویه ره کان) (المهلکات) دهست نیشانی کردوون ، وه له ههندیک له فه رموده کانیدا باسى ههندیکيانی کردووه و ناوي بردوون به تيابه ره کان (المهلکات) ، نمونه له و فه رموده پير وزانه :

۱- له (صحیح مسلم) دا هاتووه که عبدالرحمنی کوری ابوبکر (ﷺ) له باوکیه وه ده گیریتھو که فه رموده تی ئیمه له خزمتی پيغه مبه ر (ﷺ) دا بونین فه رمودی : ﴿ أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ (ثَلَاثَةً) : إِلَّا شُرَكٌ بِاللَّهِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدِينَ وَ شَهَادَةُ الرُّؤُرِ وَ كَانَ (ﷺ) مُتَكَبِّرًا فَجَلَسَ فَمَا زَالَ يُكَرِّهُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ ﴾ ..

واته : ئه تانه وئی که ئاگادرارتان بکه م له تاوانه گهوره کان (سى جار) : (۱) هاویه ش دانه پاڭ خودی (الله) ..
(۲) ئازار دانی دايکو باوك ..

(۳) شایه تی درق يان گوفتاري درق ، جا پيغه مبه ر (ﷺ) را کشاپوو ، دانيشت و به رده وام دووباره ده کرده وه ، هه تا وتمان خۆزگه بى ده نگ ده بیوو .
۲- له (صحیح مسلم) دا هاتووه که (أبي هریره) گیراویه تی يه وه که پيغه مبه ر (ﷺ) فه رموده تی : ﴿ اجتنبوا السبع الموبقات ﴾ ، قالوا : يا رسول الله وما هن ؟ قال : " الشرک بالله ، والسحر ، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق ، وأكل الربا ، وأكل مال اليتيم ، والتولی يوم الزحف ، وقدف المحسنات المؤمنات الغافلات ﴾ ..

واته : لهو حهوت گوناهه که تیا به رو فهه و تینه ره دوور بکهونه وه ، و تیان ئهی پیغامبری خوا (ﷺ) ئهوانه کامانه ن ؟ فهه رمومی :

۱- هاویه ش بپیاردان بۆ ذاتی (ﷺ) .

۲- سیحر .

۳- کوشتنی که سیک به ناحه ق که خوای گهوره قهده گهی کردووه .

۴- خواردنی مالی هه تیو .

۵- خواردنی سوو (ریا) .

۶- راکردن و روو و هرگه ران له روزی غهزادا .

۷- تومه تبارکردنی ئافره تی داوین پاکی بى ئاگا له هه موو شتیک .

هه رووه ها فهه رموده هی تر هه یه ، که ههندی گوناهی تیا باس کردووه و به گوناهی گهوره دهست نیشانی کردووه ، له راستیدا گوناهه گهوره کان له چهند فهه رموده یه کدا کونه کراونه ته وه ، ئه ویش دیاره بۆ ئه وه یه که بپوادران هه ول بدنه لیی دوور بکهونه وه ، نه با گوناهیک بکه ن و ئه و گوناهه له گوناهه گهوره کان بیت ، له گه ل ئه مه شدا کومه لئی له زانایان و پیشینان و ئهوانه دوای ئهوان بۆچوونیان وا یه که گوناهه کان دوو جۆرن :

یه که م : گوناهه بچوکه کان

دووه م : گوناهه گهوره کان

پیناسه‌ی گوناهی گهوره :

زانایان به گشتی جیاوازییان ههیه له بوقچوونیاندا له پیناسه کردنی گوناهه گهوره کاندا و جیاکردنوهی له گوناهه بچوکه کان، بهلام نزدیهیان رایان وايه که گوناهی گهوره، همه مو گوناهیکه که سزای له سهر دانزابیت و ههپهشه له بکره کهی کرابیت به دوزه خیان نه فرین یان خشم لیگرتن، ئه مه له (عبدالله) ی کوری عه بیاس و حه سه‌تی به صری یه وه (ﷺ) هاتووه ..

چاکترين وتهیهک له پیناسه‌ی گوناهه گهوره کاندا جیاکردنوهی له گوناهه بچوکه کاندا هاتووه ، ئه م وتهیهی پیشهاوا (العز بن عبدالسلام) ھ که له پهراوى (القواعد) دا هاتووه، فه رمومویه‌تی : (ئه گهر ویست جیاوازی نیوان گوناهه بچوکه کان و گهوره کان بزانیت، خراپه‌ی گوناهه که بیتنه بهرامبهری بکه له گه ل خراپه‌ی گوناهه گهوره کان، که دهقی له سهر هاتووه، ئه وه بیگمان له گوناهه بچوکه کانه، خى ئه گهر خراپه‌ی ئه و گوناهه وه که مترین خراپه‌ی گوناهه گهوره کان بیو یان زیاتر بیو، ئه وه بی گومان له گوناهه گهوره کانه، بق نمونه :

ھ رکه س قسی ناشرینی به خودی (الله) یان پیغامبر (ﷺ) وت، یان سوکایه‌تی به پیغامبران (عليهم السلام) کرد، یان یه کیکیانی به درخسته‌و، یان لایه ره کانی قورئانی فری دایه ناو پیسی، ئه مانه له هه ره گوناهه گه ره کانن، هه رچه‌نده له شهرع دا به ئاشکرا به گوناهی گهوره دهست نیشان نه کراون، هه رووه‌ها گرتنى ئافره‌تیکی داوین پاك و زیناکردنی یان گرتنى موسولمانیکو کوشتنی ، گومان له وه دا نی يه که خراپه‌ی ئه وانه گهوره تر و زیاتره له خواردنی مالی هه تیو، که دهقی له سهر هاتووه، که له گوناهه

گهورهکانه ، ههروهها ریتمایی کردنی بیباوهران بو سهربوسولمانان ، که
بزانی ئهمانه بو کوشتن و بیریز کردنی موسولمانان دهچن و مالو سامانیان
تالان دهکنه و خانه ویرانیان دهکنه و ناموسیان دهشکیتن ، جا دیاره خرابه
ئم گوناهه گهورهتر و زیاتره له پشت ههلکردن بهبیانوو له رقزی
هیرشکردندا بو سهربیباوهران که به پیی دهق له گوناهه گهورهکان دیاری
کراوه) .

ههندیک له گوناهه گهورهکان

لیرهداده و ده زانین که ئهودی زانیان دهست نیشانیان کردوده بو
جیاکردنوهی گوناهه بچوکو گهورهکان شتیکی یەك لا که رهوده نی یە ، و
ئهوده ده زانین که ده قهکان ههندیکیان هاتوون به ناساندنسی ههندی لە گوناهه
گهورهکان ، و ههندیکیان پیناسەی ههندی لە گوناهه گهورهکانی کردوده ،
جا لیرهداده چەند جۆریک لە تاوان و گوناههکان هەن کە شمولی گوناهه بچوکو
گهورهکان دهکنه ، جا ئەركى تۆی باوهردار ئهوده يە کە ههول بدهیت بەو پەرى
توانا لە کردنی هەموو تاوان و گوناهیک دور بکەويتەوەو هەولی تەواو بدهیت
بو خۆپاراستن لهو گوناهه گهورانەی کە دهقى له سهرباتووه ..

ههروهها هه رگیز گوناهه بچوکهکان چەند بچوک بن بە بچوکو کەم بايەخیان
مه زانە ، چونکە زانیان هاویان له سهربەزەی کە سوربیون له سهربون
بچوک ده بیتە گوناهی گهوره ، جا لیرهدادهندیک له گوناهه گهورهکان ناو

دەبەين و دەست نىشانىان دەكەين كە زاناي بەرز (ابن الحجر الهيثمي) لە پەراوه بەرزەكەيدا (الزواجر من إرتکاب الكبائر) دا هىتىاويھەتى، لەوانە :

(هاویەشى دانانى گەورە - خوا پەنامان بىدات - ، هاویەشى دانانى بچوك رىبا)، رۆچۈون لە نارەواكاندا، خەشمۇ كىن، حەسۋى، خۆبەزلى زانىن، لەخۇ پازى بۇون، خۆنواندىن، پشت كردنە خەلکو روو وەرگەبان لىيان و بە سوڭ سەير كردىيان، حەز كردن بە مەدھىك بە شتىك كە نەيىكىدىت ، فېرىپۇنى زانىست و زانىيارى تەنها بە مەبەستى زيانى دنيا، شارىنەوهى زانىستى و زانىيارى ئاشكرا نەكىرىنى، لەبىرچۈونەوهى قورئان، دىزايەتى كردن بە مەبەستى سوکايمەتى كردن بە قورئان يان بە ئايىن بە گشتى ، بەردەوام بۇون لەسەر تاوان، دەرخستنى عەورەت بۇ بىيگانە بى ناچارى، واژهپىنان لە نويىزكىردىن بە ئەنقةست، دواختىنى نويىز بە عەمدى لە كاتى خۆى، تىواو نەكىرىنى رىز لە نويىزداو رىيکو پىيەك نەكىرىنى، گۈرپستان كردن بە مزگەوت و شوپىنى نويىز، داگىرساندىنى چرا لەسەر گۈرپستان ، رۆيىشتن بە نىوان خەلکىدا لە كاتى جومعەدا، دەنگ بەرز كردنەوه و هاوار كردن لە كاتى موصىبەتدا..) هەروەها ھى تريش، هەركەس بىھەۋىت سەرنجى پەراوه بە نرخەكەى بىدات .

هۆکانى رزگار بۇونى تاوانكاران لە سزادان:

ئەگەر بپواداريڭ توشى تاوان كردن بۇو، بېبى گومان خواي گەورە ھەميشە دەرگاي لىخۇش بۇونى لەسەر پىشىتە بىق گەرانەوە و پەشيمان بۇونەوە ئەو بەندەيە لەو تاوانەي كە كردويەتى، بۇئەوەي رزگارى بىت لەو سزاپەيە كە خواي مەزن بىقى بېپيار داوه، جا ئەگەر بەراسلىق بىتتەوە و دەست بکات بە خواپەرسىتى، ئەوا رزگارى دەبىت لە سزا.

خاوهنى (العقيدة الطحاوية) دەفەرمۇيت : (بىكەرى تاوان و گوناھە كان رزگارى دەبىت لە سزا بە هۆى نزىكەي دە هۆکارەوە كە لە قورئان و سۈننەت وەرگىراوە) كە ئەمانەن :-

هۆى يەكمەم: تەوبە

خواي گەورە دەفەرمۇيت: ﴿خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ حَلْفُ أَصَاعُوْا الْصَّلَاةَ وَأَتَّبَعُوْا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيَّاً * إِلَّا مَنْ تَابَ وَاءَمَنَ وَعَمِلَ صَلِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا﴾ مريم: ٦٠.

واتە : لىيان بەجي ما كۆمەلە نەتهوەيەك ، كە نویزەكانيان فەوتان و وەك پىويىست ئەنجاميان نەدا و شوين ئازەزۇوبازى كەوتىن، كە توشى سزاي دۆزەخيان دەكتات ، مەگەركەسىك كە پەشيمان دەبىتتەوە و خواناسى و كارى چاكە دەكتات ئەوانە دەخريتە بەھەشت و هيچ سەمتىكىيان لى ناكرىت .

بەلام ئەبىت ئەوە بىزائىن ئەو پەشيمان بۇونەوە كە تاوانكار لە سزا رزگار دەكتات دەبىت پەشيمانى تەواو و دىلسۇزانە بىت ، لە ناو جەركەي دلەوە

گه رانه وه بیت بُو لای پهروه ردگار و سور بعون بیت له سه رنه گه رانه وه بُو تاوان
، جا ئه گه روا بیت ئه وه ئه و ته و به یه ده بیت هُوی لى خوش بعون و رزگار بعون
له سزادان به رای همو زانایان .

هُوی دوودم: داواي لى خوش بعون

خواي گهوره ده فرمويت : ﴿ وَمَا كَارَ اللَّهُ مُعَذِّبُهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴾
الانفال : ۳۲ .

واته : ئه موحه ممهد خواي گهوره ئوممه ته کهت سزا نادات ، مادام داواي
لېبوردن و لى خوش بعون بکهن ، له راستي دا داواي لى خوش بعون ده چيته
واته په شيمان بعونه وه ، داواي لى خوش بعون داواي لى بورومنه له خودي
(الله) لهو گوناهو تاوانانه ی که به نده ئنجامي ده داتو توشي ده بيت ، که
په شيمان بعونه وه سور بعونی له سه رنه گه رانه وه بُو ئه و گوناهو تاوانانه له
داها تو دا ده گريته خوي .

هُوی سیيهم: ئه نجامدانی چاكه کان

خواي گهوره ده فرمويت : ﴿ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبُنَّ الْسَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرٌ لِلَّذِكْرِينَ ﴾ هود: ۱۱۴ . واته : به دلنيايي چاكه کان ده بنه هُوی راما ليني
خرابه کان .

هُوی چوارهم: دوو چار بعون به توشهاته دونيايي يه کانه وه

له فه رموده کی (متفق علیه) دا پیغامبر (ﷺ) ده فه رمیت : " ما
یصیب المسلم ، من نصب ولا وصب ، ولا هم ولا حزن ولا اژی ولا غم ، حتى
الشوكه يشاکها ، إلا كفر الله بها من خگایاه " .

واته : هه رسول مانیک ئه گهر توشی نه خوشی یان به لاؤ غهه و خهه تو
دلته نگی و ئازاریک بیت ، ئه گهر در کیکیش بیت بچیت به شوینیکیدا خوای
گهوره به هۆیه وه له گوناھه کانی خوش ده بیت .

هۆی پینجهم: سزای گۆر

هۆی شەشم: نارەحەتی و تەنگە تاویه کانی رۆزى قیامەت
هۆی حەوتەم: تاکەردنی ئەوانەی کە خوای گەوره ریگەی
تکاکردنیان پى دددات.

هۆی هەشتم: دۆعای برواداران و داوای لیخوش بۇون له
خودى (ﷺ) له ژياندا و چ له مردىدا .

هۆی نۆھەم: ئەوهى کە له پاداشتى خىرو خويىندى
قورئان و حەج کردنی لە جياتى و رەوانە دەگریت بۇ
مردویە کى باوەردار

زانیانى حەدیس ھاپان له سەر ئەوهى کە مردوو له برواداران سودمه ند
دەبن له چاکەی زیندۇوه کان بە پىئى ئەم دووخالى :

۱- به هۆی ئەو ھۆکارانه وە کە مردوو لە ژیانیدا کردوویەتى ، ھەروەك جىڭىرە لە پىغەمبەرە (ﷺ) کە فەرمۇویەتى : ﴿إِذَا ماتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةِ مَنْ صِدْقَةٌ جَارِيَةٌ أَوْ عِلْمٌ يَنْتَفَعُ بِهِ أَوْ ولدٌ صالِحٌ يَدْعُونَ لَهُ﴾ .

واتە : مرۆڤ کە مرد كارو پەيوەندى بە دونياوه دەپچىرىت لە سى رىگاوه نەبىت - خىرىيکى بەردەواام - مندالىكى چاك کە دۇعائى خىرى بۇ بکات - زانىارى يەك کە لە دواي خۆى سودى لى وەرىگىرىت ، بە واتەيەكى تر سود بەخش بىت بە بەردەواامي .

۲- دۇعائى خىرى موسولىمانان و داواي لى خۆش بۇون بۇى و خىرۇ حەج كىرىن لە جياتى، جا زانىيان لە بارەي خواپەرسىتى يە بەدەنېكەنەوە (جىسىدى) وەك : رۆزىوو، نويىز ، خوينىنى قورئان، ياد كىرىنەوە .. بۇچۇنى جىاوازىيان ھەيە بە تايىيەت پىشەوايان (أبو حنيفة و أَحْمَد) وە كۆمەلى سەلەفى دەفەرمۇن: ھەرچى بۇ بکىرىت پىرى دەگات، بەلام ئەۋەي کە بەناوبانگە لە بۇچۇنى پىشەوايان (شافعى و مالك) ئەۋەي کە پىرى ناگات ، بەلگە لەسەر گەيشتنى خىر بۇ مردوو ئەۋەي کە لە (صحىحین) موسىلىم و بۇخارى لە عائىشەوە (رضى الله عنها) دەگىرەنەوە:

﴿أَنْ رَجُلًا أتَى النَّبِيَّ (ﷺ) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ أَمِيَ افْتَلَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تَوْصِ ، وَأَظْنَنَهَا لَوْ تَكْلِمَتْ تَصْدِقَتْ ، أَفْلَهَا أَجْرٌ ، إِنْ تَصْدِقَتْ عَنْهَا؟ قَالَ : (نَعَمْ) . مُتَقْوِّلٌ عَلَيْهِ ، وَتَهْمِي مُوسَى لِمِنْ

واتە : پىاوىيىك هاتە خزمەت پىغەمبەر وەتى : ئەى پىغەمبەر ئەندايەن ھۆشى لە دەست داۋ وەسىيەتى نەكىرد ، ئەگەر ھۆشى بىبايە و قىسەي بىدايە

خیری دهکرد، ئایا ئەگەر من خیری بۇ بىكەم پاداشتى دەست دەكەۋىت
؟پىغەمبەر (ﷺ) فەرمۇسى : بەلىٰ .

ھەروەھا ھەر لە (صحىحين) دا ھاتووه لە عائىشە (رچى الله عنها)، كە
پىغەمبەر (ﷺ) فەرمۇيەتى : ﴿ مِنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلَيْهِ ﴾
واتە : ھەركەس مىدو روڭوو لەسەر بۇ كەس و كارى دەتوانىت لە جىاتى
بە روڭوو بىت .

وە بەلگە لەسەر گەيشىتنى پاداشتى حەج لەجىاتى - لە (صحىح البخارى)
دا ھاتووه لە عبداللهى كورى عەباسەوە ، كە ئافەرەتىك لە ھۆزى (جوهەينه)
ھاتە خزمەتى پىغەمبەر (ﷺ) و عەرزى كرد: دايىكم فەرزى كردىبوو لەسەر
خۆى كە حەج بىكەت، بەلام تا مىد حەجي نەكىد، ئايى لەجىاتى ئە و حەج بىكەم
؟ فەرمۇسى : حەجي بۇ بىكە، سەرنج بىدە ئەگەر دايىكت قەرزىتىكى لەسەر بىت و
بۇى بىدەيتەوە، خاوهەن قەرز داواى دەكاتەوە ! كەوابۇو خواى گەورە شايسىتە
ترە بۇ ئە و كارە)

وەئەمە بە هېيچى جۆرىيەك دىۋايىتى فەرمۇودەي خواى بالادەست ناكات كە
دەفەرمۇيەت : ﴿ وَأَنَّ لَيْسَ لِلْإِنْسَنِ إِلَّا مَا سَعَى ﴾ التجم: ۲۹ . واتە : مروڻ جىگە لە
كۆشىشى خۆى هېيچى ترى دەست ناكەۋىت .

ھەروەھا دەفەرمۇيەت : ﴿ وَلَا تُجِزِّوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ يس: ۵۴ .
واتە : جىگە لەوهى كە ئەنجامى دەدەن پاداشتى هېيچى شىتىكى دى
وەرنانگىن .

چونکه موسویمان که ده چیته ناو ئایینی ئیسلامه وه، به هۆئى بپواداریه تى
يەوه ھەلس وکەوتى ئیمانى لەگەل يەکدا و دەستى يارمەتى درېڭىزىن بۇ
يەكترى و بەزهىيە ھاتنه وه بە يەكتريدا لەگەل برا بپوادارەكانىدا دەبەسىرىت
بەيەكەوه، جا ئەمە يارمەتى دەرىيکە كە ھانيان بىدات لە سەر دۇعائى خىر بۇ
برا بپوادارەكان لە پاش مردىنى و داواى لىخۇش بۇون بۇي، ھەروهە
رەوانەكىرىنى پاداشتى خوابپەرسىتى و چاكە بۇي..

دواين وته ئەوه يە كە مردو سودمەند دەبىت بەو خىر و چاكانەي كە لەلايەن
براو خوشكە بپوادارەكانىانەو بۇيان دەكىرىتە دىيارى، (خوا خۆي زانايە) وە
بە ئاشكرا دژايەتى ئايەتە قورئانى يەكان ناكلات، بەلام ئەوه يە كە جىڭى
تىبىنى يە ئەوه يە كە ھەندىك نەرىيت و داهىنراو ھاتوتە گۆرى كە ئەو باسەى
راپردوو زانيان گرىتە وە و ھىچ بەلگە يەكى شەرعى نى يە كە دەرى خىستىت،
كە زانايەك لە زانيان رىڭە يەپى دايىت وە كو بەكرى گرتنى كەسانى كە قورئان
بخوينىن و پاداشتەكەي رەوانە بکەن بۇ مردوو، ئەم كارە ھىچ كەس رىڭە يەپى
نەداوه، بەلام زانيان جياوازىيان ھەيە لە رىڭە پىدانى بەكرى گرتىدا بۇ
فيئركىرىنى قورئان، واتە بۇ فيئركىرىنى، ھەندىك لە زانيان رىڭە يان داوه
بەوهى كەسىك بەكرى بگىرىت بۇ فيئركىرىنى قورئان، بەلام بەكرى گرتىن بۇ
خويندن و ھەديه كىرىنى بۇ مردوو يان بەكرى گرتنى كەسىك بۇ كىرىنى نويىز لە
جيياتى مردوو يان بۇ رۇثۇو بۇ گرتنه وھى، ئەمە ھىچ جياوازى يەكى زانيانى
لەسەرنى يە بۇ رىڭە پىدانى، يانى جائىز نى يە.

دوا وته و داوا مان
سوپاس و ستایش
بۆ په روهردگاری جیهانیان ،
که یارمه‌تى داین بۆ ئەم کاره پیرۆزه

مامۆستا / حسین قادر پینجويینى

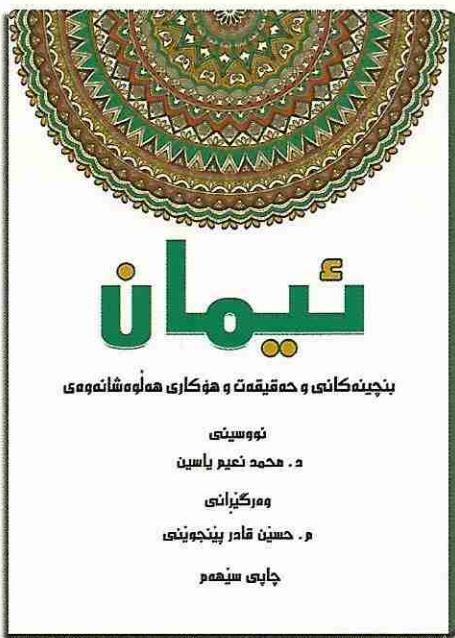
پیّرست

رُمَاره	بایهٔت
۵	پیّشه‌کی
۹	بهشی یه‌که‌م : بنچینه‌کانی باوه‌ر
۱۲	یه‌که‌م : باوه‌ر به خودا
۱۳	اً - یه‌كتای په روهردگاریتی
۱۸	ب - یه‌كتا ناسینی خودی (الله) له خوایه‌تیدا، په رستن
۲۳	ج - یه‌كتا ناسینی خودی (الله) له ناو سیفاتدا
۲۶	چ‌شنه‌کانی سیفات
۳۱	دوووه‌م : باوه‌ر به فریشته‌کان
۳۳	چونیه‌تی دروست بونیان
۳۵	په یوه‌ندی فریشته‌کان به خودی (الله) وه
۴۰	په یوه‌ندی فریشته‌کان به بونه‌وهر
۴۶	په یوه‌ندی فریشته‌کان به مرؤفه‌وه
۴۹	ژماره‌ی فریشته‌کان
۴۱	کارتیکردنی فریشته له ژیاتی مرؤفه‌دا
۴۳	سیّیه‌م : باوه‌ر بهو پیّغه‌مبه‌ر و رهوانه‌کراوانه‌ی که له قورئاندا ناوبراون
۴۳	ئه پیّغه‌مبه‌رو رهوانه‌کراوانه‌ی ناویان له قورئاندا هاتوه
۴۵	کوششکار و خاوهن توناکان (أولو العزم)

۴۷	ئەوھى پىيؤىستە لە سەرمان بەرامبەر پىيغەمبەران
۵۰	باوه‌پ بە پىيغەمبەرى ئىسلام محمد ﷺ
۵۶	چوارەم: باوه‌پ بە پەراوه‌كانى خودى (اللّٰهُ)
۵۰	ئەو پەراوانەى لە قورئاندا ناويان هاتوه
۵۸	باوه‌پمان بەجىازى قورئان لە پەراوه‌كانى تر
۵۹	ئەو بەلگانەى رۇونكەرەوھى كۆرنكايىن لەپەراوه‌كانى تردا
۶۳	پىنچەم: باوه‌پ بە رۆژى دوايى
۶۳	گىرنگى دانى قورئان بەم رۆژەو حىكىمەتكەمى
۶۸	بەلگەكانى رۆژى دوايى رەواندەوھى گومانى بىبرۇيانى
۷۴	درېزەى بىروابۇن بە رۆژى دوايى:
۷۴	۱- فيتنەى گۆرپرسىارى دوو فرىشتە
۷۵	۲- سزاو بەھەرەكانى گۆر
۷۷	۳- نىشانەكانى رۆژى دوايى
۸۰	نىشانە گەورەكان:
۸۰	۱-ھەلھاتنى پۇز لە رۆزئاواوه
۸۱	۲- دەرچۈنى (دابە)
۸۲	۳- دەركەوتى دەجال
۸۴	۴- دایەزىنى ھەززەتى عيسا
۸۵	۵- دەركەوتى يەئجوج و مەئجوج
۸۷	۶- سەرتايى رۆژى دوايى

۸۸	۵-بۇزانەوە (البعث)
۸۹	۶-كۆكردەوە (الحضر)
۹۰	۷-پاداشتى كردىوەكان
۹۱	۸-خستنە پوو لېپرسىيەوە
۹۵	۹-حەوز (الحوض)
۹۶	۱۰-ترانزوو (الميزان)
۹۷	۱۱-پىرد (الصراط)
۹۹	۱۲-بەھەشت و دۆزەخ
۱۰۳	شەشەم: باوھەر بە قەزا و قەدەرى خودى (الله)
۱۰۵	ماناى باوھەر بە قەدەر
۱۰۹	بەلگە هيئانەوەى بى برواكان بە قەدەر
۱۱۱	شاردىنەوەى قەدەر و كەراھىيەتى رۇچۇن
۱۱۲	دياردەو و شويىتى قەدەر لە بىرۇباوھەرى موسولىماندا
۱۱۸	باوھەر بە قەدەر پىچەوانەى وابەست بۇون بە هۆكانەوە نى يە
۱۲۰	راستەقىنه يى باوھەر
۱۲۳	زىابۇون و كەم بۇونى باوھەر
۱۲۵	گىرنگىتىن هۆكانى زىاد كەدنى باوھەر

۱۴۰	بهشی دووهم: بهتال کهرهوهکانی باوهر
۱۳۴	۱- کهی کافر ده بیته بروادار
۱۴۰	۲- کهی باوهردار کافر ده بیته
۱۴۲	ئه و ئاکارانهی ده بنه هقی ده رچون لە دینی خوا
۱۵۰	رازی بعون به کوفر و رازی نه بعون به ئىسلام ... کوفرە
۱۵۱	۱- رازی بعون به کوفر
۱۵۷	واتای دۆستايەتى بىي باوهرپان
۱۶۶	۲- رازی نه بعون به ئىسلام
۱۷۳	خۆپاراستن لە بىي باوهرپىتى (تکفیر) كەردىنى كەسانى دىيارى كراودا
۱۷۶	كۆتايى: روونكردنەوە يەك دەربارەي ئەوانەي ياخى دەين لە ^ك فەرمانى خواو تاوان ئەنجام دەدەن
۱۸۳	زانىيانى سوننەت سزىاي تاوانبارانىيان به پىسى دەقە شەرعى يەكان دەست نىشان كردووه
۱۸۶	گوناھە گەورەكان
۱۹۲	ھۆكانى رزگار بعونى تاوانكاران لە سرزادان
۱۹۹	پىرپست

ئیمان بە خودا و اته باوه‌رهیان بە بونى، بەوهى يەك خوداى
تاك و تەنھايىه، پەروەردگارماهە، خوداھانە.

ئیمانمان بە فريشته‌کان ھەمیه لە سنوورەدا كە قورئان و سوننت
ھەواليان لە بارەيانھو پىگەيىندۇوين. نەوانىش ئافھرىدە كراوى
نۇورانىن كە بە هەستەكانمان نايابىيىن.

بنچىنه‌کانى ئیمان شەشن، ئیمان بە خوداى گەورە، بە فريشته‌کان،
بە كتىيە ئاسمانىيە‌کان، بە نىردرار و پىغەمبەران، بە رۆزى دوايى،
بە قەدەر بە خىرو بە شەرىيەوه.

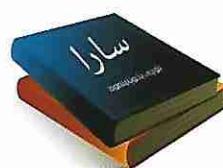
Sara Bookshop

ISBN-10: 1236748298

9 781236 748294

كتىيختانە سارا
بۇ چاپ و بلاۋىرىدىنەوه
نرخ 3500

كتىيختانە سارا